

ADORAMUS TE

časopis o duchovnej hudbe

Vydáva:

Spolok sv. Vojtecha
pre Hudobnú sekciu
Slovenskej liturgickej komisie
pri Konferencii biskupov Slovenska

Predseda redakčnej rady:

Mons. Doc. Vladimír Filo,
biskup, predseda SLK

Podpredseda redakčnej rady:

Mons. ThDr. Anton Konečný
vedúci hudobnej sekcie SLK

Zodpovedná redaktorka:

PhDr. Iveta Sestrienková

Redakčná rada:

Mons. Vincent Malý
Doc. ThDr. Amantius Akimjak, OFS
PhDr. Viera Lukáčová, CSc.
Mgr. Júlia Pokludová
Stanislav Šurin
Mgr. Juraj Drobny

Vychádza štvrt'ročne

ako príloha časopisu Liturgia

Distribúcia a prijímanie objednávok:

Katolícke noviny – distribučné oddelenie,
Kapitulská 20, 815 21 Bratislava
Tel.: 07/44 888 797, 44 871 381
Fax: 07/44 871 379

Adresa redakcie:

Klemensova 17
811 09 Bratislava

Grafická úprava a tlač:

Vydavateľstvo Michala Vaška
Ružová 22
080 01 Prešov

Redakcia si vyhradzuje právo
na úpravy rukopisov.
Zaslané príspevky nevraciam.

Cena jedného čísla: 35,- Sk
Ročné predplatné: 140,- Sk

Registrácia MK SR 314/90

ISSN 1335-3292

Podávanie novinových zásielok povolené
pod č. 6-RP-12/1998 na pošte BA 12

OBSAH

Problematika slovenského liturgického spevníka (6)	3
<i>ANTON KONEČNÝ</i>	
Vývoj gregoriánskeho chorálu (adiastematická notácia)	7
<i>P. AMBRÓZ M. ŠTRBÁK, OPRAEM</i>	
Význam J. S. Bacha pre katolícku chrámovú hudbu dnes	11
<i>JOHANN TRUMMER</i>	
Organ v rímskokatolíckom kostole sv. Štefana kráľa v Modre	14
<i>MARIÁN ALOJZ MAYER</i>	
Interpreti liturgickej hudby (6)	25
<i>AMANTIUS AKIMJAK, OFS</i>	
Naše zlozvyky a problémiky (2)	28
<i>VIERA LUKÁČOVÁ</i>	
Problematika slovenského liturgického spevu vo filmovom spracovaní	29
<i>YVETTA KAJANOVÁ</i>	
Spevácky zbor Apollo Sakrálna zborová tvorba a spirituály	30
<i>PETER RUŠČIN</i>	
Quo vadis, pán magister? K 60-ke mariána Bullu	31
<i>JÁN SCHULTZ</i>	
Nová duchovná pieseň na Slovensku	32
<i>YVETTA KAJANOVÁ</i>	
Spätný pohľad na Kremnický organový festival	34
<i>STANISLAV KOWALSKI</i>	
Dominik zo Sebedražia	35
<i>KAROL MEDŇANSKÝ</i>	
XI. CEDAME	36
<i>STANISLAV ŠURIN</i>	
Organisti v Trnave	38
<i>IVETA SESTRIENKOVÁ</i>	
Informujeme	39

Snímky na prednej a zadnej strane obálky: Brigita Haászová

STAŇME SA PRIATEĽMI

Historická úloha pripraviť pokoncilový slovenský liturgický spevník je stanovená, práca sa už začala. Zadal ju naša najvyššia cirkevná autorita – Konferencia biskupov Slovenska a poverila ňou Slovenskú liturgickú komisiu. Príprava si vyžaduje úsilie mnohých odborníkov – hudobníkov, básnikov, teológov ale aj veľa organizačnej a vydavateľskej činnosti. Samotná hudobná sekcia Slovenskej liturgickej komisie, zložená z vyše desiatky odborníkov rozmanitých disciplín zo všetkých diecéz pod vedením biskupa-predseda je nenahraditeľným koordinátorom prác. Tam sa spoločne hľadá spôsob a smer, ako sa majú práce uberať podľa záverov Druhého vatikánskeho koncilu. Avšak rozhodujúcimi budú práve umelci, ktorí teologickým návrhom vdýchnu dušu v podobe pôsobivej básne a hudby. Pri tejto príležitosti je užitočné ich osloviť, pretože bremeno zodpovednosti za úroveň budúceho diela nesú predovšetkým oni. Sumárne povedané sa žiada spojiť charizmu teológov a umelcov. Uvažujeme preto trochu o potrebe umenia a o vzťahu medzi Cirkvou a umelcami.

Krása je tiež „vlastné meno“ Boha. Nadanie pre umenie a aj schopnosť čokoľvek rozlišovať a vnímať ako obyčajné, alebo nepekné alebo krásne máme preto, lebo sme Božím obrazom. Takto sa umenie javí ako nevyhnutný prostriedok pre spoznávanie, vyjadrenie a zdieľanie pravdy a vzťahu. Náboženstvo najmä vo svojej liturgii potrebuje vysloviť zdanlivo i skutočne nevýslovné, veď Boh je nekonečný, všemohúci, absolútny. Liturgia Cirkvi je komunikáciou najhlbších skutočností. A ako dokazuje história – umenie je tu nenahraditeľné.

Medzi najvznešenejšie tvorivé prejavy ľudského ducha sa právom zaraduje šlachetná umelecká činnosť. To platí najmä o náboženskej umeleckej tvorbe, ktorá vyvrcholí v chrámovom umení. Umelecká tvorba je svojou povahou zameraná na nekonečnú Božiu krásu. (SC 122). Hudobná tradícia všeobecnej Cirkvi je pokladom neoceniteľnej hodnoty, čo vyniká nad všetky ostatné umelecké prejavy najmä preto, že posvätný spev, ktorý sa viaže na slová je potrebnou, neoddeliteľnou súčasťou slávnostnej liturgie (SC 112).

7. mája r. 1964 pápež Pavol VI. pri sv. omši pre umelcov v Sixtínskej kaplnke povedal niekoľko myšlienok, ktoré sú určite tým najpriliehavším hlasom v našej situácii. Ponajprv konštatoval, že „je potrebné znovuvytvoriť priateľstvo medzi Cirkvou a umelcami.“ A akoby s otcovskou výčitkou vysvetľuje: „Trochu ste Nás opustili, vzdialili sa piť z iných fontán, so snahou – aj keď legitímnou – vyjadrovať iné veci: ale nie naše. Naše priateľstvo sa nerozpadlo, ale sa narušilo.“ A úprimne analyzuje aj príčinu tohto „ochladnutia“ pohľadom do vnútra: „my sme vás trochu trápili, pretože sme vám predkladali ako pravidlo najprv napodobňovanie, vám, ktorí ste tvorcami, vždy živi, plní tisícich nápadov a myšlienok. Hovorilo sa vám: my máme takýto štýl, treba sa vám prispôbiť. Treba vám byť verným. My máme tieto pravidlá a niet iného východiska. Môžeme povedať, že sme vám častokrát nasadili mníšsku kapucňu; odpusťte nám! Nevysvetlili sme vám naše veci, nevoviedli sme vás do tajomnej komnaty, kde Božie tajomstvá oblažujú srdce človeka radosťou, nádejou, veselosťou a slasťou“.

Tento rozbor má zmysel, ktorý v závere tohto duchaplného príhovoru pápeža Pavla VI. vyústil do pozitívneho návrhu: „Musíme od vás požadovať využiť všetky schopnosti, ktoré vám Pán dal a preto musíme vašim hlasom nechať slobodnú a mocnú pieseň, ktorej ste schopní v oblasti funkčnosti a finality, ktoré spájajú umenie s Božím kultom. Vy máte byť výborní v interpretovaní toho, čo máte vyjadriť, v otvorenosti prijať od nás motív, tému a neraz viac ako tému – to tajomné fluidum, ktoré sa nazýva inšpiráciou, milosťou, charizmou umenia. A my vám to dáme, aby sa to Bohu páčilo.“

Záruka božieho požehnania, bez ktorého sa úspech nemôže dostaviť a ktoré sa nám treba spoločne uchádzať je vo vzájomnom prijatí kompetentnosti, v rešpektovaní a v spolupráci na tej najširšej celonárodnej úrovni. Slovom: Sľanme sa priateľmi.

MONS. ANTON KONEČNÝ

PROBLEMATIKA SLOVENSKEHO LITURGICKÉHO SPEVNÍKA (7)

ANTON KONEČNÝ

PRAMENE SLOVENSKEHO ĽUDOVÉHO LITURGICKÉHO SPEVNÍKA

Ku „klasickým prameňom“ patrí okrem súčasného JKS žáner klasickej ľudovej náboženskej piesne.

Dnešný ľudový náboženský spev má rôzne žánre. Každý z nich, i nová duchovná pieseň a nová tvorba patria k prameňom pre nový liturgický spevník.

Žiada sa pripomenúť správnosť Šteyerovho výroku z roku 1683, že ľud má rád zmenu a že sa neuspokojí len so starými piesňami. Preto kancionál nemožno zostavovať len zo starých, alebo len z nových piesní.¹

A) Jednotný katolícky spevník

Ako prameň liturgických piesní na prvom mieste je jestvujúci JKS, jeho piesne sú už pojaté do liturgie i keď nová liturgická funkcia každej jednotlivkej piesne nebola dôsledne prehodnotená.

V úvode JKS je zoznam hudobnej literatúry, z ktorej sa konal výber piesní. Praktický výber sa konal z omnoho užšieho počtu zbierok.

Kritériá zaradenia piesní JKS do ľudového liturgického spevníka sú štyri, pričom ich treba kvantifikovať. Sú to:

a) teologicko - liturgická hodnota

Vhodnosť z hľadiska blízkosti Písmu, liturgii, mystických, meditatívnych a poučných prvkov a vhodný tematický alebo všeobecne vyladený myšlienkový obsah.

Posúdenie s ohľadom na celkový počet piesní pre liturgické obdobie a potrebnosť myšlienkových okruhov.

b) literárna hodnota

Vhodnosť z jazykového a básnického hľadiska. Rozsiahlosť potrebných úprav z hľadiska teológie, liturgie, štylistiky a poézie.

c) hudobná hodnota

Melodický výraz, originalita a jasnosť hudobného vyjadrenia.

d) stupeň rozšírenia

Prieskum spievanosti jednotlivých piesní JKS je vhodné vykonať v rámci

všetkých diecéz. Pozitívny význam prieskumu je i v upozornení verejnosti na prácu na liturgickom speve.

Kvantifikáciu jednotlivých kritérií je potrebné objektivizovať napr. viacerými nezávislými komisiami, ktoré ohodnotia pieseň v rámci dohodnutej stupnice, napríklad 0 až 10 bodov. Hraničné hodnoty by boli kategorické – pre zaradenie alebo nezaradenie z hľadiska daného kritéria.

Zaujímavou otázkou je korelácia faktorov: stupeň rozšírenia – liturgická hodnota – hudobná hodnota – literárna hodnota.

Predpokladajme, že liturgicky a hudobne vyhovujúca pieseň vyžaduje jazykové úpravy. Potrebné je preskúmať, do akej miery je možná, vhodná a dovolená „oprava“.²

B) Klasické ľudové náboženské piesne

Dôležitým prameňom sú klasické ľudové náboženské piesne, ktoré možno zadeľiť nasledovne:

- Pútnické a iné piesne mimo JKS
- Národné ľudové náboženské piesne mimo JKS³
- Ľudové piesne s náboženskou tematikou v zbierkach slovenských ľudových piesní.⁴

Zoznam hudobného archívu SSV v Trnave, obsahuje približne 880 položiek – prevažne hudobný materiál a dokumenty o posvätnom speve (napríklad aj korešpondenciu a štúdie v súvislosti s vydaním JKS). Sú tam vzácne vydania *Cantus Catholici* a množstvo dávnejšie i nedávno vydaných tlačených i písaných kancionálov. Niektoré sú s notami, iné obsahujú len texty.

Ideálne by bolo preskúmať piesne všetkých dostupných spevníkov. Limitujúcimi budú praktické možnosti (náklady) na prieskum a čas prípravy spevníka.

Z hľadiska dnešných požiadaviek môžu vyhovovať práve piesne, nepojaté do kancionálov v uplynulých storočiach a na začiatku 20. storočia.

Skúsenosti redakčnej práce na českom kancionáli o hodnotovej stránke z dnešného hľadiska možno zhrnúť: čím staršie kancionálové zdroje, tým viac hodnotných piesní. Tento poznatok vedie najmä k prieskumu piesní *Cantus Catholici*.

C) Súčasné spevy rôznych žánrov

V liturgii znejú a to najmä pri významnejších sláveniach aj nové, súčasné spevy žánru nová duchovná pieseň. Sú ur-

Ajhlja Srdec, ktoré ľud: tak veľmi milovalo

čené zväčša pre zbor, ale zaradením do spevníka treba s nimi počítať ako s plnohodnotnými ľudovými spevmi. Mnohí vyspelí skladatelia uprednostňujú totiž práve liturgické, resp. obsahom príbuzné texty.

Mnohé spevy žánru NDP sú hodnotné, aj medzinárodne rozšírené, často ekumenické a ak budú prijaté nielen na „masovej základni“, ale dostanú i cirkevné schválenie, majú svoje opodstatnenie v ľudovom liturgickom spevníku.

Nezriedka sa v novej tvorbe zhudobňuje priamo hagiografický alebo liturgický text.

Pre novú tvorbu je záväznou požiadavka čo najviac sa inšpirovať liturgickým a hagiografickým textom podľa potrieb liturgie.

a) Inonárodné a ekumenické piesne

Príkladom inonárodných a aj ekumenických spevov sú obľúbené a medzinárodne rozšírené piesne pochádzajúce z ekumenickej komunity Taizé alebo piesne skupín Gen rosso a Gen verde.

b) Spevy východného obradu

Sú nám blízke kultúrne a duchovnosťou. Ich hudobný výraz je liturgicko-slovenský a obsah liturgický. Okrem týchto kvalít napomôžu priaznivé mediobradowé vzťahy, ako dokazuje zaradenie a rýchle rozšírenie staroslovienského tzv. prešovského nápevu modlitby Pána z LS I.

Navrhujem takto prijať niekoľko „skvostných“ piesní z východnej liturgie, ako napríklad

– veľkonočný obľúbený spev „Christos voskresse iz mertvych“

– oslavný spev „Iže cheruvimy“

– moleben k Božskému srdcu „Veličajem ťa, život davče Christe“

Piesne by mali mať slovenský text, používaný v liturgii alebo voľný básnický preklad a správne upravenú melódiu. Za primeraný počet navrhujem 10 a mohli by tvoriť samostatnú časť spevníka.

D) Nová tvorba

Pojem „nová tvorba“ nezahŕňa súčasné duchovné spevy rôznych žánrov, ktoré sa už spievajú (tzv. novú duchovnú pieseň – NDP) ale novú tvorbu, ktorú treba zadať a vytvoriť.

Novú tvorbu pre LS treba čím presnejšie definovať. Raz ju bude potrebné zadať (objednať) a toto zadanie musí byť jednoznačné. Piesne vytvoria odborníci – básnici a hudobníci „na objednávku“ podľa požiadaviek liturgie.

Úlohou novej tvorby bude skompleti-

zovať LS tak, aby vyčerpávajúco obsahoval **všetky myšlienkové okruhy**. Túto množinu možno nazvať **súbor tém všetkých proprií omší**.

a) Súbor tém všetkých proprií omší

Dôležitou prácou bude stanovenie tohto súboru. Vypracuje sa vychádzajúce z evanjelií omší všetkých slávností, nediel, sviatkov i významných spomienok, ale i ostatných možných omší (rituálne, votívne a na rozličné potreby). Pritom každé slávenie bude potrebovať myšlienkový okruh spevu na Introit, Ofertórium a Komúnio.

Stanovenie zadania (tém) novej tvorby vyplynie z porovnania súboru tém všetkých proprií omší s repertoárom I a II.

Repertoár I sa zostaví výberom piesní z JKS.

Repertoár II sa zostaví výberom piesní z ostatných prameňov.

b) Repertoár I

§ 1. Vyberú sa všetky piesne JKS, zodpovedajúce tematickej adaptácii.

§ 2. Piesne JKS, vyhovujúce všeobecnej adaptabilite sa vyberú a podľa možnosti sa všetky preberú do nového LS. Limitom môže byť ich nadpočet v danej skupine.

§ 3. Piesne vzdialenej adaptabilnosti by sa zaradili len vo výnimočnom prípade, ak je melódia veľmi vzácna. Pritom textová úprava by sa mohla pokúsiť dosiahnuť aspoň všeobecnú adaptabilitosť.

Repertoár I mal by mať v novom Slovenskom ľudovom liturgickom spevníku miernu početnú prevahu, napríklad 65%.

c) Repertoár II

Vytvorí sa takto:

1. Vyberú sa vhodné spevy z Liturgie hodín a z pokladu spevov východnej liturgie, aby vyhovovali tematickej, výnimočne len všeobecnej adaptabilite.

2. Vyberú sa najlepšie piesne tematickej a čiastočne i všeobecnej adaptabilnosti zo starých kancionálov.

3. Urobí sa výber piesní zo žánrov

– nová duchovná pieseň

– medzinárodné piesne

– ekumenické piesne

Mali by vyhovovať tematickej, výnimočne všeobecnej adaptácii.

Repertoár I a II obsadia značnú časť potrebných myšlienkových okruhov.

d) Zadanie novej tvorby

Myšlienkové okruhy, ktoré ostanú neobsadené, je potrebné zadať a vytvoriť ako novú tvorbu.

Dospieť k zadaniu novej tvorby podľa

tohto návrhu je veľmi pracné. Protiváhou sú tri výhody:

– umožní vnútorné (obsahové) priblíženie sa k systému GR v pokoncilových podmienkach trojročného cyklu.

– 100 percent známych a rozšírených piesní súčasného a obľúbeného JKS sa zachová. Tieto piesne namáhavým ideovým prehodnotením a pretriedením (pravdepodobne len s minimálnymi jazykovými úpravami) nadobudnú skutočnú liturgickú hodnotu.

– nový kancionál bude mať formu klasickej. Bude to zbierka ľudových piesní.

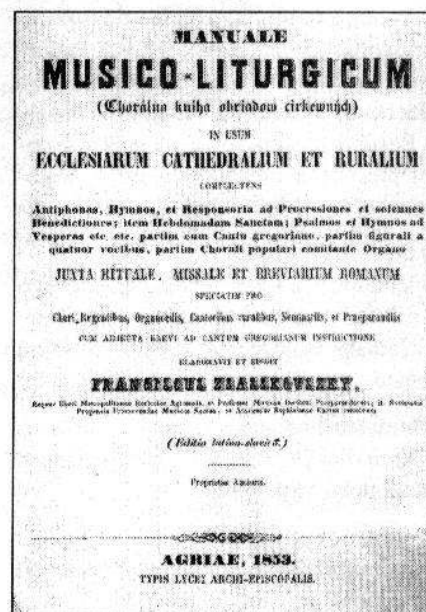
Poznámky:

¹ J. Sehnal, *Jak by měl vypadat duchovní zpěvník dnešní doby*, Opus musicum 23, 1991, č. 130–133.

² Autorský zákon a předpisy související – K. Knapp Praha 1982.

³ Trnavský mal k dispozícii mnoho zbierok, z ktorých mohol čerpať piesne do JKS. Dôležité by bolo vypátrať, prečo sa rozhodol pre takýto svoj výber zbierok. Poslúžil by *Katológ pozostalosti M. Sch. Trnavského*, Západoslvenské múzeum 1953.

⁴ Nedávno vyšla rozsiahla publikácia Slovenské koledy, Práca 1992. Je ich 182, žiaľ sú príliš folklórne.

Adaptácia piesní JKS

ANTON KONEČNÝ

TEOLOGICKÉ VÝCHODISKÁ prípravy SLOVENSKEHO LITURGICKÉHO SPEVNÍKA

1. Zadanie prípravy slovenského ľudového liturgického spevníka (LS)

O potrebe pripraviť LS v intenciách DVK sa vedelo a hovorilo už počas totality, i keď vonkajšie podmienky boli takejto práci krajne nepriajné a prakticky ju nedovolili rozvíjať. Po zmene politických pomerov už 16.1.1990 na pôde SLK boli oficiálne prijaté i určité rozhodnutia, avšak k praktickým krokom nedošlo.¹ Objektívne daná potreba nového LS sa dostala i do súpisu úloh HS SLK, ktorej sa ujal od KBS poverený nový predseda Mons. Vladimír Filo. Súpis schválil 18.11.1991.²

Postupne sa pripravovali teoretické základy.³

R. 1995 vznikol časopis Adoremus, od r. 1998 premenovaný na Adoramus te. Premenovanie súviselo i s novou koncepciou časopisu, ktorý sa stal fórom pre prípravu nového LS a prirodzene v mnohých číslach sa pojednáva konkrétnych otázkach nového LS.

KBS na svojom mimoriadnom zasadaní dňa 28.7.1998 v Badíne rozhodla, že pre slovenských veriacich je potrebné pripraviť nový slovenský ľudový liturgický spevník zodpovedajúci požiadavkám DVK. Súčasne pre prípravu LS dala KBS plný mandát biskupovi Mons. Vladimírovi Filovi a prácou poverila hudobnú sekciu SLK.

HS SLK v rámci prípravy LS niekoľkokrát zasadala a prijala viacero rozhodnutí.⁴ Už v predstihu, dňa 18.6.1998 bolo rozhodnuté, že po schválení KBS treba začať s prípravou LS. V práci *Problematika slovenského liturgického spevníka*, ktorá bola odsúhlasená ako projekt, sú predložené viaceré návrhy postupu. Ďalšou konkretizáciou postupu je spis Prof. Dr. J. Lexmanna: *Nový slovenský ľudový liturgický spevník - príspevok k projektu*, rukopis pre HS-SLK, Bratislava 1998. S touto problematikou pravidelne oboznamujeme našich čitateľov na stránkach nášho časopisu.

Povedomie o potrebe liturgickej reformy v intenciách DVK je u nás stále nedostatočné - nepociťuje sa potreba existencie ľudového liturgického spevníka.⁵ Práca je zadaná a je potrebná, jej súčasťou má byť otvorená informácia a výzvy širokej verejnosti o príprave aj o konkrétnej možnosti prispieť. Vyžaduje to i ľudovosť a celonárodnosť – ako základné vlastnosti takéhoto diela.⁶ Preto predkladáme verejnosti nasledovné informácie, ktoré sú výsledkom podrobných odborných jazykových a liturgických rozborov. Sú to liturgicko-teologické požiadavky a východiská prípravy liturgického spevníka a aj využitia piesní JKS.

2. Metóda prác na LS

Práca na LS vyžaduje hlavné odbornosti z oboru teológie, hudba a básnictvo. Ako pomocné odborné činnosti treba uviesť ekonomickú, vydateľskú, organizačnú a právnu. Pre koordináciu činnosti takého rozsahu bude nutný projekt.

Na začiatku prác je potrebné stanoviť teologickú časť zadania LS ako všeobecné teologické a teologicko-liturgické východiská. Tie sú dané celocirkevne a na ich základe treba aplikovať naše špecifické podmienky. Tak dospejeme k základným rozhodnutiam:

A) Inšpiračným vzorom pre všetky druhy liturgického spevu je gregoriánsky chorál.⁷ Preto ideovým vzorom pre LS je RG a jeho jednoduchšia alternatíva – GS.

B) Jadrom LS budú tzv. omšové piesne liturgického roka a ostatných príležitostí. Okrem nich tam majú byť i piesne liturgie hodín, ľudových pobožností, ako aj vysvetlivky a modlitbová časť.

Najdôležitejším prameňom LS bude terajší JKS, z ktorého treba čerpať **všetko čo sa dá využiť**. Analýze treba preto venovať mimoriadnu pozornosť. JKS samotný nepostačí, potrebné sú i ďalšie pramene.

C) Omšové spevy v novom LS sú spevy ordinária a propria:

– spevy ordinária slovensky i latinsky (už sa spievajú, obsahuje ich LS I)

– spevy propria – medzispěvy (už sú uverejnené v LS II, ktorý onedlho vyjde) a ostatné spevy propria.

Sú to:

– *spevy procesiové* – na vstup (In), spev počas prinášania obetných darov (Of) a spev na prijímanie (Com). Vyvinuli sa z antifonálneho spôsobu spevu žalmov.⁸

– *spev na poďakovanie po prijímaní*

– *spev po omši*.

D) Spev na poďakovanie po prijímaní treba skúmať a stanoviť pre celé obdobie, pretože takto to požadujú smernice RM a vydania GS ho vo umiestňujú až na záver ako dodatok.

E) Spev po požehnaní a prepustení, tzv. spev po omši netreba identifikovať, pretože:

– RM, RG a GS ho nepredpisuje a teda niet smernice, ktorá by sa mala uplatniť.

– i keď sa v našich krajoch temer po každej omši spieva, okruh piesní daného obdobia poskytne dostatočný priestor pre výber.

3. Základné teologicko- liturgické východiská

Postup pri výbere omšových piesní LS: spracovať tzv. *hlavnú myšlienku* omše podľa evanjelia a propria danej omše. Potom treba definovať stvárnienie, či odraz tejto hlavnej myšlienky v spevoch In, Of a Com podľa RG. To je tzv. *liturgický zmysel In, Of a Com*. Po stanovení a formulácii liturgického zmyslu týchto spevov možno hľadať medzi piesňami JKS *obsahovo tú najvhodnejšiu pieseň*. Ak sa nenájde, treba siahnuť k iným prameňom, alebo k zadaniu novej tvorby.

A) Hlavná myšlienka omše

Hlavná myšlienka je daná *tajomstvom slávenia a evanjeliom*. Obsahuje ju celé proprium (teda bohoslužba slova, predsednícke modlitby, no najmä procesiové spevy na vstup – In, obetovanie – Of a

prijímanie – Com). Pritom evanjelium najvýraznejšie opisuje alebo dopĺňa tajomstvo daného slávenia.⁹ Jednoducho sa identifikuje na slávnosti, sviatky a spomienky. Sú slávením Pána, P. Márie, alebo svätých. Lahko sa identifikuje aj v omšiach vianočného a veľkonočného okruhu.

V omšiach obdobia cez rok je hlavná myšlienka daná iba evanjeliom, pričom vzťahy s propriom sú podstatne zložitejšie. V dobe pred DVK i v týchto omšiach bola hlavná myšlienka omše v súvisi s ostatným časťami propria. Avšak rozšírením stola Božieho slova na tri ročné cykly A, B a C sa tento tesný súvis narušil a spracovanie obdobia cez rok vyžaduje príslušné prispôsobenie.¹⁰ Bolo potrebné nájsť spôsob aspoň približne zosúladiť najmä spev na Com s hlavnou myšlienkou omše. Urobili to pridaním ďalšej ant. na Com do RM tak, že každému z troch evanjelií danej nedele (A, B a C) sa dá nájsť antifóna v súlade s myšlienkou evanjelia omše.

Pri skúmaní hlavnej myšlienky omše je teda vždy rozhodujúce evanjelium. Evanjelium často súvisí s celou bohoslužbou slova, ktorá hlavnú myšlienku obohacuje a rozširuje. I ďalšie časti propria (predsednícke modlitby, prefácia) neraz až prekvapivo usmernia alebo vysvetlia hlavnú myšlienku omše.¹¹

Hlavná myšlienka sa odzrkadlí vo všetkých menlivých častiach omše – v propriu. Prelínanie hlavnej myšlienky omše v jednotlivých častiach propria omše voláme tematické vyladenie omše.

B) Tematické vyladenie omše v spevoch In, Of a Com

Hlavná myšlienka omše je v „čistej forme“ v evanjeliu a v bohoslužbe slova. Ostatné časti propria, najmä In, Of a Com majú hlavnú myšlienku stvárnenú a ovplyvnenú vlastnou náplňou. „In“ je vždy aj úvodom do slávenia, „Of“ je spevom počas prinášania obetných darov, s úkonom obetovania. „Com“ je spevom na prijímanie.¹²

Zásadný význam pri práci na LS má stanovenie hlavnej myšlienky omše a jej tematické vyladenie v spevoch In, Of a Com. Znamená to predpísané liturgické texty propria *kriticky hodnotiť*, premyslieť, nájsť vnútorné súvislosti ich pradávneho výberu, odhaliť „čo“ hovoria a „prečo“ práve takto to vyslovujú v danom konkrétnom slávení.

Pri tejto práci je nutné *analyzovať text a hudobný akcent* antifón na In, Of a Com.

Analýza graduálového textu antifón In, Of a Com

Analýza textu znamená porovnať znenie textu z RG s textom vo Vulgáte (i podľa septuaginty a i podľa gréckej predlohy) a v Neovulgáte. Skúmanie textovej odchýlky RG voči Písmu často ukáže, čo chce antifóna zdôrazniť. Pri stanovovaní tematického vyladenia je užitočné i exegetické skúmanie.

Analýza gregoriánskej melódie je potrebná, pretože spev je podstatnou súčasťou výrazu a významu.

Text spevov na In, Of a Com v latinskom a slovenskom jazyku

Text In, Of a Com máme v Rímskom graduáli. RG je liturgická príručka, vydávaná ako tzv. typická, teda v oficiálnom cirkevnom vydavateľstve a v latinskom jazyku.

Vzťah Rímsky graduál – Ordo Cantus Missae

Rímsky misál sa v minulosti menil zriedka, ale v dnešných okolnostiach vyžaduje častejšie úpravy. Aby sa RG nemusel meniť, vydáva ústredie v Ríme tzv. poriadok omšových spevov – *Ordo Cantus Missae*, ktoré je súčasťou Rímskeho misála a stanovuje texty jeho spevov pre všetky omše.¹³

V slovenskom jazyku je záväzným liturgickým textom znenie podľa Svätého Písma, SSV Trnava, 1996.

Spevy In, Of a Com sú z prevažnej časti žalmové verše. Často sú však kombináciou viacerých veršov i žalmov. Pre priame zhudobnenie textu žalmu je záväzný liturgický preklad. Ak je antifóna zložená z viacerých častí, pri stanovení znenia je potrebné oficiálne schválenie textu predsedom SLK.

Slovenský RM (podobne ako jeho latinská predloha) neuvádza kompletný text spevov na In, Of a Com, ale iba to, čo v prípade, že sa nespieva treba čítať – a to je text ant. na In a Com.¹⁴

Hudobný akcent

Pôvod spevov je prastarý – siaha do prvých storočí kresťanstva, ale spev je dodnes živý, charakteristicky nadčasový a nadnárodný. Melódia spevov gregoriánskeho chorálu je mimoriadne spätá s textom. Pre tieto vlastnosti je ako žáner v rímskej liturgii uprednostnený.

V rozbere obsahu spevov RG na In, Of a Com treba študovať aj hudobný výraz. To je zložitá problematika hudobnej sémantiky gregoriánskeho chorálu. Dostupné je stanoviť tzv. hudobný akcent. Sledujeme melizmy, kulminačné body

jednotlivých viet, ich výšku, relácie a počet a melodický vrchol spevu.¹⁵

C) Liturgický zmysel In, Of a Com a jeho využitie

Jednotlivé spevy z RG na In, Of a Com majú liturgický zmysel, zapadajúci do vyššieho celku – ktorým je hlavná myšlienka omše. Opačne – hlavná myšlienka omše sa tematicky vyladí v spevoch na In, Of a Com.

Otázka *zmyslu* je postatou každého skúmania. Určenie *liturgického zmyslu* spočíva vo vyjadrení podstatného v spevoch RG na In, Of a Com kritickým hodnotením textu v kontexte s evanjeliom omše i s celým propriom a zohľadnením hudobného výrazu.¹⁶

Identifikovanie hlavnej myšlienky omše a ešte viac liturgického zmyslu je náročnou prácou v zmysle princípov sémantiky.¹⁷ Významotvorný proces, ktorým sa jednotlivé obrady a ich textové časti v mnohostáročnej histórii utvárali je hlboký a zložitý. Vyjadrenie liturgického zmyslu má byť krátke a výstižné. Liturgický zmysel je prvý predpoklad práce na ľudovom liturgickom spevníku. Umožňuje hľadať spevy liturgicky adekvátne, ale kultúrou blízke ľudu a práve preto tak cenné.

4. Postup práce

Najprv treba definovať *hlavnú myšlienku* omše alebo slávenia. Potom treba hľadať stvárnenie, či odraz hlavnej myšlienky v spevoch In, Of a Com podľa RG. Tým nájdeme tzv. *liturgický zmysel In, Of a Com*. Formulovaný liturgický zmysel In, Of a Com umožní hľadať medzi piesňami JKS *obsahovo tú najvhodnejšiu pieseň*.

Využitie jestvujúceho JKS v pokoncilovom LS možno nazvať adaptáciou.

A) Adaptácia piesní JKS do pokoncilového LS

Adaptácia spočíva v tom, že liturgický zmysel In, Of a Com čo najpriliehavejšie vyjadríme piesňami JKS.

Miera vhodnosti piesne je stupeň jej obsahového priblíženia obsahu In, Of a Com, vyjadrenému ich liturgickým zmyslom. Vyhodnocuje sa zaradením do jednej z troch skupín:

TA – tematická adaptácia – najcennejšia, zhoda piesne s liturgickým zmyslom antifóny.

VA – všeobecná adaptácia – čiastočne vyhovujúca, zhoda piesne s liturgickým dianím obrady In, Of, Com. (Nie s liturgickým zmyslom antifóny).

VZA – vzdialená adaptácia – pieseň sa

- A) upraviť jestvujúcu pieseň
 B) hľadať v iných prameňoch
 C) zadať novú tvorbu.

B) Úprava piesní JKS pre zaradenie do LS

Pod pojmom prispôsobenie textu piesní JKS sa rozumie také prispôsobenie textu, že celkový charakter piesne ostáva nezmenený.

Sú tri možnosti použitia textu piesne

1. *Pieseň ostáva* - je použiteľná v doslovnom znení.
2. *Prevedie sa gramatická a jazyková úprava textu.* Názov piesne (najmä jej prvé slová) ostane zásadne nezmenený.
3. *Potrebná je hlbšia ideová úprava textu.* Pre zachovanie kontinuity piesne je nutné, aby prvý verš ostal. Požadovaná zväčša nová idea sa môže dosiahnuť pridaním ďalších veršov s potrebným obsahom a s vypustením nepoužiteľných veršov.

C) Iné pramene (IP)

Analýza zároveň jasne signalizuje potrebu hľadať ďalšie spevy v prameňoch:

- Klasické kancionály, staré náboženské piesne.
- Nová duchovná pieseň.
- Využitie hymnov z liturgie hodín, ktoré

je potrebné komponovať najmä kvôli spevu vešpier i ranných chvál.

- Inonárodné, ekumenické piesne a spevy východného obradu.

D) Nová tvorba (NT)

Ak sa medzi piesňami JKS a v IP nenachádza pieseň, zodpovedajúca liturgickému zmyslu, treba ju zadať ako novú tvorbu.

To bude ďalšia náročná činnosť pri tvorbe spevníka. Bude to činnosť básnikov, hudobníkov a liturgistov v hľadaní nových spevov a pri tvorbe a zhudobňovaní nových textov.

V snahe pomôcť básnikom pri práci na nových textoch pre LS, sa v príslušnom pracovnom materiáli pre básnikov uvádzajú ako dodatok tri preklady antifón In, Of a Com: Botekov preklad, Slovenský ekumenický preklad a Rúfusov preklad. Preklady sú inšpiračnou pomôckou.

E) Kompletizovanie využiteľnosti piesní JKS (určitého obdobia)

Pre zhodnotenie využiteľnosti všetkých piesní JKS v jednotlivých obdobiach treba preštudovať celý JKS (nielen dané obdobie v JKS). Potom sa využiteľnosť piesní JKS pre dané obdobie celkovo zhodnotí a uzatvorí.

(POKRAČOVANIE)

obsahovo nezodpovedá ani s liturgickým zmyslom antifóny, ani s liturgickým dňovým obradom In, Of a Com. Pieseň je vhodná skôr iba svojou posvätnosťou, obľúbenosťou a tradíciou.

Analýza piesní JKS pre zaradenie do LS

Celý JKS treba prehodnotiť postupne – po jednotlivých obdobiach a piesňach. Analýza má liturgicko-teologický charakter.¹⁸ Pre každé slávenie podľa RM treba nájsť vhodné spevy na In, Of a Com. Pieseň na poďakovanie po prijímaní treba stanoviť pre celé obdobie, pretože tradícia nepozná ich späťnosť so konkrétnym slávením. Pieseň po omši sa budú vyberať z celej množiny daného obdobia, netreba ich zvlášť pripravovať.

Týmto postupom analýza poskytne prehľad o pokoncilovej využiteľnosti piesní JKS.

Ak sa v JKS pieseň s priliehavým (najlepšie tematickým alebo všeobecnejším) obsahom nenachádza, potom bude prácou ďalších odborníkov. Možnosti:

Poznámky:

¹ Rokovalo sa už na prvom pracovnom zasadnutí novozriadenej SLK, ktorú zvolal jej predseda Mons. Ján Sokol. Oficiálna zápisnica z tohto zasadania hovorí o potrebe prípravy „procesiových spevov, o vhodnosti zorganizovať besedu so skladateľmi a básnikmi, ba aj o príprave vykonávacieho projektu a bol aj návrh zodpovednej osoby.

² Práce sa nazvali súhrnne pojmom „revízia“. Onedlho sa ukázalo, že rozsah prác znamená vytvoriť nové dielo.

³ V časopise ADORAMUS TE boli spracované viaceré aktuálne témy prípravy LS. Npr. piesne na poďakovanie po sv. prijímaní – R. Adamko 4/98, Spevy adventného a vianočného obdobia – A. Akimjak 4/96 a Spevy pôstneho a veľkonočného obdobia – ten istý autor 1/96. Ďalšie práce:

A. Konečný: *Problematika slovenského liturgického spevníka*, Vydavateľstvo M. Vaška pre SSV, Prešov 1997. Podstatná časť je na pokračovanie uverejňovaná v ADORAMUS TE (počnúc číslom 2/1998).

J. Lexmann: *Nový slovenský ľudový liturgický spevník – príspevok k projektu*, rukopis pre HS-SLK, Bratislava 1998.

⁴ K bezprostrednej príprave LS viedli nasledovné aktivity:

Na zasadnutí HS SLK 18.6.1998 bol prijatý rámcový projekt prípravy LS.

18.8.1998 HS SLK uzavrela s Ústavom hudobnej vedy Dohodu o grante.

21.9.1998 – na zasadnutí HS SLK v Rožňave odovzdal predseda SLK Mons. V. Filo menovacie dekréty pre členov komisie pre prípravu LS.

23.9.1998 – získanie právnej subjektivity pre SLK.

Porady: 19.1.1999 (operatívna porada), 10.3.1999, 28.4.1999.

⁵ Porov. J. Lexmann: *Nový slovenský ľudový liturgický spevník – príspevok k projektu*, rukopis pre HS-SLK, Bratislava 1998, s. 1.

⁶ Tamže s. 16.

⁷ SC 116, homília Jána Pavla II. 21.9.1980 in: *Enchiridion Liturgico*, Piemme, 1989, č. 728.

⁸ Spev antifóny sa pre ozdobnosť a dĺžku textu časovo predlži na úkor žalmových verzikulov. Žalm sa nespieval celý, verše sa postupne vypúšťali. Ostali nám dnes bežne používaný jeden verš a doxológia. Ak úkon trvá krátko (najmä pri vstupe a pri obetovaní), ostáva len antifóna. A opačne: ak akcia trvá dlho (pri slávnostnom vstupe a pri početnom

sprievode, počas sv. prijímania), je možné spievať viacej verzikulov.

Prvky procesiových spevov: **Antifóna** – hlavná časť spevu. Temer výlučne text zo Svätého písma, väčšinou žalmový.

Verzikuly – verše vhodne vybrané z určitého žalmu. **Doxológia** – chválospev Sláva Otcu...

Skladba procesiových spevov má niekoľko možností, pričom antifóna nikdy nechýba, verzikuly a doxológia sú fakultatívne.

– Antifóna (samotná). Ak sa nespievala, na In a Of sa číta ako súčasť omše.

– Antifóna, verzikul, antifóna

– Antifóna, verzikul, doxológia, antifóna

– v praxi najčastejšia forma

– Antifóna, viacero verzikulov, po poslednom verzikule doxológia, antifóna.

⁹ Napríklad slávnosť Zjavenie Pána: evanjelium (Mt 2,1-12) hovorí o poklone mŕtvcov, ale slávenie má širší obsah.

¹⁰ Hlavná myšlienka, daná evanjeliom sa v omšiach tej istej cezročnej nedele každým rokom mení, ale In, Of a Com ostáva. Požiadavky sa stali čiastočne protichodné – použiť z pokladu gregoriánskych melódií tradičné spevy (nové nie je zvykom komponovať) a zároveň aspoň približne zachovať tematické vyladenie omše.

¹¹ Napríklad prefácia sviatku Premenenia Pána vysvetľuje príčinu tajomstva premenenia: ...*aby sa nepohoršili nad jeho smrťou na kríži a ukázal, že všetkých jeho verných očakáva sláva...*

¹² Por. A. Konečný: *Problematika slovenského liturgického spevníka*, Vydavateľstvo M. Vaška pre SSV, Prešov (Obsahu procesiových spevov je venovaná v III. kap. 1. stať Normatívny obsah procesiových spevov., s. 72–76).

¹³ MISAL ROMANUM – **Ordo Cantus Missae**, ex decreto Sacrosancti Oecumenici Concilii Vaticani II instauratum auctoritate PAULI PP. VI. promulgatum. Libreria editrice Vaticana 1987, editio typica altera.

¹⁴ Text na Of sa v RM neuvádza, pretože ak sa nespievala, tak sa ani nečíta. Aj antifóny na vstup a obetovanie majú skromnejšiu skladbu – nečíta sa ant. a verzikuly, prípadne Sláva Otcu, ale len ant. Text ant. na In a Com v RM býva často odlišný od textu v RG. Tu boli totiž zostavovatelia slobodnejší a volili prispôbienie sa myšlienkovému líniu – tematickému vyladeniu. Nemuseli sa prispôbiť zvonovanému textu predkoncilovej tradície. Nové spevy sa totiž nekomponujú, ale používa sa už jestvujúci zhudobnený text. Porov. aj ďalšie poznámky in: A. Konečný:

Problematika slovenského liturgického spevníka, Vydavateľstvo M. Vaška pre SSV, Prešov, s. 74.

¹⁵ Porov. Miroslav Venhoda, *Úvod do studia gregoriánskeho chorálu*, Vyšehrad Praha 1946.

¹⁶ Je to tzv. hudobný akcent.

¹⁷ z gr. séma – znak, znamenie. Por. Štěpán Vlačin a kol., *Československý spisovatel*, Praha 1977 *Slovník literární teorie*, s. 345

¹⁸ Por. A. Konečný: *Problematika slovenského liturgického spevníka*, Vydavateľstvo M. Vaška pre SSV, Prešov. Analýza je podrobne odôvodnená najmä v 3. kapitole – Adaptácia slovenských ľudových piesní do liturgie.

Použité skratky:

ant.	antifóna
CIC	Codex iuris canonici
Com	Communio, spev na prijímanie
DVK	Druhý Vatikánsky koncil
EL	Enchiridion liturgico, Piemme 1989
GJ	gramatická a jazyková úprava
GR	Graduae Romanum, Rímsky graduál
GS	Graduale simplex
HS SLK	Hudobná sekcia SLK
In	Introit, úvodný spev
IP	Iné pramene
IU	Ideová úprava
JKS	Jednotný katolícky spevník zr. 1937
KBS	Konferencia biskupov Slovenska
IG	LUMEN GENTIUM, vieroučná konštitúcia Druhého vatikánskeho koncilu o Cirkvi
LH	Liturgia hodín
LS	Liturgický spevník (I až III)
MS	MUSICAM SACRAM, inštrukcia o posv. hudbe
NT	nová tvorba
O	ostáva v pôvodnom znení
Of	Ofertórium, spev na prípravu obetných darov
porov.	porovnaj, pozri
SC	Konštitúcia DVK o posv. liturgii Sacrosanctum Concilium
SLK	Slovenská liturgická komisia (Komisia pre liturgiu)
SSV	Spolok sv. Vojtecha
TA	tematická adaptácia
TPV	Typis polyglottis Vaticanis
ULH	Úvod do liturgie hodín
VA	všeobecná adaptácia
VS	Všeobecné smernice pre slávenie bohoslužby slova v omši
VSRM	Všeobecné smernice Rímskeho misála
VZA	vzdialená adaptácia

Ľudová tvorivosť

JÚLIA POKLUDOVÁ

V Jednotnom katolíckom spevníku sa nachádza veľa piesní, ktoré takpovediac zľudovali. Z prieskumov etnológov a etnomuzikológov sa môžeme dozvedieť, že mnohé piesne zo spevníka (najmä mariánske) vytlačili na okraj ľudové piesne s náboženskou tematikou. Je však pravdou, že v čase totalitného režimu, kedy sa výskumy v jednotlivých kútoch Slovenska uskutočňovali, sa museli aj texty týchto ľudových piesní „trošička poopraviť“ kvôli vtedajšej ideológii, čo je večná škoda. Už sa asi nikdy nedozvieme, aký bol skutočný text tej-ktorej náboženskej ľudovej piesne. Medzi ľudovými piesňami však nájdeme aj rôzne parafrázy duchovných piesní svedčiace o vzájomných vplyvoch duchovných a svetských piesní, čo je v dejinách hudby všeobecne známy fakt.

V archíve ľudových piesní v Ústave hudobnej vedy SAV sa nachádza ľudová žartovná parafráza vianočnej piesne Čas radosti veselosti (v JKS č. 40). Táto známa duchovná pieseň bola prvýkrát zaznamenaná už v 17. stor. v spevníku *Cantus Catholici* z roku 1655 ako obľúbená domáca vianočná pieseň. Všetky tri melódie – v *Cantus Catholici*, v Jednotnom katolíckom spevníku a v ľudovej piesni – sú podobné, nie však úplne totožné.

V prípade ľudovej piesne z okolia Zvo-

43

o Narodený P. Kryška.

LEZO prípušť nás údi své, Blyže k-swému spaseňý, Popreg zač te žadame. Synům swogim k-občerstwený, deg wssckému Krestianstwu, Sláwiti twé Narozený. Radost, radost zc, Alleluja, Alleluja, Alleluja, Alleluja, zc.

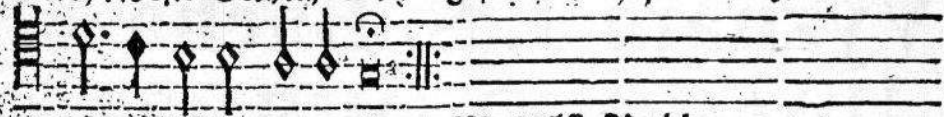
Giná.

Čas Radosti, veselosti, Swetu nastal nyní. R. Neb Bůh wečný, nekonečný, Narodil se z-Panny.

W. Wěste Bethlehem, W-gesličkách na stame, ležý malé

pacholátko na zymě. R. W. Wěste Bethl: zc.

Co gsme wssychny Lidé hrýšny, z-radosti čekali. To Angelé dnes wesele, nám gsú zvěstowali. R. A protož plešagne, wssychny se radúgme. Pacholátku, nemluwňátku spýwagne. R. A protož plešagne, zc. Amen.

Pieseň Čas radosti veselosti z *Cantus Catholici* (1655), s. 48.

lena doplnil tvorca k obľúbenej melódii z duchovnej vianočnej piesne žartovný text s pijanskou tematikou, ktorého incipit je rovnaký ako v texte vianočnej piesne – „Čas radosti...“.

Ľudová tvorivosť je rozmanitá, určite by sa podobných piesní – parafráz – našlo viac. Treba však hľadať na správnom mieste, v archívoch, medzi ľuďmi... Možno aj vy sami takú pieseň poznáte.

Čas ra - do - st'i z ve - se - lo - st'i na sva - tí - ho Gá - la,
gd'c sa dve, tri že - ni zí - du, tam pá - ľen - ku chvá - ľa.

A pro - tož ple - saj - me, c - ší'c si na - lej - me

pá - ľen - čič - ki do skl'c - nič - ki, aj do po - há - ra.

Pieseň Čas radosti z veselosti, Oč. Dúbravy, zápis z r. 1963

va v spojení tradície a obnovy. Aj naďalej pritom bude potrebný hlavne organista.

Tento spev obce plní dnes v porovnaní s minulosťou dodatočnú úlohu: bohoslužba sa spravidla stala jediným miestom spoločenského spevu. Dôvody, ktoré k tomu viedli, sú dostatočne známe – predovšetkým prechod od spievania k počúvaniu alebo omračovaniu elektronickými nosičmi zvuku.

Aj naďalej je aktuálne pripomínať *najdôležitejšie povinnosti organistu*. Ani dnes nie je možné sprevádzať spev obce „len tak spakruky“. „Najdôležitejšie povinnosti“, predovšetkým hra chorálu, sú naďalej významné. Je potrebné sa spýtať, či sa toto umenie vyučuje, alebo či sa pri výuke a v praxi zanedbáva.

Príliš skoro ďalej je názov prí-

tempo prechádzajú mnohými zmenami.

Základný problém spočíva v tom, že pri hre časti sa rytmus chápe príliš približne, s katastrofálnymi následkami pre pauzy a dýchanie.

Konrad Ameln sa vo svojom príspevku o fermate v duchovnej piesni kriticky zaoberá touto témou: „Naším organistom, ktorí pri sprievode spevu obce často volia príliš rýchle tempo a na konci riadkov sotva nechajú čas na nadýchnutie tým, že hneď hrajú nový akord, by som často rád do ich chorálnej knihy vpísal fermátu v dnešnom zmysle (na rozdiel od zdôraznenia na konci riadkov v Bachových choráloch). Mnohí začínajú dokonca už novú strofu bez najmenšej pauzy na nadýchnutie“.

V tom ako Bach zachádzal s duchovnou piesňou, cítiť v každom ohľade starostlivosť. Z toho sa treba učiť.

b) Dnes nie je samozrejmé, že začínajúci organista, či už v nemeckom jazykovom okruhu alebo v iných krajinách, pozná

JOHANN TRUMMER

Význam J. S. Bacha pre katolícku chrámovú hudbu dnes

NIEKOĽKO PODNETOV, ČO BY SME SA MALI DNES UČIŤ OD BACHA

Niekoľko myšlienok zo záverečnej kapitoly príspevku z Festschrift Hans Haselböck

Duchovná pieseň (cirkevný spev a aktívna účasť obce na bohoslužbe)

Otázky organového sprievodu, opatrnosť

Nová duchovná pieseň

Koncerty a znalosť organových chorálov

AKO PRELOŽIŤ BACHA DO SÚČASNOSTI?

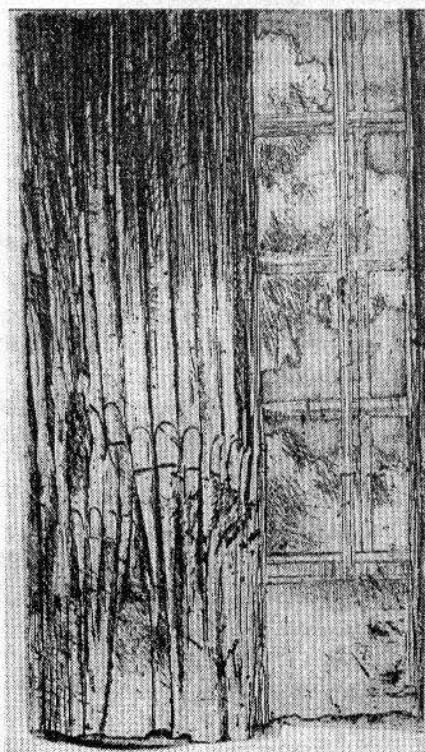
a) Duchovná pieseň je výrazom viery a zbožnosti a ich premeny. Prekračovanie jazykových hraníc, čo je dnes možné a čo sa deje, vplyv populárnej hudby, nová duchovná pieseň, a mnohé ďalšie zmenili mnohé v podobe Cirkvi a ich liturgickej praxe. Spev obce je však naďalej integrujúcim elementom, nenahraditeľným znakom „aktívnej účasti veriacich“ na bohoslužbe. To platí od II. vatikánskeho koncilu bez výhrad aj pre katolícku Cirkev, v ktorej dovtedy spev veriacich v materinskom jazyku viedol „paraliturgickú existenciu“. „Každodenný chlieb“ spevu obce spočí-

spevku Thomasa Dittmanna o Troch hriechoch chrámového organistu. Naozaj mnohí organisti príliš málo dbajú na to ako sprevádzajú obec. Predohry sú príliš krátke, takže veriaci nestihnú ani otvoriť spevník, a preto rezignovane nespievajú. Často sa spieva len jedna alebo dve strofy (na tom majú organisti len zriedka vinu), ako keby išlo o hudobné premostenie medzi dvomi blokmi slov a nie o liturgický spev. Organistom chýba ochota k samopozorovaniu ľahko spoznatelných chýb: predohry, ktoré neudávajú jednoznačne začiatok piesne, prechody trpiace nedostatkom dychu.

Obec spieva rýchlejšie ako za čias Bacha. Rýchlejšie však neznamená lepšie, navyše ak okrem toho nesúhlasí dýchanie medzi riadkami alebo strofami a obec sa ženie bez dychu – nie preto, že obec sa vlečie, ale organista nemá dostatočnú sebakontrolu. Aj nekontrolované používanie mikrofónu, ktorým kňaz alebo kantor prehlúši obec, môže spev obce citeľne rušiť.

K tomu pristupujú ešte ďalšie interpretčné problémy: v katolíckom spevníku Gotteslob sa udávajú hodnoty nôt pre základnú dobu. Prax ukazuje, že základná doba, metrum (a spôsob akcentovania) a

duchovnú pieseň a v praxi sa oboznámili so sprevádzaním spevu obce. Hra generálbasu, dobrá znalosť štvorhlasnej zborovej sadzby, obsiahla skúsenosť sprevádzania obce vo všetkých formách bohoslužobného spevu, najmä duchov-

nej piesne, tvoria naďalej jednu, ba dokonca podstatnú, bázu improvizácie. K tomu patrí v hudobnej príprave (a v emocionálnej skúsenosti!) znalosť podstaty duchovnej piesne. Ako zvlášť vidno na piesňach sviatkov, majú piesne symbolický a afektový charakter, ktorý bez znalosti podstaty sviatku a slávenia, len štúdiom ťažko možno pochopiť. Liturgiku a hymnológiu treba zakotviť do prípravy každého organistu. V ideálnom prípade majú tieto predmety (len) úlohu prehĺbenej reflexie o už existujúcich znalostiach a skúsenostiach z praxe. Ak to však chýba, naráža aj výuka na hranice.

c) Kým v oblasti aranžmárovej duchovnej piesne sa mnohé dostalo do pohybu, medzi Cirkvou a skladateľmi sú problémy dorozumenia v otázke účasti obce na speve. Je známe, že to pre mnohých skladateľov vedome alebo nevedo-

me znamená obmedzenie skladateľskej slobody, ako umelecky nezaujímavá úloha. Spôsoby, akými sa obec pri veľkých zhromaždeniach, ako sú napríklad hody, podieľa na hudbe, budí na jednej strane nadšenie, na druhej strane ale negatívne komentáre pokiaľ ide o kvalitu, ako keby takéto úlohy neboli dôstojné seriózných skladateľov.

Spôsob, akým Bach nakladal so spevom obce vo svojom umení a vo svojom živote, nemožno po viac ako 250. rokoch uplatňovať rovnakým spôsobom, je to však rozhodujúci impulz vytrvalo ísť po nových cestách a povzbudzovať skladateľov, aby poskytli obci účasť na hudbe.

d) Organ a cirkevná hudba nie sú len záležitosťou liturgie, ale majú svoje miesto v hudobnom živote a patria k podstate Cirkvi a ich kultúrneho poslania. V mnohých programoch organových koncertov sa

vyskytujú chyby pokiaľ ide o znalosť cirkevnej piesne a chorálových predohier. Aj mimoliturgická hudba v kostole a koncertnej sieni sa nezaobíde bez prihliadania k obdobiu (cirkevné obdobie, sviatok) a miestu, bez ohľadu na osobný postoj organistu k svetonázoru, viere a Cirkvi.

Resumé štúdie Günthera Stillera zo štúdie z roku 1970 nestratilo aktuálnosť pokiaľ ide o bohoslužobnú prax a pre organový koncert. „Naozaj zadost'učiníme Bachovmu dielu a jeho interpretácii len vtedy, keď budeme dbať na teologický zmysel Bachom použitej duchovnej piesne a na základe toho hľadať Bachov zámer zdeliť náboženský obsah a na týchto poznatkoch potom založiť svoju interpretáciu“. To platí najviac pre organistu v styku s dedičstvom i s novou piesňou.

(KONIEC)

(Z NEMČINY PRELOŽIL LADISLAV MOKRÝ)

VÝVOJ GREGORIÁNSKEHO CHORÁLU

(sekvencie a trópy)

P. AMBRÓZ M. ŠTRBÁK, OPRAEM

V minulom čísle sme si povedali miečo o adiaematickej notácii. Najstaršie rukopisy tejto notácie sa datujú z 1. polovice 10. storočia. Pri zápise hudobnej reči („gregoriánsky chorál však nie je hudba, ale vyslovené Božie slovo“ takto definuje gregoriánsky chorál jeden z najlepších znalcov greg. chorálu Godehard Joppich) si treba uvedomiť, že s týmto zápisom okamžite prichádza i dekadencia hudobných foriem. Vo vtedajšej dobe sa tento úpadok neprejavoval tak výrazne ako ho my dnes sledujeme z pohľadu histórie, ale aj vo vtedajšej dobe už boli voči novovzniknutým formám výhrady. Najvýraznejšími novovzniknutými liturgicko-hudobnými formami boli sekvencie a trópy.

Sekvencie

Historickým prameňom vďačíme za to, že o vzniku sekvencií máme veľmi presné údaje. Veľká postava dejín, knihovník kláštornej knižnice St. Gallen, historik a autor mnohých sekvencií Notker Balbulus (+ 912), ktorý sám seba ironicky nazýva „básnik“ v úvode svojho spisu „Liber ymnorum“ (ktorého adresátom je Liutward - biskup z biskupstva Vercelli, ktorý bol zároveň opátom kláštora v Bobbio a arcikaplán cisára Karola III.) hovorí, ako v roku 860 dostal prvý podnet pre svoje sekvencie, ktoré ale ešte nazýva hymnami. V tom čase prišiel do kláštora St. Gallen mních, ktorý ušiel pred spustošením kláštora v Jumiéges (ležal približne 80 km severozápadne od Paríža) normandmi. Tento mních, ktorý po krátkom čase zomrel, doniesol so sebou antifonár, ktorý obsahoval prvé sekvencie a toto jeho dedičstvo, tento antifonár sa dostal k Notkero-

vi (knihovníkovi), ktorému sa táto forma modlitby tak zapáčila, že tieto sekvencie začal najprv kopírovať a neskoršie aj sám skladať.

Sekvencia je hudobný útvar, ktorý sa vyznačuje tým, že pod každý tón melizmy spevu Aleluja sa pridá nový text tak, aby jedna slabika bola pod jedným tónom. Takto vzniká samostatne bohatý spev, ktorý vo vtedajšej dobe znel po speve Aleluja ako jeho doplnenie vo forme básne. V týchto spevoch (básňach) ide zvýraznenie určitého sviatku a jeho významu pre tých, ktorí sú na jeho slávení prítomní. Prvé záznamy sekvencií, okrem Notkera Balbulusa, máme ešte v kódexe Toul (západná časť Franskej ríše) z polovice 9. storočia. Kódex Einsiedeln (napísaný približne okolo roku 950) obsahuje už 60 sekvencií. Najznámejšia sekvencia Notkera Balbulusa je „*Sancti spiritus assit*“. Na tomto príklade si možno uviesť akým spô-

sobom sekvencie vznikli.

*Sancti spiritus assit nobis gratia
Quae corda nostra sibi faciant habitaculum
Expulsis inde cunctis vitiiis spiritalibus
Spiritus alme illustrator hominum.
Hortidas nostrae mentis purga tenebras.*

*Milosť Ducha svätého nech je s nami
Nech si naše srdcia zvolí*

ako miesto prebývania

*Nech z nich celkom vyženie ducha zla
Ó, Duchu požehnanja, ktorý osvecuješ ľudí
Očisti v našej duši strašnú temnotu.*

Ale z pohľadu teologického obsahu len veľmi málo sekvencií prevýšilo dielo Notkera Balbulusa a v neskoršom období už šlo skôr iba o osobnú prezentáciu pisateľov a len málo o teologický zmysel, takže liturgická reforma tridentského koncilu (1545–1565) a najnovšia liturgická refor-

ma II. vatikánskeho koncilu sekvencie až na niekoľko výnimiek zrušila. Oficiálne sa dnes sekvencie spievajú iba pri slávení Veľkej noci, kde sa spieva sekvencia „*Victimae paschali laudes*“ (Obet' svoju veľkonočnú); pri slávení sviatku Zoslania Ducha svätého, kedy sa spieva sekvencia „*Veni Sancte Spiritus*“ (Príď, Duchu svätý) a fakultatívna je sekvencia slávnosti Božieho tela a krvi „*Lauda Sion Salvatorem*“ (Chváľ, Sione, Spasiteľa). Okrem týchto troch sekvencií sú ešte v dnešnej dobe známe sekvencie „*Stabat Mater*“ (Stála Matka bolestivá) a „*Dies irae, dies illa*“ (V ten deň hnevu, v ten deň práva). Ohľadom poslednej sekvencie sa v dnešnej dobe vedú diskusie o obsahu jej teologickej úrovne.

Trópy

Oproti sekvenciám, ktoré spievalo celé spoločenstvo, trópy sú spevom sólovým, úzko vzťahujúcim sa na chórovo prednášané staré omšové spevy, ktoré sú doplnené novým textom a melódiou. Na tejto úrovni ostali gregoriánske spevy v texte a hudbe zachované, ale zároveň boli skrze nové formulácie spojené do aktuálnej situácie sláviaceho spoločenstva. Realizácia tohoto predĺženia textu znamená istú kreatívnu formu recepcie gregoriánskeho chorálu, pri ktorej sa nové texty a nové melódie sice vzťahujú na staré formy, ale ide už o aktualizovanie novovzniknutej situácie.

Žiaden z omšových spevov nebol tak často zasiahnutý trópmi ako Introit (vstupný spev sv. omše), ktorý bol úzko spojený prebratím rímskej pápežskej liturgie a vloženie do mnišskej liturgie 9. storočia vo Franskej ríši, kedy sa zmenila jeho funkcia. Pri pápežskej štáciovej omši mal Introit sprevádzať pápeža pri jeho vstupe do chrámu, v karolínskych kláštoroch a v spoločenstvách kanonikov bol tento spev takisto vstupným spevom, ktorý sa vzťahoval na vstupnú procesiu hlavnej omše, ktorá bola zakončená tzv. „terciou“ (modlitbou z breviára) a pokračovaním sv. omše (tu si môžeme všimnúť, že procesia veľkého počtu mníchov – napr. kláštor v Cluny ich mal v najväčšom rozkveti okolo 1100 – potrebovala väčší časový priestor ako pápežská štáciová omša, a aj preto vznikla aj potreba dlhších spevov). A práve trópy Introitu ukazujú prvé svedectvo ako sa vlastne starší spev pri slávnosti spoločenstva upravoval a ako sa preniesla na liturgiu centrálna úloha po reformnej synode v rokoch 816/817 za významného prispenia Benedikta z Aniane (pozri článok o vzniku gregoriánskeho chorálu).

Najstaršie zmienky o trópoch sú zachované v už spomenutom kódexe z Toul (z polovice 9. storočia). Najstarší zachovaný trópus je trópus Introitu „*Puer natus est*“ (Chlapček sa nám narodil) z vianočnej omše, ktorý sa nachádza už v kódexe z Toul a ktorý bol prenesený do kláštora St. Gallen, kde bol prepracovaný Tuotilom (+912) mníchom kláštora St. Gallen do dlhej dialogickej formy. Tento trópus sa zachoval aj v umeleckej podobe, keď bol vypracovaný v slonovinovej kosti a ešte v 13. storočí sa nachádza vo viac ako 100 rukopisoch z celej Európy. Text tohoto trópu znie:

*Hodie cantandus est nobis puer,
quem gignebat ineffabiliter ante tempora
pater,
et eundem sub tempore generavit inclita
mater.*

*Dnes znejte naša pieseň chlapcovi
ktorého Otec pred časmi tajomne splodil
a Jeho nám v plnosti času matka porodila.*

V umeleckej úrovni tróпов sa skrýva historická úroveň umenia. Podľa umeleckej kvality môžeme trópy rozdeliť od úplne jednoduchých prózy až po vysoko umelecký hexameter (vtedajší systém písania básní), často dopĺňovaný slovami bibliie. Takto napríklad vyzerá Introit „*Puer natus est*“ obohatený o trópy.

Introit:

*Puer natus est nobis, et filius datus est nobis.
Et vocabitur nomen eius magni consilii
angelus.*

*Chlapček sa nám narodil, a daný nám je syn
A jeho meno znejte, vyslanec Božích anjelov.*

Introit obohatený trópmi:

*PUER NATUS EST NOBIS
Quem prophetae diu vaticinati sunt
ET FILIUS DATUS EST NOBIS,
Hunc a patre iam novimus advenisse
in mundum.
ET VOCABITUR NOMEN EIUS
Admirabilis consiliarius, deus fortis,
princeps pacis.
MAGNI CONSILII ANGELUS.*

*CHLAPČEK SA NÁM NARODIL
prorokmi dlho hlásaný
A DANÝ NÁM JE SYN
o jeho príchode na zem sme vedeli
od Jeho Otca.*

*A JEHO MENO ZNEJTE
tvorca zázrakov, mocný Boh,
knieža pokoja.
VYSLANEC BOŽÍCH ANJELOV.*

Trópy sa veľmi rýchlo šírili po celej krajine, ale našli aj svojich odporcov, ktorí ich pisateľom vyčítali nepresnosť a vzdialenosť sa biblii. Jedným z veľkých kritikov tróпов bol biskup Agobard z Lyonu, ktorý v svojej rigoróznosti všetko vzťahoval na bibliu a z nej na vernosť cisárovi a krajine. Kánon synody v Meaux z roku 845 výslovné zakazuje tzv. „vyhládávanie, nové vytváranie, dopĺňanie, vovádzanie a spievanie“ nových textov. V neskoršom období vzniklo ešte mnoho tróпов, ktoré dopĺňali skoro všetky spevy, ale ktorých teologická i hudobná úroveň bola veľmi nízka a tak sa koncil v Tridente rozhodol, že v rámci liturgickej reformy trópy zruší. V dnešnej dobe sa v rámci sv. omše používa len jeden jediný fakultatívny (ale variabilný) trópus pri vyznaní hriechov (Pane Ježišu, Ty si bol poslaný uzdraviť skrúšených srdcom, Pane zmiluj sa. Ty si prišiel, aby si nás zastával Kriste zmiluj sa ...atď.)

Celú túto historickú periódu vzniku sekvencií a tróпов by sme sa mali snažiť vidieť ako snahu o „oživotnenie“ liturgie. V historickom kontexte si musíme uvedomiť, že žiadna etapa akéhokolvek vývinu nie je sterilne čistá, ale má v sebe mnoho úprimných, ale z historického pohľadu neadekvátnych pokusov o dokonalosť asketického, teologického, ale aj hudobného prejavu. Z dnešného pohľadu sa zdá, že sekvencie a trópy nemali úroveň omšových spevov, alebo spevov oficia (liturgie hodín), ale pre zbožnosť jednoduchých veriacich, ktorí boli príkazom cisára nútení prebrať rímsku liturgiu mali veľký význam. História však tridentským koncilom a II. vatikánskym koncilom poslala sekvencie a trópy vo veľkej miery (a zdá sa, že správne) do zabudnutia, aby sa zachránilo iba to asketicko-teologicko-hudobné najdokonalejšie dedičstvo viery.

Použitá literatúra:

Agustoni, Luigi: *Gregorianischer Choral*, in Musch Hans: *Musik im Gottesdienst*, 5. obnovené vydanie, 1994, 1. zv. str. 201–335.
Angenedt, Arnold: *Das Frühmittelalter: Die abendländische Christenheit von 400-900*, Stuttgart: Kohlhammer, 21995.
Wulf Arlt: *Neue Formen des liturgischen Gesangs: Sequenz und Tropus* in: *Kunst und Kultur der Karolingerzeit*, Karl der Große und Papst Leo III. in Paderborn, Beitragsband zum Katalog der Ausstellung, zv. I str. 732–740.

Vzácné historické organy na Slovensku

Organ v kostole Premenenia Pána, nazývanom aj „Dolný“ kostol v Pezinku

MARIÁN ALOJZ MAYER

Pezinok sa stal v 17. storočí slobodným kráľovským mestom. Týmto aktom sa potvrdil hospodársky význam mestečka. Čoskoro po udelení výsad sa pristúpilo k stavbe honosného evanjelického kostola v meste. Kostol stavali v rokoch 1655–1659¹. V roku 1662 venoval pre kostol skvostný dvojmanuálový organ pezinský richtár Ján Wieser². Organ prvýkrát zaznel na sviatok sv. Ondreja roku 1662. V septembri roku 1673 konal kanonickú vizitáciu katolícky biskup Ferdinand Pálffy, ktorý poznamenal, že ho evanjelici vítali hlaholom zvonov a zvukom organa, ktorý stál 1000 rišských toliarov, čo iste bola veľká suma. Evanjelici sa však čoskoro so svojim kostolom museli rozlúčiť. V roku 1674, v rámci rekatolizácie, odovzdali kostol katolíkom. Veľký, dvojmanuálový organ ostal aj naďalej v kostole. Kanonická vizitácia z roku 1781 poznamenáva, že organ mal 20 registrov. Iste sa jednalo o nástroj z roku 1662, čo potvrdzuje aj organová skriňa, ktorá sa nielen celkovou architektonickou skladbou, ale aj detailami jednoznačne hlási do obdobia druhej polovice 17. storočia. Nástroj sa zachoval až do súčasnosti, i keď roku 1956 bol podstatne prestavaný. Okrem toho za dlhú dobu svojej existencie prešiel iste nielen početnými opravami, ale sa viac alebo menej musel prispôsobovať aj meniacemu sa hudobnému vkusu.

Ku koncu 1. svetovej vojny muselo Uhorsko pristúpiť k rekvirácii kovov na vojenské účely. Rekvirácii podliehali nielen zvony, ale aj prospektové píšťaly organov. Bolo však jednoznačne určené, že rekvirovať možno naozaj len píšťaly stojace v prospekte. V odôvodnených prípadoch sa dala vybaviť aj výnimka z tejto povinnosti. Podmienkou bolo, že organ musel pochádzať spreď roku 1850. Zatiaľ chýbajú materiály o tom, čo sa stalo v prípade organa v kostole Premenenia Pána v Pezinku. Rekvirácia prospektových píšťal prebehla aj v iných pezinských kosto-

loch³, všade sa však vzťahovala výlučne len na prospektové píšťaly. Vo farskom kostole dokonca píšťaly strednej skrine pozitívu nerekvirovali. Preto ma prekvapuje záznam, podľa ktorého organ v kostole Premenenia Pána prišiel o všetky kovové píšťaly, navyše drevené píšťaly boli tiež vybraté z organa a uložené v podveží kostola – v priestore za chórom, kde sa nachádza mech organa a v súčasnosti aj elektrické čerpadlo vzduchu. Kedy sa tak stalo a z akých príčin, je zatiaľ neznáme. Samozrejme, organ v takejto podobe bol nepoužívateľný. V dvadsiatich rokoch sa obnovili prospektové píšťaly v pezinských kostoloch, aj keď len píšťalami z menej hodnotného materiálu – zo zinku. Takéto sú dodnes prospektové píšťaly v Šaškovom organe vo farskom kostole, i v organe firmy Rieger v kapucínskom kostole. Organ v kostole Premenenia Pána však obnovený nebol. Prázdna ostala organová skriňa aj po druhej svetovej vojne. V 50. rokoch si ju všimol organový zanietenec, pracovník vtedajšieho povereníctva školstva a kultúry Juraj Šimko – Juhás. Okrem toho bol Šimko – Juhás aj členom celoštátnej komisie pre hudobné nástroje. 12. augusta 1954 preskúmali organ dr. Jakub Pavel, dr. Vachulka a prof. J. Šimko. Prof. Šimko zaznamenal aj dispozíciu organa. Tá bola podľa záznamu nasledovná:

1. manuál:

1. Spitzflöte	4'
2. Flauto	8' (4' alebo 2')
3. Copula min	4'
4. Octav princ	1'
5. Principál	8'
6. Quinte Den	8'
7. Superoctav	2'
8. Copula major	8'
9. Mixtura	1 1/2'

2. manuál:

1. Superoktav	1'
2. Quint	1 1/2'
3. Octav	2'
4. Spitzflöte	2'

5. Copel	8'
6. Principál	4'
pedál:	
1. Subbass	16'
2. Fagott ped.	8' (alebo 16')
3. Octav ped II.	8'
4. Quint ped	6'
5. Octav ped. I	4'

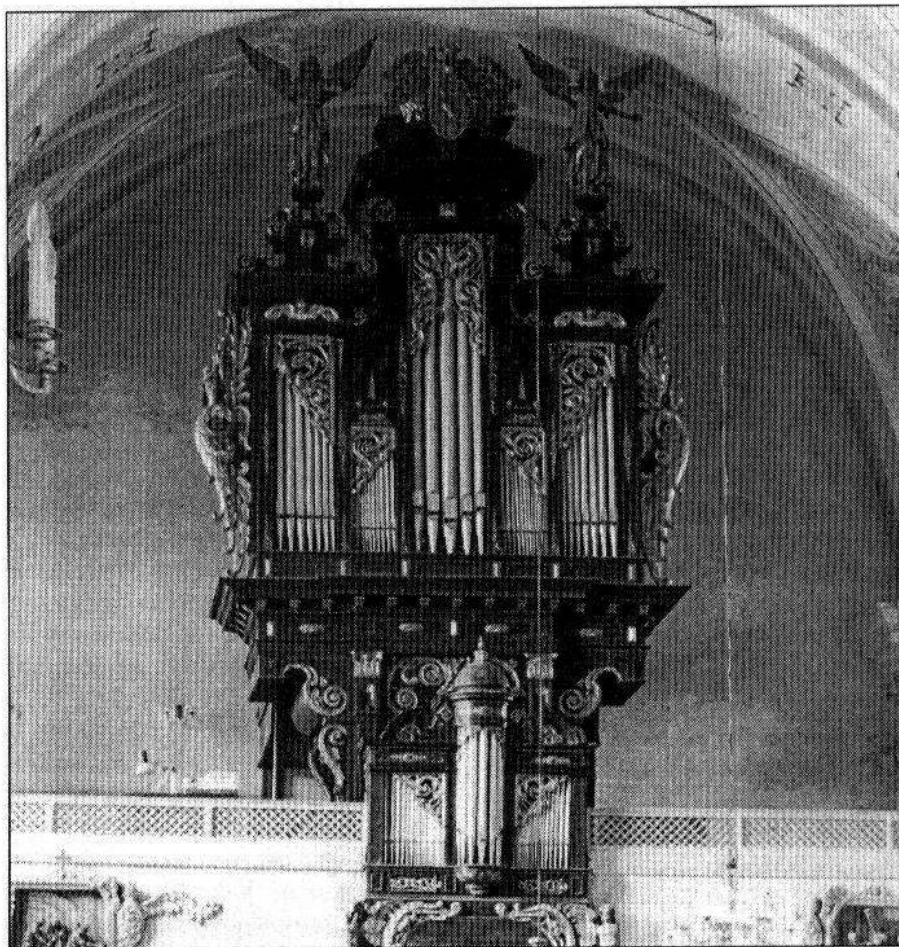
Nie je známe ako sa dospelo k uvedenej dispozícii. Rozhodne nebola robená podľa situácie na vzdušniciach, pričom ani nevieme či boli zachované lavičky jednotlivých kovových registrov alebo nie. Chaotické poradie registrov, nemecké názvy a archaické udanie stopovej dĺžky 1 1/2' v prípade mixtúry a kvinty, namiesto bežnej 1 1/3' robia najpravdepodobnejším predpoklad, že dispozícia bola odpísaná z hracieho stola organa. V roku 1955 spomína Šimko pezinský organ v článku: Péče o hudební památky na Slovensku, ktorý uverejnili Zprávy památkové péče 1955 na stranách 112–113. V článku sa okrem iného píše: „v dolním pezinském kostele jsou druhé⁴ vzácné varhany pozoruhodné stavby. Nástroj se skládá z velkého stroje se 14 rejstříky a z pozitivu se šesti rejstříky. Klaviatúra byla vsazena do velkého stroje, takže varhaník seděl zády k oltáři. Rejstříky velkého stroje a pedálu měl po obou stranách klaviatúry, ale rejstříky pozitivu za sebou, takže se musel při řazení obracet. Dřevěné píšťalky některých rejstříků jsou raritou, neboť destička pod dírou⁵, kterou píšťala vydává zvuk, je pohyblivá. Zvláštním jednoduchým mechanismem se uvede destička na své místo a píšťala teprve tehdy vydá zvuk“. Šimkovi Juhásovi sa podarilo, ako to bolo aj v iných prípadoch⁶, vybaviť štátne prostriedky na reštaurovanie organa. Zo zámeru v reštaurátorskom archíve vtedajšieho Slovenského ústavu pamiatkovej starostlivosti a ochrany prírody sa dozvedáme čo sa s organom malo urobiť: „Konzervovať a petrifikovať skriňu. Konzervovať, opraviť a doplniť unikátne drevené píšťaly. Vyh-

toviť a nasadiť všetky kovové píšťaly. Nový hrací stôl je potrebný, lebo starý je už nepoužívateľný – registratúra so môže spneumatizovať. Organ znížiť o 1 m, aby lepšie pasoval do kostola. Terajšie jeho postavenie na vysokom podklade poukazuje na to, že bol prenesený sem z iného kostola a nebol stavaný pre tento kostol. Oprava nesmie porušiť pôvodný stav“. Samozrejme už v samotnom zámere sú vážne protirečenia. Opravu realizovala Organa Kutná Hora – družstvo varhanárů. Pri oprave sa nerešpektovali ani zásady pre opravu historických organov, ktoré vypracovala komisia pre hudobné nástroje. Nielenže sa pneumatizovala registrová traktúra, čo nakoniec bolo aj v zámere, pneumatizovala sa aj hracia traktúra. Kvôli úprave rozsahov klaviatúr a možnosti rozšírenia nástroja o tretí manuál sa postavil aj úplne nový hrací stôl. Pôvodný rozsah manuálov je našťastie overiteľný, lebo sa zachovali obe pôvodné manuálové vzdušnice. Rozsah pedála však pravdepodobne ostane navždy neznámy, lebo pri prestavbe sa vyhodila pôvodná pedálová vzdušnica, ktorú nahradila pneumatická kuželková vzdušnica, navyše umiestnená do neforemej prístavby za zadnou stenou hlavnej organovej skrine.

Už 13. apríla 1957 sa konala kolaudácia „reštaurovaného“ organa. Po reštaurovaní je stav organa nasledovný: Pôvodne dvojmanuálový nástroj sa mal zväčšiť na trojmanuálový. Tomu zodpovedá úplne nový samostatne stojací hrací stôl s tromi manuálovými klaviatúrami. Z finančných dôvodov však k skutočnému vybudovaniu ďalšieho manuálu dodnes nedošlo. Upravovali sa aj organové skrine. Vzdušnice HW a pozitívu ostali pôvodné, nástroj však dostal úplne novú pedálovú vzdušnicu. Pôvodné mechanické traktúry boli nahradené pneumatickými. Všetko sa udialo bez akejkoľvek dokumentácie. Z úcty k jedinečnej pamiatke sa mohli zachovať aspoň pôvodné klaviatúry a unikátne ovládanie registrov, ktoré na Slovensku nemá obdobu.

V súčasnosti majú manuálové klaviatúry klávesový rozsah C – g^{'''} chromaticky – 56 klávesov. Tomuto rozsahu zodpovedá aj súčasný tónový rozsah manuálov. Pôvodne mali manuály rozsahy len od C po c^{'''} s krátkou spodnou oktávou = 45 klávesov a tónov.

1. manuál. Na pôvodnej zásuvkovej vzdušnici so 45 tónovými kancelami stoja v súčasnosti píšťaly D, F, G, A, B, H, c...c^{'''}, teda len 44 tónov. Tón C sa spolu s tónmi Cs, Ds, Fs, Gs, cs^{'''} – a^{'''} (12

tónov) nachádza na pridanej pneumatickej kuželkovej vzdušnici. Usporiadanie tónových kanciel na pôvodnej vzdušnici sprava (pri čelnom pohľade): B, c, d, e, fs, gs, b, c^{'''}, b^{''}, gs^{''}...e['], d['], c['], G, E, D, F, h, cs['], ds['], f['], g[']...a^{''}, h^{''}. a, g, f, ds, cs, H, A. (nevedno prečo preložili tón „C“ na pridanú pneumatickú kuželkovú vzdušnicu.

Na vzdušniciach 1. manuálu stojí 9 registrov od prospektu:

1. Principál 8' pôvodne stál v celom rozsahu v prospekte. Aj v súčasnosti stojí v piatich píšťalových poliach prospektu (7/ 13 / 5 / 13 / 7) 45 nepôvodných zinkových píšťal, ale jedna píšťala v strednej píšťalovej veži je neznelá!
2. Mixtúra 4x C – 1 1/3' + 1' + 2/3' + 1/2'; kvintové repetície na tónoch g, f', f''. Nepôvodné píšťaly a pravdepodobne ani zloženie zborov a repetície sa nerobili podľa pôvodnej lavičky!
3. Flauta syčivá 2x C – 1 1/3' + 1' – nepôvodné píšťaly
4. Superoktáva 2' cylindrické otvorené nepôvodné píšťaly.
5. Flauta rúrková 4' kovový krytý register, v klobúkoch v spodnej a strednej polohe sú rúrky smerom dnu, v diskante smerom von, od gs^{''} kónické otvorené píšťaly z organového kovu. Nepôvodný register.

6. Kvinta 2 2/3' – nepôvodné cylindrické otvorené píšťaly

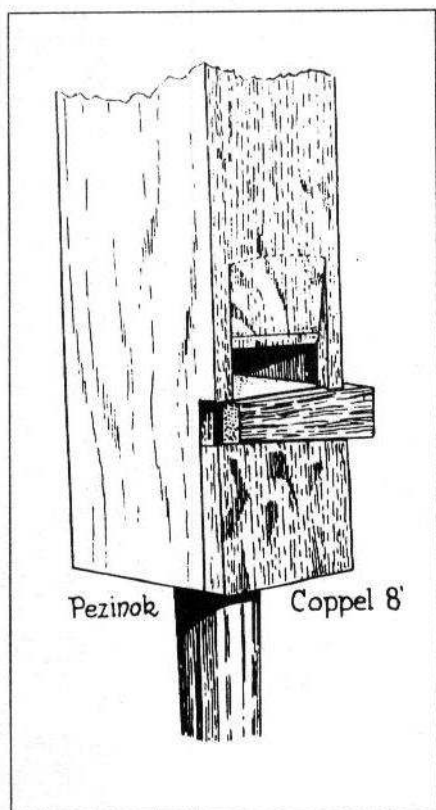
7. Oktáva 4' – nepôvodné cylindrické otvorené kovové píšťaly

8. Kvintadena – užšiemenzúrované kovové cylindrické kryté píšťaly so skriňovými bradami po tón b^{''}, píšťaly h^{''}; c^{'''} sú cylindrické kovové otvorené. Nepôvodný register.

9. Kryt drevený 8' staré pôvodné drevené kryté píšťaly (dubové drevo) Vrchná časť predkrývok je riešená na „rybinu“. Drevené kryté píšťaly v rozsahu od C po h', od c^{'''} po b^{''} kovové kryté píšťaly, h^{''}, c^{'''} kovové otvorené píšťaly. Takto riešené predkrývky sú na Slovensku skutočne unikátne. Poznáme však obdobné riešenie u nemeckého organára Franza Köcka (Brixen, koniec 17. st.).

Vzdušnica pozitívu je umiestnená v zábradlí chóru. Tóny C – c^{'''} s krátkou spodnou oktávou stoja na pôvodnej zásuvkovej vzdušnici, pridané tóny Cs, Ds, Fs, Gs, cs^{'''} – g^{'''} stoja na pneumatickej kuželkovej vzdušnici umiestnenej v skrini hlavného stroja. Usporiadanie tónových kanciel na starej vzdušnici sprava: c, d, e, fs... gs^{''}, b^{''}, c^{'''}, B, E, D, C, F, G, A, h^{''}, a^{''}, g^{''}... ds, cs, H. Registre stoja na vzdušnici v poradí od prospektu:

1. Princípál 4' nepôvodné zinkové píšťaly. Aj v tomto prípade všetkých 45 píšťal registra stojí v troch píšťalových poliach prospektu (19/7/19).
2. Copula major 8' drevené kryté píšťaly z obdobia rekonštrukcie nástroja
3. Copula minor 4' v rozsahu C – h' drevené kryté píšťaly, od c'' kónické otvorené píšťaly z organového kovu. Nepôvodný register z obdobia rekonštrukcie nástroja.
4. Oktáva 2' cylindrické otvorené kovové píšťaly – nepôvodný register
5. Kvinta 1 1/3' cylindrické kovové otvorené píšťaly - nepôvodný register
6. Akuta 3x C – 1 1/3' + 1' + 2/3'; kvintové repetície na tónoch f, g', g''
Pedálová vzdušnica je nová pneumatická kuželková. Má tónový rozsah C – f' = 30 klávesov a tónov. Je umiestnená do prehlbenej časti hlavnej organovej skrine, za pôvodnou skriňou. Stojá na nej registre v poradí odpredu:
  1. Oktáva 4' cylindrické otvorené kovové píšťaly - nepôvodný register
  2. Kvinta 5 1/3' drevené kryté píšťaly
  3. Oktávbas 8' cylindrické otvorené kovové píšťaly
  4. Bourdonbas 16' - drevené kryté píšťaly, nepôvodné, staršie (pravdepodobne z nejakého iného organa)
  5. Subbas 16' drevené kryté píšťaly.
Traktúry sú pneumatické.
V podveží kostola sa nachádza starší

jednoduchý veľký zásobný mech s čerpacím mechem klinovým. Pri mechoch sa nachádza aj veľké elektrické čerpadlo vzduchu. V sokli hlavnej organovej skrine sú dva menšie plavákové mechy.

Samostatný hrací stôl z roku 1957 stojí naľavo od sokla hlavnej organovej skrine vpredu. Je orientovaný rovnobežne s ľavou bočnou stenou organa. Biele tvarované registrové sklopky majú hore vyryté poradové číslo, v strede názov registra a dole stopovú dĺžku. Na ľavej bočnej stene hracieho stola sú umiestnené registrové sklopky 1. manuálu: 1 / Princípál / 8', 2 / Flétna / 8', 3 / Kvintadena / 8', 4 / oktáva / 4', 5 / Flétna / trub. / 4', 6 / Kvinta / 2 2/3', 7 / Super / oktáva / 2', 8 / Flétna / syčivá / 1', 9 / Mixtura / 5x / 1 1/3' (v skutočnosti 4x), 10 / prázdne, 11 / III : I / 8', 12 / II : I / 8', 13 / III . I / 4', 14 / II : I / 4'. Na čelnej stene hracieho stola nad klaviatúrou 3. manuálu vľavo registrové sklopky 2. manuálu: 15 / Koppel / 8', 16 / Princípál / 4', 17 / Copula / minor / 4', 18 / Oktáva / 2', 19 / Kvinta / 1 1/3', 20 / Akuta / 3x / 1', 21 / III : II / 8', 22 / III . II / 4', 23 / Tremolo / II. – kruhový ukazovateľ reg. crescenda Sklopky 3. manuálu sú umiestnené napravo od ukazovateľa registrového crescenda. Sklopky číslo 24–35 nemajú okrem poradových čísel vyrytý žiadny text, dve posledné sklopky 3. manuálu sú označené: 36 / III : II / 4', 37 / Tremolo / III. Na pravej bočnej stene hracieho stola sa nachádzajú sklopky pedálu: 38 / prelepené / 16', 39 / Subbas / 16', 40 / Bourdon- / bas / 16', Oktávbas / 8', 42 / prelepené / 8', 43 / Kvinta / 5 1/3', 44 / Oktáva / 4', 45 / prelepené / 2', 46 / prázdne, 47 / I : P / 8', 48 / II : P / 8', 49 / III : P / 8', 50 / Vypínač / ruč. rejstf. Na ľavej bočnej stene hracieho stola je kovová tabuľka s vygravírovaným textom: ORGANA Družstvo varhanárů / Kutná Hora. Pod klaviatúrou 1. manuálu sú tlačítka: zľava - A, B, bez nápisu, MF., F, TT, PL, AAP. Nad pedálovou klaviatúrou: VYPÍNAČ / CRESCENDA (kovová šlapka), CRESCENDO HL. A SP. (valec), ŽALUZIE III. MAN. (balančná páka), VYPÍNAČ / 4' SPOJEK, VYPÍNAČ JAZYKU (kovové šlapky).

Súčasný stav organa nie je uspokojivý. Nespol'ahľivo fungujúce pneumatické traktúry neumožňujú dostatočne presnú hru. Ani zvuková stránka nástroja nie je vyhovujúca. Popri niektorých vydarených registroch je celkový dojem z organového plena jednoznačne neuspokojivý. Treba si uvedomiť, že píšťalový materiál organa je prakticky celý novodo-

bý, vyhotovený podľa vtedy v bývalej Československej republike používaných menzúr, pri použití často nekvalitných materiálov a pri dobe poplatnej intonácii, ktorej bolo intonovanie na „plný vzduch“ cudzie. Kvôli pneumatickým traktúram sa zmenili aj tlaky vzduchu, na ktoré sú píšťaly intonované. Najhoršie sú však vážne statické poruchy na organovej skriní hlavného stroja.

Nevyhnutnú opravu organa treba orientovať nie na dobudovanie ďalšieho manuálu, ktoré by spomínané nedostatky mohlo v najlepšom prípade len korigovať, ale nie odstrániť. Bolo by potrebné zamerať sa na uváženu rekonštrukciu pôvodného stavu so zachovaním všetkých detailov a samozrejme s obnovením pôvodných mechanických traktúr, a to aj registrových traktúr, kde sú na sokli hlavnej organovej skrine i na skriní pozitívu zachované zvislé zárezy, v ktorých sa pohybovali pravdepodobne železné registrové manubria. Unikátne je toto riešenie v tom, že organista, ktorý sedel k zadnému pozitívu otočený chrbtom, sa teda musel pri zapínaní registrov pozitívu otáčať. Obnoviť bude potrebné aj píšťalový materiál organa, podľa zvyklostí z druhej polovice 17. storočia a pri zodpovedajúcej intonácii. Len touto cestou je možné revitalizovať túto vzácnu a v mnohých ohľadoch unikátnu organársku pamiatku na Slovensku.

Poznámky:

¹ Súpis pamiatok na Slovensku, 2., s. 466

² Gergelyi – Wurm: Historické organy na Slovensku, Bratislava 1982, s. 78

³ farskom, kapucínskom a evanjelickom

⁴ prvým vzácnym pezinským organom bol organ vo farskom kostole v Pezinku, ktorý postavil Martin Šaško junior, syn chýrneho organára Martina Šašku z Brezovej pod Bradlom ako „Meisetrstück“ v roku 1863.

⁵ „deštičkou“ sa myslí predkrývka píšťaly (Vorschlag), „dírou“ jadrová štrbina píšťaly.

⁶ jedná sa napr. o organy v r. kat. kostoloch vo Sv. Juri (piaristi), Mlynici, Iliášovciach, Švedlári atď. a v ev.a.v. kostoloch napr. v Kežmarku (artikulárny kostol), Banskej Štiavnici, Štítniku...

Ako predohrať pieseň JKS

Predohra na pieseň JKS 246 "Ó Bože na výsosti"

The first system of musical notation consists of two staves. The upper staff is in treble clef and the lower staff is in bass clef. Both staves have a key signature of one sharp (F#) and a common time signature (C). The music begins with a quarter note G4 in the treble and a quarter note G2 in the bass. The melody in the treble staff moves stepwise up through A4, B4, and C5, while the bass line provides a simple harmonic accompaniment.

The second system continues the prelude. The treble staff features a melodic line with eighth notes and quarter notes, including a trill on the final note. The bass staff continues with a steady accompaniment of quarter notes and rests.

The third system shows the continuation of the piece. The treble staff has a more active melodic line with eighth notes and quarter notes. The bass staff maintains the accompaniment with quarter notes and rests.

The fourth system continues the prelude. The treble staff has a melodic line with quarter notes and eighth notes. The bass staff continues with a simple accompaniment of quarter notes and rests.

The fifth system continues the prelude. The treble staff has a melodic line with quarter notes and eighth notes. The bass staff continues with a simple accompaniment of quarter notes and rests.

The sixth system concludes the prelude. The treble staff has a melodic line with quarter notes and eighth notes. The bass staff continues with a simple accompaniment of quarter notes and rests.

PUER NATUS IN BETHLEHEM

II.

P U-er na-tus in Béthlehem, alle-lú-ia : Unde gaudet
 Je-rú-sa-lem, alle-lú-ia, alle-lú-ia. R̄. In cordis jú-bi-lo Chri-
 stum na-tum ado-rémus, Cum novo cánti-co.

2. Assúmsit carnem Fí-li-us, alle-lú-ia, De-i Patris altís-
 simus, alle-lú-ia, alle-lú-ia. R̄. In cordis.

3. Per Gabri-é-lem núnti-um, alle-lú-ia, Virgo concépit Fí-
 li-um, alle-lú-ia, alle-lú-ia. R̄. In cordis.

4. Tamquam sponsus de thá-lamo, alle-lú-ia, Pro-céssit Matris
 ú-te-ro, alle-lú-ia, alle-lú-ia. R̄. In cordis.

5. Hic jacet in praesé-pi-o, alle-lú-ia, Qui regnat si-ne tér-
 mi-no, alle-lú-ia, alle-lú-ia. R̄. In cordis.

Kyrie

Stanislav Šurin

(* 1971)

$\text{♩} = 66$

Soprano (S): Ky-ri-e e-lei-son, Ky-ri-e

Alto (A): Ky-ri-e e-lei-son, Ky-ri-e

Tenor (T): Ky-ri-e e-lei-son, Ky-ri-e

Bass (B): Ky-ri-e e-lei-son, Ky-ri-e

Organ ad libitum

The first system of the score is for the 'Kyrie' section. It features four vocal parts (Soprano, Alto, Tenor, Bass) and an Organ part. The tempo is marked as quarter note = 66. The music is in 4/4 time, with a key signature of one flat (B-flat). The vocal parts enter with the text 'Ky-ri-e e-lei-son, Ky-ri-e'. The organ part provides accompaniment.

Soprano (S): Chri-ste e-lei-son

Alto (A): Chri-ste e-lei-son

Tenor (T): Chri-ste e-lei-son

Bass (B): Chri-ste e-lei-son

Organ ad libitum

The second system of the score continues the 'Kyrie' section. The vocal parts enter with the text 'Chri-ste e-lei-son'. The organ part continues with accompaniment. The tempo and key signature remain the same as in the first system.

Ky-ri-e e-lei-son

Ky-ri-e e-lei-son, Ky-ri-e e-lei-son

Ky-ri-e e-lei-son, Ky-ri-e e-lei-son, Ky-ri-e e-lei-son.

Ky-ri-e e-lei-son, Ky-ri-e e-lei-son, Ky-ri-e e-lei-son

Vstanem a pôjdem k Otcovi

Hudba: Viera Lukáčová
Text: Evanjelium Lk 15, 18

Prosebné (♩=58)

Vstanem a pôjdem k Otco-vi a po-viem mu: Ot-če, zhrešil som, zhrešil som pro-ti te-be.

Môj Otče zhrešil som, odpusť, od-pusť moju vinu, mo-ju veľkú vi-nu, mo-ju vi-nu.

Príd, Pane, príd'

Text a hudba: Bohuslav Mošat

Moderato

R/ Príd, Pa-ne, príd, príd, Pa-ne,

Detailed description: This system shows the beginning of the piece. The piano accompaniment features three groups of triplets in the right hand and single notes in the left hand. The vocal line enters with the lyrics 'Príd, Pa-ne, príd, príd, Pa-ne,'.

príd, do môj-ho srd - ca príd! Príd, Pa-ne príd,

Detailed description: The piano accompaniment continues with triplets and single notes. The vocal line continues with 'príd, do môj-ho srd - ca príd! Príd, Pa-ne príd,'.

príd, Pa-ne, príd, do môjho srd - ca príd!

Sólo

1. Pán na mňa ča - ká,

Detailed description: This system includes a solo section. The piano accompaniment has a triplet in the right hand. The vocal line continues with 'príd, Pa-ne, príd, do môjho srd - ca príd!' and then the solo part '1. Pán na mňa ča - ká,'.

- 2. Pán mi - lu - je Ťa,
- 3. Pán chce byť s Tebou,
- 4. Pán pôj - de s Tebou,

Všetci (Tutti)

Pán ma vo - lá. Pán na nás ča - ká, Pán nás vo - lá.

Detailed description: This system is for all voices (Tutti). The piano accompaniment features single notes in both hands. The vocal line includes 'Pán ma vo - lá. Pán na nás ča - ká, Pán nás vo - lá.'

On Ťa hľa - dá.
po - krm Ti dá.
On po - koj dá.

Pán mi - lu - je nás,
Pán chce byť s na-mi,
Pán pôj - de s na-mi,

On nás hľa - dá.
se - ba nám dá.
On ra - dost dá.

Vhodné na vstup a prijímanie pri slávení liturgie omše s deťmi.

Slnko spásy

Melódia: tradičný
Taliánsky originál: Tu sole vivo
Slovenský text: Filip Sabol

♩ = 66

Refr. Sln - ko spá - sy, kým nám žia - riš ná - dej - ná je na - ša púť,

v srd - ciach nám však oh - ňu vie - ry, ne - daj vy - has - núť.

1. Po - ze - ráš sa na Bo - ží ľud z diaľ - nych vý - šav, spo - nad hviezd,

2. Keď nás rá - no po - zo - bú - dzaš do pro - sieb a mod - li - tieb,
3. Po - môž v prá - ci, po - teš v žia - li, vy - ved' nás vždy z ťaž - kos - tí,
4. Ve - čer príď sa poz - ho - vá rať po - tom v spán - ku daj mi sil,

Kris - te príď a ne - od - chá - dzaj, tre - ba nás tu viesť. R/

do - žič ús - tam, čo Ťa chvá - lia kaž - do - den - ný chlieb. R/
nech sa lás - ka lás - kou splá - ca, nech Ťa ľuds - tvo ctí. R/
a by dia - bol pro - ti nám zbraň nik - dy ne - ta - sil. R/

*Mládežnícka a katechetická pieseň vhodná na témy viera a nádej.
V omšovej liturgii prípadne využiteľná pri týchto príležitostiach.*

Sláva Ti, Kriste, Ježiš

Jubilejný hymnus

hudba: J. P. Lécot
slov. text: F. Rábek, V. Malý

S
A

Refrén: Slá - va Ti, Kriste, Je - žiš, te - raz i na - vždy kra - ľu - ješ!

T
B

Organ

ped.

Slá - va Ti! Čo - sko - ro prí - deš Ty na - ša ná - dej je - di - ná.

Skladbu možno spievať v 4 - hlasnej úprave a cappella, alebo so sprievodom organa.

Verše: Chvá-la Ti, Kris - te, Pán vše-mo-hú - ci, spra - vod - li - vý si,

The first system consists of two systems of staves. The top system contains the vocal line (treble clef) and the piano accompaniment (bass clef). The bottom system contains the piano accompaniment (treble clef) and the piano accompaniment (bass clef). The key signature is G major (one sharp). The lyrics are: "Verše: Chvá-la Ti, Kris - te, Pán vše-mo-hú - ci, spra - vod - li - vý si,"

od-púš-taš vi - ny: mi-los-ti rok nám ot-vá-ra brá - ny. V Te - be je

The second system consists of two systems of staves. The top system contains the vocal line (treble clef) and the piano accompaniment (bass clef). The bottom system contains the piano accompaniment (treble clef) and the piano accompaniment (bass clef). The key signature is G major (one sharp). The lyrics are: "od-púš-taš vi - ny: mi-los-ti rok nám ot-vá-ra brá - ny. V Te - be je"

senza ped.

The third system consists of two systems of staves. The top system contains the piano accompaniment (treble clef) and the piano accompaniment (bass clef). The key signature is G major (one sharp). The instruction "senza ped." is written at the bottom right of the system.

po - koj a lás - ka. A - men! A - le - lu - ja!

ped.

2. Chvála ti, Srdce Ježiša Krista.
Ty naše viny krvou svojou zmy.
Nádej daj všetkým zomierajúcim.
V tebe je pokoj a láska. Amen! Aleluja!

3. Chvála ti, Kriste, Život vesmíru,
až na smrť Pánov sluha poslušný.
Daj nášmu svetu novú budúcnosť.
V tebe je pokoj a láska. Amen! Aleluja!

4. Chvála ti, Kriste, Slovo Otcovo,
ktoré sa pre nás, človekom stalo.
Ctia si ťa všetci, veľkí i malí.
V tebe je pokoj a láska. Amen! Aleluja!

5. Chvála ti, Kriste, uhoľný Kameň.
Si vinič pravý a svetlo v tmách.
Len v tebe svet sa zachráni iste.
V tebe je pokoj a láska. Amen! Aleluja!

6. Chvála ti, Kriste, vznešený Pastier.
Veď svoje stádo bezpečne k spáse,
k prameňom spásy oživujúcim.
V tebe je pokoj a láska. Amen! Aleluja!

7. Chvála ti, Kriste, Učiteľ pravdy.
Kto s tebou kráča, nech berie kríž svoj
a denne splňa radostnú zvesť.
V tebe je pokoj a láska. Amen! Aleluja!

8. Chvála ti, Kriste, Chlieb nášho života,
pokrm, čo z neba na zem zostúpil.
Nasýt nás, Pane, veriacich svojich.
V tebe je pokoj a láska. Amen! Aleluja!

9. Chvála ti, Kriste, milovaný Syn.
Vo svojej Cirkvi s nami prebývaš.
Stá bratov nás vždy objímaš láskou.
V tebe je pokoj a láska. Amen! Aleluja!

10. Chvála ti, Kriste, ty Boh na kríži.
Otvor nám srdce, otvor nám náruč,
u teba nájdú plačúci radosť.
V tebe je pokoj a láska. Amen! Aleluja!

11. Chvála ti, Kriste, Slnko vzkriesenia,
zaodej lúčmi dejiny ľudstva.
Ty svetlo dávaš tisíročiam.
V tebe je pokoj a láska. Amen! Aleluja!

12. Chvála ti, Kriste! Voláme s Pannou.
S blahoslavenou Máriou Matkou.
Vyslyšíš ju vždy, zdošíš ju slávou.
V tebe je pokoj a láska. Amen! Aleluja!

13. Chvála ti, Kriste! S tebou vždy Cirkev
velebí Otca, ktorý je v nebi,
spieva mu v Duchu s radosťou chvály.
V tebe je pokoj a láska. Amen! Aleluja!

Liturgické spevy omše sa delia na omšové ordinária (*ordinarium missae*) a na omšové propriá (*proprium missae*). Omšové ordinárium sú stále časti omše a omšové proprium menlivé, alebo výstižnejšie vlastné časti omše.

AMANTIUS AKIMJAK, OFS

Omšové ordinárium a proprium

Spevy omšového ordinária tvoria: *diálógy kňaza s ľudom* (napr.: K: Pán s vami. – E: I s duchom tvojím.), *aklamácie – zvolania* (SVÄTÝ po prefácii, HĽA, TAJOMSTVO VIERY po premenení, LEBO TVOJE JE KRÁĽOVSTVO po embolizme a niektorí tu priradujú i aklamáciu ALELUJA (a v pôste pôstno-aklamáciu) pred evanjeliovým veršom). Ďalej tu patrí spev Modlitby Pána PATER NOSTER, potom KYRIE, ktoré môže obsahovať aj *trópy* vlastné pre isté obdobia (napr.: Pane Ježišu, ty si bol poslaný uzdraviť skrúsených srdcom, Pane zmiluj sa.). Na slávnosti a sviatky je to GLÓRIA – starý ctihodný hymnus a KRÉDO, ktoré je určené pre kňaza a ľud.

Spevy omšového propria tvoria tzv. *procesiové spevy* (INTROIT, OFERTÓRIUM, KOMÚNIO) a *medzispěvy* (RESPONZÓRIOVÝ ŽALM a ALELUJOVÝ VERŠ). Z praktického dôvodu tu pridávame aj GRATIARUM ACTIO – spev vd'akyvdávania po sv. prijímaní, ktorého text nie je predpísaný ako vlastný.

Spevy omšového **ordinária v latinskom jazyku** sú uverejnené v rímskych liturgických knihách a to: v *Ordo missae in cantu*¹ a *Liber Cantualis*² spevy Kyrie, Sanktus, Agnus, Glória a Krédo v *Kyriale simplex*³ a neskôr v upravenom vydaní boli vydané spolu v *Cantus in ordine missae occurrentes*.⁴

Spevy omšového **propria v latinskom jazyku** sú uverejnené nasledovne: Predpis je v *Ordo cantus missae*⁵ procesiové spevy v *Graduale Romanum*⁶ a v *Graduale triplex*⁷ medzispěvy v *Graduale simplex*⁸ a spevy vd'akyvdávania po sv. prijímaní sú v *Graduale simplex* a v *Graduale romanum i* v *Graduale triplex* na s. 838–847.

Spevy omšového **ordinária v slovenskom jazyku** máme úradne vydané v *Liturgickom spevníku I*⁹ všetky dialogické spevy, Kyrie, Sanktus, Agnus, Glória a Krédo v latinskom jazyku ako „Missa mundi“ alebo ako „Missa catholica“¹⁰ a v slovenskom jazyku viacero nápevov ordinárií pre jednotlivé liturgické

obdobia a rôzne slávenia. Medzi nimi sú aj celoslovensky odporúčané. Bolo by vhodné, aby ich veriaci z každej farnosti ovládali, a to z toho dôvodu, aby ich mohli spoločne spievať najmä vtedy, keď sa zídu z rôznych farností na spoločnej púti či odpustovej slávnosti. Sú to predovšetkým tieto skladby z Liturgického spevníka I: Kyrie 644 a 653, 681 (adventné), 686 a 687 (vianočné), 696 (pôstne), 701 (veľkonočné) 665 (slávnostné – latinské so zborom) 742 (pre mládež), 748 (pre deti); Glória 648, 712 (cezročná), 688 (vianočná), 702 (veľkonočná), 743 (pre mládež); Krédo 611 (má prednosť na slávnosti a sviatky), 613 (má sa menej používať, napríklad na inej omši ako hlavná v daný sviatok); Sanktus 626, 628 (cezročné), 629 (slávnostné, veľkonočné), 623 (pôstne, adventné), 697 (adventné, pôstne), 689 (vianočné), 744 (pre mládež), 753 (pre deti); Agnus 756, 650 (cezročný), 682 (adventný), 690 (vianočný), 698 (pôstny), 703 (veľkonočný), 745 (pre mládež), 755 (pre deti). Samozrejme, ak sa veriaci vo farnosti naučia spievať tieto nápevy potom môžu ísť aj na všetky ostatné. Avšak z praktického pastoračného hľadiska by sa mali najprv naučiť vyššie uvedené nápevy omšového ordinária.

Spevy omšového **propria v slovenskom jazyku** máme zatiaľ uverejnené v *Liturgickom spevníku II*, ktorý obsahuje medzispěvy a spevy pred evanjeliom pre všetky nedele a sviatky v cykloch A, B, C. (V súčasnosti sa chystá nové, doplnené vydanie, v ktorom už budú texty z najnovšieho Lekcionára I. Kým však tento vyjde, treba používať ten, ktorý bol vydaný Slovenskou liturgickou komisiou samizdatovo v roku 1990. Bol totiž vydaný s riadnym cirkevným schválením, len vtedajšie okolnosti ho nedovolili vydať oficiálne.) V *Liturgickom spevníku II/b a II/c* máme vydané medzispěvy na všedné dni v adventnom, vianočnom, pôstnom a veľkonočnom období. *Liturgický spevník III* obsahuje komplexne spracované spevy Veľkého týždňa a Veľkej noci,

teda nielen medzispěvy, ale aj procesiové spevy a spevy vlastné pre tieto liturgické dni. Tento spevník by mal používať každý organista na Slovensku, lebo ide o najväčšie sviatky liturgického roku. Zatiaľ nemáme vydané procesiové spevy pre nedele a sviatky v celom liturgickom roku. Namiesto nich sa zatiaľ používajú „primerané“ spevy z JKS, ale aj iné. Istú orientáciu nám v tomto dáva tabuľka s piesňami z JKS, uverejňovaná na konci direktórií. Na prípravu procesiového spevníka pracujú prizvaní odborníci z oblasti teológie, muzikológie, jazykovedy a krásnej literatúry pod vedením Hudobnej sekcie SLK. K spolupráci sú pozvaní aj naši organisti a kantori, lebo oni budú tento spevník používať. Aby už teraz vedeli jednotlivé spevy danej časti omše posúdiť a správne vyberať, v krátkosti sa nad jednotlivými časťami omšového ordinária a propria zamyslíme a to hlavne z hľadiska praktického organistu.

Úvodný spev – introit má organista začať hrať najneskôr pri zazvonení na začiatku liturgie. Ak sa spieva pieseň (teda nielen inštrumentálna hra), text piesne má znieť už pri príchode kňaza k oltáru a nie až vtedy, keď kňaz pobozkal oltár a stojí pri predsedníckej stoličke – sédesi. (Ak má pripravené kvalitné prelúdia, môže ich začať hrať už pred zazvonením.) Ak je spievod k oltáru slávnostný, posluhujúcich, prípadne celebrantov je viacej a používa sa aj incenz, kantor pred dospievaním piesne a skončením hry musí pozrieť do svätyně či incezu oltára skončil a či celebrant s posluhujúcimi sú už na svojich miestach a len tak môže zakončiť hru na introit. Pri slávnostnom vstupe môže znieť najprv inštrumentálna hra (počas slávnostnej procesie asistencie k oltáru) a potom zborová pieseň či pieseň s ľudom, alebo najprv pieseň so zborom a od pobozkania oltára pieseň s ľudom. Text skladby má obsahovať myšlienku daného liturgického slávenia, alebo liturgického obdobia a len v cezročnom období, keď nemáme priliehavú pieseň

k čítaniam, používame tému začiatku sv. omše. Spev zjednocuje všetkých, uvádza myseľ do sláveného tajomstva, otvorí liturgickú akciu a sprevádza kňaza a asistenciu.¹¹

Kyrie je pôvodom litániový spev. To znamená, že ho má niekto predspevovať (kantor, schola, zbor, v nutnom prípade kňaz) a všetci majú odpovedať. V tejto časti omše sa odporúča spievať i pri slovenskej omši latinské Kyrie eleison. Keďže všetci majú odpovedať, organista s kantorom(mi) má vybrať taký nápev, ktorý ľud pozná. Nový nápev treba vopred nacvičiť. Kyrie, ako už bolo spomenuté vyššie, môže obsahovať aj trópy. Ich melódiu máme uvedené v Rímskom misáli v dodatku na s. 7**– 8**. Neodporúča sa ju však spievať, lebo je to súčasť úkonu kajúcnosti. Lepšie je trópy recitovať spolu s Pane, zmiluj sa a spievať až Glória.

Glória má hymnický charakter. Najlepšie je, keď ju spievajú všetci. Niekedy môže byť ľud zastúpený zborom, ale musí to byť dostatočne veľký a kvalitný zbor. Môže ju spievať i striedavo zbor s ľudom. Glória je hymnus a hymnus sa má na slávnostiach spievať. Nikdy sa však nerecituje. Nemal by sa teda recitovať ani na slávnostnej sv. omši. (Výnimkou je sv. omša celá recitovaná.)

Medzispěvy sa spievajú medzi omšovými čítaniami a pozostávajú z responzóriového žalmu, z aklamácie aleluja, prípadne v pôste z inej, z evanjeliového verša a niekedy aj zo sekvencie. Responzóriový žalm prednostne spieva žalmista od ambóny zo svätyne, lebo je to nielen naša odpoveď na prečítané Božie Slovo, ale je to aj Božie Slovo, ktoré prostredníctvom žalmistu „vkladá do našich úst“ sám Boh a on to „robí“ smerom zo svätyne do lode kostola, kde je zhromaždený ľud. Žalm sa môže spievať viacerými spôsobmi. Žalmista predspieva responzum, ľud ho zopakuje a medzitým žalmista spieva verše žalmu. Je to najbežnejší spôsob spievania žalmu. Okrem toho môžu všetci spievať žalm spolu (ak majú text, alebo ho vedú celý naspamäť), alebo môžu žalm len počúvať, ako ho súvisle spieva žalmista. Môžu dospievať iba druhú časť žalmovej vety, alebo môžu (najmä vo veľkonočnom období) vsúvať pomedzi text žalmu iba aklamáciu aleluja. Ako vidíme, túto časť omše môžeme spestriť rôznymi spôsobmi, nech má však vždy meditatívny charakter. Počas aklamácie aleluja a evanjeliového verša ľud víta

Krista, ktorý k nám prichádza v Evanjeliu, preto tento spev vhodnejšie spieva kantor spolu s ľudom z lode kostola, alebo z chóru. Ak z technických príčin (nemá mikrofón, len na ambóne) zostane pri ambóne, nech urobí aspoň to, že po odspievaní verša pred evanjeliom, ihneď odchádza od ambóny, aby mohol ešte počas spevu aleluja prísť k ambóne kňaz, alebo diakon a niežeby kňaz čakal za ním, kedy ho tam kantor pustí. Na druhej strane organista s kantorom nech neprestanú hrať a opakovať aleluja dovtedy, kým nevidia, že kňaz už došiel k ambóne, najmä pri slávnostných omšiach s incenzom. Po prečítaní Evanjelia, keď diakon, či kňaz nesie Evanjelium na pobožkanie biskupovi znovu sa spieva aleluja, dovtedy, kým sa tento obrad uctenia Evanjeliára neskončí (už bez verša pred evanjeliom).

Sekvencia je povinná, na Nedeľu Zmŕtvychvstania (*Victimae paschali*) a na Turíce (*Veni Creator*). Ľubovoľná je na sviatok Božieho Tela a Krvi (*Lauda Sion*) a na sviatok Sedembolestnej Panny Márie (*Stabat Mater*). Spieva sa po druhom čítaní pred aklamáciou Aleluja. Možno spievať príslušné piesne z JKS, ale textovo hodnotnejšie sú vlastné sekvencie v Liturgickom spevníku II.¹³

Krédo spieva celé zhromaždenie spolu s kňazom. Podľa prastarého zvyku kňaz ho začína a kantor s ľudom pokračujú. Podobne ako pri speve Glória – ak by kňaz zaintonoval ináč úvodnú vetu, ako má organista pripravenú, netreba začínať Krédo odznova, ale pokračovať v pripravenej melódii. Prednosť má veľké vyznanie viery *Nicejsko-Carihradské*, hoci možno používať aj kratšie *Apoštolské vyznanie viery*. Krédo možno vhodne aj recitovať.

Prosby veriacich začína celebrant, invocácie prednáša, alebo spieva ľud. Výzvy môže prednášať kantor aj z chóru, ale lepšie je, ak ich prednášajú viacerí od ambóny a kantor odpovedá s ľudom. Môžu sa spievať aj tak, že zástupca veriacich prečíta invocáciu, kantor vyzve k modlitbe krátkym zvolaním: napr.: „prosme Pána“ a ľud na to spieva pripravenú odpoveď. Túto odpoveď, ak je iná ako „Prosíme Ťa vyslyš nás“, ešte pred prečítaním prvej prosby má celebrant zakončiť úvod slovami: „volajme spoločne“, kantor predspieva že ako, s ľudom to potom zopakuje a tak nasleduje prvá prosba. Kantor by si mal dať záležať na tom, aby prosby boli čo naj-

lepšie pripravené, lebo je to časť omše, ktorou sa do liturgie zapája ľud a tým zdôrazňuje svoju účasť na sv. omši.

Ofertórium je spev počas prinášania a obetovania obetných darov. Spev na obetovanie má začať hneď po prosbách veriacich a trvá najmenej do položenia darov na obetný stôl, ale vhodnejšie je, ak sa skončí až po umytí rúk, respektíve až po skončení incenzovania ľudu, ak sa používal incenz. Ako vidíme, ofertórium má dve časti a tak najmä pri slávnostných sv. omšiach s prinášaním obetných darov a s incenzom by mal kantor pamätať, že mu treba pripraviť spev na celý čas, teda dva spevy. Veľmi vhodné je, ak jeden z týchto spevov spieva ľud a druhý zbor. Jeden spev nech hovorí o obetnom sprievode a o našich daroch, ktoré sme do chrámu priniesli, a druhý nech má tému tajomstva liturgickej slávnosti, či liturgického obdobia.

Sanktus má spievať celé zhromaždenie spolu s kňazom. Je to pokračovanie piesne vďaky – prefácie. Preto kantor by mal ihneď po skončení výzvy „jedným hlasom volali“ nasadiť hru a spev Sanktus súčasne. Netreba tu robiť žiadne predohry, ale pokračovať v prefácii spevom Sanktus podľa nápevu, ktorý ľud pozná. Zastúpenie zborom je tu len veľkou a odôvodnenou výnimkou. Zbor môže kontrapunktovať základnú melódiu spevu ľudu (napr.: LS I 629).

Aklamácie po premenení treba striedať a používať nápevy známe ľuďom, aby to bolo naozaj zvolanie všetkých. V liturgickom roku si ich možno podeliť napríklad i takto: „Smrť tvoju Pane zvestujeme a tvoje zmŕtvychvstanie“ nasadíme na Veľkú noc a spievame počas celého obdobia cez rok, lebo má veľkonočný charakter. Aklamáciu: „Pane keď jeme tento chlieb“ začneme spievať od Adventu a spievame ju počas Vianoc i počas prvej časti obdobia cez rok (Jasličky môžu byť až do Hromníc) až do pôstu. V pôste spievame Spasiteľ sveta zachráň nás až do Veľkej noci. Samozrejme možno to striedať aj ináč.

Agnus je pôvodom litániovým spevom. Preto by sa mohol spievať striedavo. Kantor predspieva: „Baránok Boží, ty snímaš hriechy sveta“ a ľud odpovie dvakrát zmiluj sa nad nami a tretíkrát daruj nám pokoj. Keď sa lámanie chleba predĺži, treba Baránok Boží spievať viackrát, alebo aspoň potichu preludovať – postlúdium, kým lámanie chleba neskončí.

Komúnio je spev na prijímanie. Začína sa prijímaním kňaza, teda hneď po skončení odpovede na výzvu: Hľa, Baránok Boží..., Pane nie som hoden... Tento spev totiž otvára jedno prijímanie a to aj kňaza a veriacich. Aj z praktického dôvodu je potrebné toto usmernenie zachovať. Veď kým ľudia sedia v laviciach môžu spevom otvoriť spoločné prijímanie Božieho Tela u kňaza i veriacich. Treba tu spievať o Eucharistii ako o pokrme, tému tajomstva dňa, či liturgického obdobia (vlastne sa tu zopakuje myšlienka z čítaní, aby sme s pomocou Ježišovou dokázali uskutočniť to, čo sme v Božom Slove počuli).

Gratiarum je vzdávanie vďaky po sv. prijímaní. Vďaky treba vzdávať Nebeskému Otcovi za všetky dary stvorenia, ktoré nám daroval a najmä za Ježiša Krista, ktorého sme práve prijali. Majú tu odznieť „canticum laudis“ (Magnificat, Benedictus, Nunc dimittis, ale aj iné oslavné hymny, žalmy a duchovné piesne). Namiesto spievaného vďakyvzdávania môže byť posvätné ticho.

Záverečný spev sa spieva na konci sv. omše pri odchode kňaza a asistencie do sakristie. Témou tu znovu môže byť tajomstvo liturgického dňa, liturgického obdobia prežívaného spolu s Pannou Máriou, teda aj mariánska téma. Môžu tu byť aj iba inštrumentálna hud-

ba, alebo pieseň a inštrumentálna hudba. Treba rešpektovať aj miestne zvyky, napríklad, že po sv. omši sa modlia Anjel Pána, alebo iné modlitby, vtedy organista s kantorom po zaspievaní verša piesne pri odchode kňaza počkajú kým sa veriaci pomodlia a potom pri odchode ľudí z kostola buď spievajú, alebo len preludujú, aby ľud s radosťou vychádzal z Božieho chrámu a šiel vykonávať diakoniú.

Poznámky:

¹ ORDO MISSAE IN CANTU, Solesmes 1975

² LIBER CANTUALIS, Abbatia Sancti Petri de Solesmis, Consociatio Internationalis Musicae Sacrae, Roma 1978,

³ KYRIALE SIMPLEX, editio typica, Typis Polyglottis Vaticanis 1965.

⁴ CANTUS IN ORDINE MISSAE OCCURRENTES, v: Graduale Romanum, Solesmis 1979, s. 705–889 a taktiež v: Graduale Triplex, Solesmis 1979, s. 705–889. ORDO CANTUS MISSAE, Typis Polyglottis Vaticanis, 1972

⁶ GRADUALE ROMANUM, Solesmis 1974 a 1979.

⁷ GRADUALE TRIPLEX, Solesmis 1979.

⁸ GRADUALE SIMPLEX, Typis Polyglottis Vaticanis 1967 a 1975.

⁹ LITURGICKÝ SPEVNÍK I, Slovenská liturgická komisia, Typis Polyglottis Vaticanis 1990, Bratislava 1998.

¹⁰ LS I, s. 38–46, s. 81–83 a s. 115–119.

¹¹ VSRM 25, 26

¹² Pojednanie o spievaní čítaní a evanjelia bude v osobitnej štúdii.

¹³ LS II, s. 209–218.

Použitá literatúra:

VŠEOBECNÉ SMERNICE RÍMSKEHO MISÁLA, Rim 1981.

MUSICAM SACRAM, inštrukcia o Posvätnéj hudbe z 5. 3. 1967;

slov. preklad: „Adoremus“ 1 (1995) č. 2, s. 10–13 a 2 (1996) č. 1, s. 8–10.

AKIMJAK, A., *Vybrané kapitoly z Pastoraľno-liturgickej teológie*,

Spišská Kapitula 1997.

KONEČNÝ, A., *Problematika slovenského liturgického spevníka*, SSV Trnava 1997.

LEXMANN, J., *Základné pojmy liturgickej hudby*,

in: Liturgický spevník I, Typis Polyglottis Vaticanis 1990.

LEXMANN, J., *Liturgický spevník I a jeho uvedenie do praxe*, Bratislava 1999.

Naše zlozvyky a problémiky (3)

Ach, tie oblúčiky

Júlia Pokludová – Adamková vo svojej knižnej publikácii „Jednotný katolícky spevník v premenách času“ (ÚHV SAV, Bratislava, 1998) si všíma jednotlivé vydania JKS a porovnáva ich. Ide hlavne o prvé vydanie z r. 1937 a o posledné (tretie) vydanie z r. 1996.

Nás zaujíma teraz problém legát, ktoré boli v poslednom vydaní opravené. V predošlých vydaniach boli vpísané nesystematicky, až nelogicky. Autorka knihy uvádza viacero príkladov, konštatuje, že „...asi nikdy neprídem „na chlp“ Schneidrovmu písaniu legát v JKS“. Ešte vyslovuje aj pochybnosť, či ich písal on. V novom vydaní sú oblúčiky vpísané len nad melizmy.

Pozrime sa, čo narobilo nesprávne vpísanie oblúčikov v praxi, konkrétne v piesni č. 217, Duchu svätý, príd' z neba. V prvom vydaní v treťom (aj siedmom) takte je zjavný rozpor medzi podpísaním textu a legátovým oblúčikom /príd' z ne -/ ba /. Čo to malo za následok? Akési „rozmazanie“ spevu, presunom vedľajšieho prízvuku na poslednú dobu narušenie rytmu. Toto sa v novom vydaní uviedlo na správnu mieru. Ale organisti najlepšie vedia, ako ťažko je odbúrať desaťročiami zakorenovaný zlozvyk.

Je zaujímavé, že podľa tohto „vzoru“ sa udomácnila podobná praktika aj v piesni č. 247, Ó, Ježišu náš najmilší, hoci tam oblúčiky neboli vpísané (a mali byť).

V druhom takte (a podobne aj v šiestom), je správne podpísaný text /náš naj milší/ z neznámych dôvodov sa to zaužívalo /náš naj – milší/, zasa posun prízvuku. V novom vydaní sú oblúčiky vpísané tam, kam patria, nad melizmy.

Pripravovaný nový spevník bude mať pri riešení týchto problémov dost' práce. Tieto dve piesne sa určite preberú aj do nového spevníka. Bolo by dobre, keby sa už teraz spievali všade správne. Ako k tomu pomôcť? Organista by mohol urobiť v melódii krátke odsadenie: Duchu svätý, príd' z neba... Ó, Ježišu náš najmilší... Skúsme to.

Vianoce v chráme

DUCHOVNÁ TVORBA

MIKULÁŠA SCHNEIDRA-TRNAVSKÉHO II

Orchester Slovenskej filharmónie, Musica vocalis, Spevácky zbor SLUK,
Bystrík Režucha – dirigent, Branislav Kostka – dirigent, zbormajster,
J. Pastorková – soprán, V. Bereník – husle, J. Mitošinka – trombón, S. Šurin – organ
B.E.S.T. agentúra, 1999

Viac než čokoľvek iné, vytvára atmosféru Vianoc hudba. Ľudové a umelé piesne majú v hudobnom stvárnení najkrajších sviatkov roka nezastupiteľnú úlohu. Skutočne hudobná a originálne ľudovosť (nie jej komerčne vyklonované mutanty) sa vyznačuje jednou závažnou vlastnosťou. Vie totiž takmer dokonale vyjadriť ľudskú pocity – náladu Vianoc nevynímajúc.

Missa pastoralis nox (1934) od Mikuláša Schneidra-Trnavského tvorí ťažisko v poradí druhého CD, ktoré zaznamenáva výlučne hudbu tohto autora. Je hudobným spracovaním viacerých vianočných melódií, ktoré autor spracoval i v Jednotnom katolíckom spevníku (1937). Ruka ich skutočného znalca

sa prejavuje v diele nezmazateľným spôsobom. Text latinského ordinária však zbor nespieva na nápevy kolied. Nositeľom týchto tém je až na výnimky orchester. Zbor spieva hudbu vytvorenú autorom.

Kyrie na motívy koledy „*Do mesta Betlema...*“ citlivo a verne vovádza poslucháča do vianočnej atmosféry. Očakávaný kontrast príde v *Gloria*. Celá časť s mohutným úvodom tvorí jeden z vrcholov diela. Latinský text spieva zbor v úvode na nápev koledy „*Hľa zástup zboru anjelského – JKS 54, Aký je to svit – JKS 45*“ Interpretácia prvých dvoch častí zvýrazňuje ľudový charakter hudby. Blízkosť tejto hudby interpretom a stotožnenie s ňou sú citeľné z celej nahrávky. Jej autenticitu zvyšuje fakt, že ide o záznam živého koncertu (Vianočné koncerty Slovenskej filharmónie 17., 18. dec. 1998).

Duchovná tvorba Mikuláša Schneidra - Trnavského II

Ecclesiastical Music of Mikuláš Schneider - Trnavský II

Problematickou sa ukáže byť gregoriánska intonácia pred časťou Credo. I keď intonačne čistá, predsa farebne a technicky nepatrične interpretovaná. Nasledujúce zborové pasáže časti Credo pripomínajú Trnavského Slovenskú omšu. V interpretácii zbor čiastočne napráva dojem z intonácie. Zásľuhu na tom majú predovšetkým ženské hlasy svojím mladým a sviežim charakterom, ako aj snahou a zaniatením.

Husľovej sekcii orchestra by prospelo menej zdôrazňovanie „ľudovosti“ a naopak, viac klasického romantického citeľnia. Témy vianočných piesní využíva autor aj v častiach *Sanctus* (Tebe sa tu klaníme, Povstaňte v rýchlosti), *Benedictus* (Tichá noc), *Agnus Dei* (Počúvajte kresťania).

V súvislosti s *Missa Alma nox* taktiež treba pripomenúť potrebu vydávania

chrámovej hudby Mikuláša Schneidra-Trnavského. Sme to dlhni nielen autorovi, ale aj sebe samým.

Ďalšími skladbami na CD, tentokrát zaznamenané štúdiovo v koncertnej sieni Bratislavského hradu sú propriové omšové spevy, vianočné graduále a ofertórium.

Graduále „*Benedicta, cuius viscera*“ pre soprán, husle a organ zaznamenáva citeľné európske hudobné vplyvy. V tomto kontexte ide o zrejmú súvislosť s Trnavského pobytmi v Nemecku a Francúzsku. Vcelku však vyniká autorov sloh, podporený bohatou alteračnou a modulačnou harmóniou. Jem-

ná farba, dôkladná technika a výraz sólového sopránú znásobujú umelecký účinok diela.

Záverečné ofertórium „*Laetentur caeli*“ napísal autor pre miešaný zbor, sláčiky, organ a sólový trombón. Je to zaujímavá duchovná skladba v štýle neskorého romantizmu. Aj v tejto kompozícii pracuje autor s bohatými harmonickými postupmi, často zachádzajúcimi až do modalit. Na nepatrnej ploche spieva zbor latinský text „*Christus Deus natus est*“ na nápev textovo zodpovedajúcej koledy „*Narodil sa Kristus Pán*“.

Záverom možno povedať, že dvojaký zmysel svojho vzniku – oživenie diela Mikuláša Schneidra-Trnavského a spretrenie vianočnej hudobnej ponuky nové CD určite spĺňa.

Antica e Moderna

Schola Gregoriana Pragensis

David Eben (umel. vedúci), Petr Eben (organ)
gregoriánsky chorál, Petr Eben - Suita liturgica
Supraphon, Praha 1998

„Gregoriánsky chorál byl pro mne důležitou inspirací po celý život. Tři vlastnosti mne na něm vždy fascinovali: je to jednohlas, který po hybridním bujení harmonie 19. století při poslechu náhle přináší prostotu jediné samotné melodie, a ta je autonomní, plně uspokojivá, meditativní i monumentální. Tento jednohlas mi přináší i druhou důležitou vlastnost: téma mohu citovat i ve slohu své vlastní řeči. Třetí zvláštnost je rytmická uvolněnost. Zde jsou zrušeny doby taktu a hudba se volně vznáší v prostoru, plyne nespávaná v neustálem proudu.“

PETR EBEN

Ako už z názvu vyplýva, pôjde v tomto prípade o dramaturgiu hudby starej a novej.

CD *Antica e moderna* chce symbolizovať ich dialóg, z ktorého vyplývajú spoločné črty i rozdiely.

David Eben, zakladateľ a umelecký vedúci ansámblu Schola Gregoriana Pragensis je už známy tým, že nič nenecháva na náhodu. Dramaturgia nahrávok jeho scholy je prepracovaná s rovnakou dokonalosťou, ako aj interpretácia. Podobná idea v kombinácii gregoriánskeho chorálu a moderných vokálnych skladieb jeho otca sa už v jeho „dielni“ uskutočnila. Bola to CD platňa k miléniu svätého Vojtecha, kde prológ a epilóg tvoria dva krátke viachlasné a cappella zbory Petra Ebena.

Antica e moderna siaha v prvej polovici dramaturgie po klasickom repertoári gregoriánskeho chorálu. Druhá časť sú kompozície, ktorých vznik bol inšpirovaný gregoriánskym chorálom.

Ako prvé zaznejú litánie ku všetkým svätým vo svojej originálnej podobe. Potom nasledujú spevy propria i ordinária z omše na sviatok Posvätenia chrámu. Gregoriánske spevy interpretuje schola

z *Graduale triplex*. Hoci sa ich interpretácia nepridržiava neumovej notácie do takej miery, ako napríklad Joppich alebo Goeschl, nedá sa povedať, že by vyznela neautenticky. Skôr naopak. Muzikalita, ktorú vkladá do svojho prejavu D. Eben a členovia scholy je niekedy väčšou prednosťou, ako dôkladné sa pridržiavanie neum, ktoré niekedy vedie k prejavu hudobne neprirodzenému.

„Antica“ sa uzatvára viachlasným spevom z českých prameňov.

Profesor pražskej *Akadémie múzických umění* Petr Eben patrí v súčasnosti k najvýznamnejším súčasným skladateľom. Jeho dielo je orientované na duchovnú hudbu a je úzko späté s chorálom. Vo svo-

požiadavku II. vatikánskeho koncilu o účasti ľudu na speve, je *Missa cum papulo*. Súčasťou tejto skladby je jednoduché gregoriánske ordinárium, ktoré interpretuje zbor veriacich. Viachlasné náročné pasáže spieva miešaný zbor za sprievodu exponovaného partu organa a dychových nástrojov. Okrem toho je Petr Eben napríklad autorom symfonickej skladby *Vox clamantis*, oratória *Posvätná znamení*, opery *Jeremias* atď.

Druhú časť – modernu CD platne pražskej scholy tvoria štyri skladby Petra Ebena s názvom *Suita liturgica*. Skladateľ tu bohato využíva svoj obľúbený nástroj, organ. Schola spieva jednohlasne na český text a organ hrá predohry, medzihry a sprievod. Tento cyklus vznikol z „Liturgických zpěvu“ Petra Ebena, ktoré autor neskôr doplnil organovým partom. Formovo sa autor pridržiava gregoriánskej formy striedania antifóny a žalmu. Hudba a slovo sú tu prirodzene spojené v jeden celok. Dikcia českého jazyka je dokonale dodržaná.

Textovo obsahujú jednotlivé suity liturgický text časti propria (nie však úplného) v českom jazyku. Prvá suitea je textovo viazaná k 5. pôstnej nedeli a obsahuje Introitus, Graduale, Tractus a Offertorium. V tretej suite nachádzame Introitus k 4. pôstnej nedeli a Offertorium ku „Všetkým svätým“.

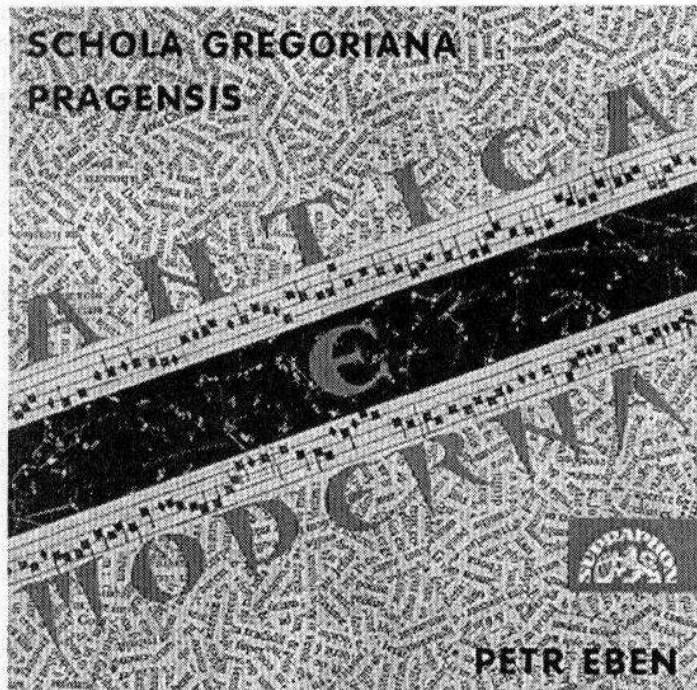
Textovo obsahujú jednotlivé suity liturgický text časti propria (nie však úplného) v českom jazyku. Prvá suitea je textovo viazaná k 5. pôstnej nedeli a obsahuje Introitus, Graduale, Tractus a Offertorium. V tretej suite nachádzame Introitus k 4. pôstnej nedeli a Offertorium ku „Všetkým svätým“.

Čo sa významu *Suity liturgiky* týka, môžeme smelo hovoriť v intenciách významu

Biblických písní A. Dvořáka.

CD „Antica e moderna“ môžeme, ako už tradične všetky nahrávky s pražskou scholou Davida Ebena hodnotiť ako vynikajúcu zo stránky umeleckej i dramaturgickej. K jej hodnote, okrem faktu, že okrem chorálu zaznamenáva dielo popredného českého skladateľa svetového významu, prispieje i skutočnosť, že organový part hrá sám autor.

STANISLAV ŠURIN

jej tvorbe, či už vokálnej, vokálno-inštrumentálnej alebo organovej využíva všetky druhy tohto fenoménu európskej hudby. *Nedelná hudba*, známy cyklus pre organ spracúva témy gregoriánskeho ordinária. Jeho zatiaľ ešte neuverejnená skladba (interpretuje ju výlučne autor) *Labyrinth světa a ráj srdce* pre organ a recitátora dopĺňa verše vyňanca Komenškého holandským protestantským chorálom. Dielo, ktorým realizoval v praxi

Nová duchovná pieseň na Slovensku

YVETTA KAJANOVÁ

Ak hľadáme príčiny objavenia sa novej duchovnej piesne, do oficiálne uznávanej liturgickej hudby sa vždy dostávali prvky inej ako vysokej kultúry. Peter Planjavsky tvrdí, že je to súčasť určitého historicko-cyklického procesu, v ktorom do liturgickej hudby prenikali prvky ľudového spevu, alebo svetských piesní (profáne Lieder). Exz. Giuseppe Agostino tvrdí, že „religiozita ľudu nie je žiadna odroda oficiálnej religiozity ... skôr je stelesnením ich myslenia, ale nie v naučných odborných výrazoch, skôr v ľudsky platných pojmoch“¹.

V podstate II. vatikánsky koncil sprístupnil pre liturgiu každú hudobnú tvorivosť, ak vyhovuje umeleckým požiadavkám a napomáha posvätnosti cirkevnej hudby². V tomto zmysle sa vhodnosť novej duchovnej piesne do liturgie presúva do problematiky umeleckých a „posväcujúcich“ kritérií. Podľa niektorých autorov má mať nová duchovná pieseň evanjelizačný charakter, musí byť aktuálna, t.j. mal by sa v nej odrážať charakter doby³. Napokon, jeden z charakteristických znakov, ktorý nová duchovná pieseň preberá z oblasti modernej populárnej hudby, je rýchla premenlivosť štýlov sledujúca isté módné trendy a súčasne charakter doby. Po požiadavkách umeleckosti, posvätnosti, evanjelizácie, aktuálnosti, je tu ešte ekumenický aspekt, objavujúci sa ako jeden z významných momentov novej duchovnej piesne. V istom prenesenom význame, ktorého znakom je zjednocovanie sa v ňom odráža globálny charakter modernej populárnej hudby.

Pri posudzovaní každej piesne môžeme zistiť do akej miery vyhovuje kritériám posvätnosti a oslavy Boha, evanjelizácie, aktuálnosti žánrovo-štýlovej, textovej aktuálnosti a požiadavkám umeleckej hodnoty. Novú duchovnú pieseň spievajú a aj propagujú deti a mládež, najčastejšie sú jej zástancami veriaci do 40 rokov, dokonca aj vtedy, ak nová duchovná pieseň nezodpovedá ani základným umeleckým kritériám.

Z hľadiska praxe sa nová duchovná pieseň spieva počas sv. omše, má svoje osobité uplatnenie najmä v detských a

mládežníckych omšiach, ktoré sú určené pre osobitú vekovú skupinu. Vsúva sa aj do omše, v ktorej sa spievajú tradičné spevy z Jednotného katolíckeho spevníka. Problémom sa v tomto prípade stáva štýlová nejednotnosť, hudobná rôznorodosť a z nej vyplývajúca nemožnosť zapojenia do spevu celej náboženskej obce naraz. Samozrejme, je vecou vkusu a názoru, či je štýlová heterogénnosť pozitívna alebo negatívna, alebo či sa pri speve má veriaci ľud priležitostne diferencovať podľa vekových kategórií.

Perspektíva novej duchovnej piesne súvisí s rozvojom duchovného života cirkevnej obce, s hĺbkou, šírkou a celkovou orientáciou spirituality v náboženských obciach, ako i v Cirkvi. Závažným sa tu stáva najmä prvok jednoty, evanjelizácie, ekumenizmu a prepojenia spirituality prostredníctvom novej duchovnej piesne s bežným životom veriaceho človeka. Podľa charakteru spirituality sa bude vyvíjať i nová duchovná pieseň, ktorá vôbec nemusí byť viazaná na všetky žánrové a štýlové okruhy (z jazzu, rocku, pop music, folku si nová duchovná pieseň vyberá len tie štýly, ktoré majú vhodné výrazové a estetické významy, nikdy to nie je napr. punk rock, alebo black metal so svojim „negatívnym“ posolstvom). Na jednej strane sa ukazuje tendencia k úzkej špecializácii a žánrovej vyhranosti liturgickej hudby. Teda i apercepcia novej duchovnej piesne sa viaže na typ a spiritualitu veriaceho človeka, ktorého charakterizuje vek, inteligencia, vkusová orientácia, druh spirituality, pôvod, zamestnanie a pod. S tým teda úzko súvisí potreba osobitého typu sv. omše – mládežníckej, alebo detskej... Na druhej strane je nevyhnutná snaha po jednote, jednote v rozmanitosti, celistvosti, posvätnosti a spĺňaní základných atribútov, kladených na liturgickú hudbu. Z hľadiska prognózy cirkevnej obec vo svojej mnohoversvetnosti potrebuje vhodnú liturgickú hudbu, ktorú akceptuje celá pospolitosť bez ohľadu na vek, inteligenciu a žánrovú orientáciu, zaručujúcu jednotu Cirkvi. Jej predobrazom je európska hudba 20. storočia a vzhľadom na závažnosť jednotnosti percepcie by to mohla byť postmodernis-

tická hudba retro-štýlov. Takýto model by sa mal stať akceptovateľným na dlhšie obdobie (aspoň jedna generácia veriacich). Naopak, nová duchovná pieseň bude mať tendenciu prispôsobivosti a rýchlej premenlivosti vzhľadom na akceptovateľnosť mládežou, ktorá potrebuje duchovnú hudbu jej vlastnú, aktuálnu a modernú. Pociťuje potrebu spolupatričnosti a súdržnosti so svojou generáciou, dokonca i s tou, ktorá nie je duchovne orientovaná.

Žánrová a štýlová charakteristika novej duchovnej piesne

Inšpiračnými prameňmi novej duchovnej piesne sa stávajú viaceré hudobné okruhy – patria medzi ne moderná populárna hudba so svojimi charakteristickými oblasťami jazzu, rocku, country and western, folku, populárnej hudby. Ďalší okruh predstavuje ľudová hudba a umelá hudba, takže spektrum novej duchovnej piesne je značne rozsiahle. V rámci týchto okruhov sa však autori novej duchovnej piesne inšpirovali iba niektorými jej vývojovými etapami, ktorých výrazové a duchovné významy vyhovujú, resp. neodporujú podstate a posolstvu novej duchovnej piesne (ako sme už uviedli – nikdy to nie je black metal, alebo punk rock, ktoré zveľbujú násilie, drogy, sex, alkohol, alebo anarchiu a rasovú neznášanlivosť pri punk rocku, ak sa použijú ich výrazové prostriedky, väčšinou je to v koncertnej produkcii sacropopu na hudobné vyjadrenie rozhodujúceho boja medzi dobrom a zlom, na hudobný rozhovor medzi človekom a diablom, na poukázanie vnútorného konfliktu vo vnútri človeka a pod. V koncertnej produkcii sa využívajú všetky smery rockovej hudby – od hard rocku až po heavy metal a hard-core). Zatiaľ som sa ešte nestrela s využitím týchto výrazových prostriedkov v novej duchovnej piesni a jej zaradení do liturgie. Z rockovej hudby si najčastejšie vyberá nasledovné štýly: rock and roll, hard rock (napr. Ch. L. Weber: *Prijmi tieto naše dary* – z muzikálu Jesus Christ Super Star), art rock (M. Bojčan/J. Manašovský: *Aj ty si jeho brat, Božia láska je ako slnko*, J. Góra OP/J. Sykulski: *Abba*

otče, Prichádzame k tebe, Pane), z jazzu spirituály (*Ani brat môj, ani sestra* – pôvodná verzia *It's Me, Keď sa raz Pán* – pôvodná verzia *When the Saints Go Marching In*), gospel songy (*Toto je deň, Spája nás nádej a láska/Boh je záštita moja* – vyskytuje sa v dvoch slovenských verziách, *Či neviete, že ste svätynou Božou, Akým priateľom je Ježiš*), tradičný jazz, swing, fusion music a funky. Bohatým zdrojom inšpirácie sa stávajú nové smery populárnej hudby ako techno, dance floor, hip-hop, rap, house music a pod. (J. Lennon, P. McCartney: *Kto raz tam už stál* – originál *Let It Be*, *Žiť, žiť, pre lásku žiť* – v tej istej verzii sa vyskytuje tiež v spevníkoch trampskej a country piesne, *Pane som tak rád, Ó, Pane, zhasína deň, Kto poradí, kde sú tak dobré dievčatá*). V ľudovej hudbe (*Keď anjel Máriu oslovil, Zjednotení v duchu, Čakajú ťa nástrahy, Nech slnko svieti, kde si ty*) sa neinšpirovala autentickým folklórom, takže nemôžeme povedať, že by preberala typické prvky niektorých lokalít, tak ako to robia napríklad skladatelia európskej hudby. Skôr tu ide o inšpiráciu v stylizovanom folklóre, alebo mestskom folklóre v spôsobe hudobného myslenia, ktorý

najčastejšie charakterom melodického myslenia, harmóniou, hudobnou formou, jednoduchosťou a priamočiarosťou myslenia pripomínajú ľudových tvorcov⁴. Najčastejšia evokácie s ľudovým umením sa objavujú pri počutí spevneho refrénu (prevažne dur-, molové intonácie, jednoduchá piesňová forma so schémou AB – strofa a refrén).

Z okruhu umelej hudby (P. Eben/ZH: *Chlieb ti a víno prinášame*, J. Berthier: *Spevy z Taizé*) si nová duchovná pieseň vyberá tie smery, ktoré syntetizujú rôznorodé žánrové okruhy v oblasti novej hudby 20. storočia. Najčastejšie sú to retroštyly, spájajúce hudbu 20. storočia so štýlmi starších epoch (napr. hudba z Taizé), alebo spájajúce novú hudbu 20. storočia s modernou populárnou hudbou (S. Zibala – Sanktus, č. 744, Agnus A, č. 745, Zostava Jubilate Deo, Kyrie A, č. 741, Katarína vl. – Glória, č. 743, la-us – Alžbetina zostava, Sanktus, č. 753, In: Liturgický spevník I.). Ďalším faktom, potvrdzujúcim myšlienku, že táto časť novej duchovnej piesne čerpá z okruhu umelej hudby je, že tieto piesne nie sú anonymné, ale ich autor je známy. Napriek tomu v istých situáciách môžu figurovať

v úlohe ľudovej piesne a nieť známky ľudovej hudby (šírenie ústnym podaním, vytváranie verzií). Napríklad Glóriu (Katarína vl., č. 743) z Liturgického spevníka I. som počula spievať v dvojnásobne rýchlom tempe so sprievodom gitary a novou harmonizáciou. Inokedy zasa nesú znaky modernej populárnej hudby (obľuba a popularita novej duchovnej piesne pripomína popularnosť hitov pop music).

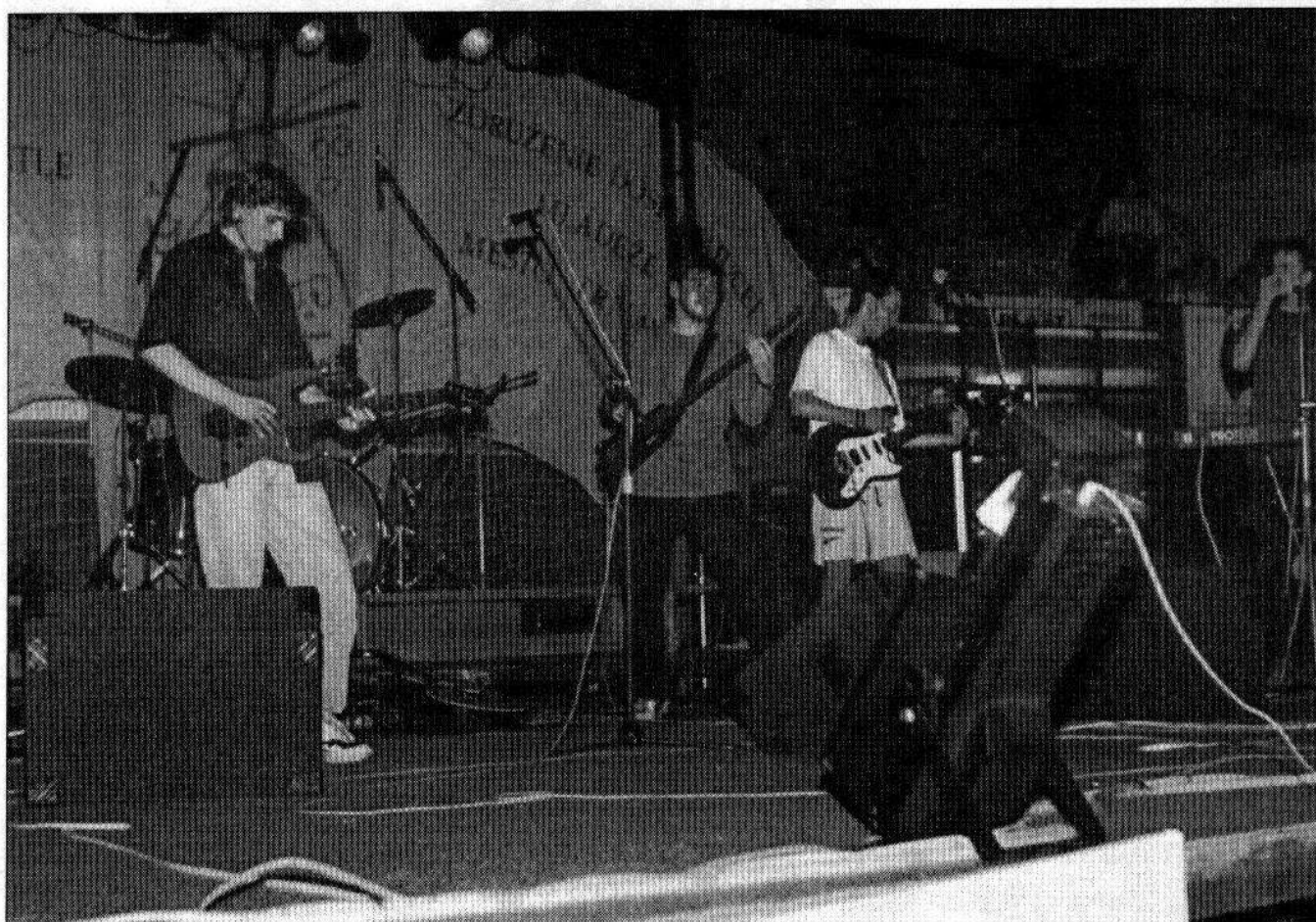
Poznámky:

¹ Exz. Giuseppe Agostino: *Religiöse Populärmusik und ihre pastorale Bedeutung*, Singende Kirche XXXVI, 1989, s. 5.

² Dokumenty II. Vatikánskeho koncilu, Bratislava 1969.

³ Claudius Rajchl, Albert Gerhards, Ingrid Penner, Manfred Porsch a iní.

⁴ Vo výtvarnom umení sa na vyjadrenie tohto typu umenia používa výstižný pojem „insitné umenie“ – laický, neodborný, neškolený, naivný, naturalistický a pod.

Z vystúpenia bratislavského súboru JAS na festivale Lumen v Trnave

Košičania – ako ich nepoznáte

(na margo 10. výročia náboženskej slobody)

VZNIK A VÝVOJ SKUPINY KOŠIČANIA

Vznik štúdiového zoskupenia Košičania, sa spája s postavou (už zomrelého) kňaza *Júliusa Chalupu*. J. Chalupa oslovil v roku 1983 svojho kňazského kolegu a priateľa *Antona Fabiána* s myšlienkou zaznamenať nové, neznáme kresťanské piesne na zvukový nosič. Hlavnou motiváciou ich činnosti bola naliehavosť prezentovať svoj „objav“ a vnútorné presvedčenie – vnímanie Boha – Lásky ako ideálu pre život, ako i silnejúca potreba prejaviť navonok z tohto poznania vyvierajúcu chválu a vďaku. K tomu sa pripojila snaha o rozšírenie piesní medzi kresťanskou orientovanú verejnosť – do domácností, medzi starých, chorých ľudí, mládež, na spestrenie katechéz.

A. Fabián akceptoval návrh J. Chalupu, hudobné aktivity mu totiž neboli cudzie. Jeho vážnejšie hudobné pokusy siahali už do čias teologických štúdií v bratislavskom seminári. V roku 1970 si bohoslovci – hudobníci založili skupinu Tatraň, ktorej bol členom. Kapela sa zúčastňovala rôznych akadémií, organizovala hudobné večierky, jej členovia produkovali aj vlastné skladby. Podporil túto iniciatívu a tak na fare v Hýľove (dedina pri Košiciach, kde pôsobil od roku 1980 ako správca farnosti) vzniklo ilegálne, malé domáce štúdio. Jeho technické vybavenie pozostávalo spočiatku z 2-stopového japonského kotúčového magnetofónu SONY DC-378, ktorý pre tieto účely zakúpil J. Chalupa. Za technickej spolupráce *Jaroslava Fabiána* (brata A. Fabiána) naň nahráli piesne zo zbierky *Chváľte Pána Ježiša*. Kvôli neuspokojivej technickej stránke nahrávku ďalej nerozširovali.

Na jeseň 1984 pri príležitosti Roku vykúpenia realizovali zvukovú nahrávku MC kazety *Zázrak vykúpenia*. Hlavní protagonisti – bratia Fabiánovi – prizvali k spolupráci konzervatoristov: *Máriu Mišencíkovú* (študentka speváckeho oddelenia), *Zuzanu Veselovskú* (organ), zakladateľku a dirigentku zboru Južania (1983). *Pavol Varga*, ktorý naspieval mužské sóla, zastával aj post aranžéra.

Všimnime si priebeh amatérskeho

zvukového nasnímania. Pri nahrávaní bol použitý syntezátor KORG. Na kotúčovom magnetofóne pri rýchlosti 19 cm/s sa nahrala hudba, ktorú potom na druhom kotúčovom magnetofóne zmixovali so spevom naživo. Použili tiež jednoduché páskové echo. Aj keď nemali odkiaľ čerpať potrebné vedomosti a informácie súvisiace s nahrávaním, aj ich technické možnosti boli veľmi obmedzené (nebola ani možnosť konfrontácie), riadili sa vlastným úsudkom. Až s odstupom času si mohli overiť, že nimi

zvolený postup nahrávania zo stopy na stopu, bola vo svete štandardne využívaná technológia. Rozmnožovanie kaziet sa dialo nasledujúcim spôsobom: z matrice, nahratej na kotúči obohrali približne 100 MC kaziet, na ďalšie prehrávanie vytvorili reťaz zapožičaných 5–10 kazetových magnetofónov. Kazety darovali spoľahlivým kňazom a vysokoškólakom, ktorý ich šírili medzi známymi. Ďalšie rozmnožovanie prebiehalo živelne, v súkromných podmienkach.

Pramenným materiálom sa stal opätovne spevník *Chváľte Pána Ježiša*, na kazetu zaradili aj prvé pôvodné tvorivé pokusy. Niektorými piesňami prispel kňaz *Marcel Šiškovič*, autorstvo väčšiny z nich nepoznali ani interpreti, pretože ich tvorcovia chceli ostať v ano-

nymite.

Zázrak vykúpenia zanechal veľmi silný dojem v poslucháčoch i samotných tvorcov. V tomto čase to znamenalo výnimočný a vydarený počín. Postupne naň prichádzali odozvy od kňazov i veriacich. Pozitívne ohlasy utvrdili aktérov o zmysluplnosti ich práce a význame osobitej formy evanjelizačnej misie.

Tvorivé nadšenie prirodzene pokračovalo v albume *Nový ľud* (1985). Použitie texty z *Chváľte Pána Ježiša* už podrobili korekcii, pretože na túto zložku sa predovšetkým vzťahovali kritické hlasy okolia. Emigrantskou slovenčinou poznačené texty prebásnil M. Šiškovič. Počiatočná konštelácia kapely sa rozrástla o ďalších príležitostných členov – napr. spevákov *Ivetu Matyášovú*, *Stanislava Ďačoka*, *M. Šiškoviča* (syntezátor) a iných.

Zmysel, cit pre vylepšenie zvukovej kvality nahrávok sa prejavil v zmodernizovaní štúdiovej techniky, v rozhodnutí zakúpiť kvalitný japonský 8-stopový magnetofón FOSTEX pre štúdiové účely. Do technického zariadenia investovali finančné prostriedky J. Chalupa a A. Fabián, ktorý ho telefonicky objednal z Nemecka. Tajný prevoz v kamióne bol na colnici odhalený, takže hneď po doručení na faru v Hýľove nasledoval záujem Štátnej bezpečnosti o osobu majiteľa. Aj keď sa mu podarilo zdôvodniť kúpu moderného magnetofónu pre privátne potreby, odvtedy pocíťovali zaangažovaní jednotlivci stále nebezpečenstvo. V období komunizmu totiž šírenie náboženstva, duchovných myšlienok inak ako štátom dovoleným spôsobom, bolo zakázané. Uvedomovali si, že práca, ktorú vykonávajú, je ilegálna a rozširovanie kaziet a neskôr i notového materiálu môžu byť klasifikované ako trestný čin. K skvalitneniu technického vybavenia prispeli i Slováci, žijúci v zahraničí. Odobrili a podporili ich záslužnú činnosť – biskup *Dominik Kalata* a *Dr. Anton Hlinka* z Nemecka im darovali mixážny pult, elektronické dozvukové zariadenia a ďalšie magnetofóny.

Mobilné zvukové nahrávacie štúdio

(aparátúra sa rozkladala iba v čase nahrávania a rozmnožovania) tak nadobudlo profesionálnejší charakter.

Cirkevná autorita udelila roku 1987 prívlastok mariánsky. Jeho zameranie na Máriu – matku Ježiša Krista sa stalo tematickým podtónom albumu *Svet sníva*. Nosný hudobno – textový zdroj tvorili talianske, španielske a brazílske piesne, ktoré preložil prof. Gregorovič a následne prebásnil M. Šiškovič. Ponuku spolupracovať s formáciou Košičania prijali okrem iných i profesionálni inštrumentalisti – *Gejza Szabadoš*, *Dodo Kovacz* a amatérsky zbor *Južania* (vybraní jednotlivci sa zúčastňovali na viacerých nahrávkach skupiny Košičania).

Na albume *Kráľ*, realizovanom v roku 1988, sa výrazným spôsobom podieľal celý team konzervatoristov – profesionálov, ktorý rozšírili inštrumentálnu sekciiu kapely o ďalšie nástroje – pozaunu, trúbku, organ. Markantným je i prínos v speváckej zložke, keď vokálne party vo vybraných tituloch obohatili 4-hlasnou sadzbou o nové výrazové a farebné polohy. Autormi textu a hudby boli A. a J. Fabiánovi a J. Chalupa, ktorý od začiatku zaujímal pozíciu akéhosi duchovného otca tejto skupiny. Kúpou platní zahraničných kapiel ich nabádal sledovať zahraničné trendy v modernej populárnej hudbe, konfrontovať štýl interpretácie, formovať hudobné povedomie a tak pracovať na vylepšení a skvalitnení úrovne vlastnej hudobnej produkcie a aktualizovaní hudobného prejavu.

V roku 1989 využili možnosť tajného štúdiového nahrávania i M. Šiškovič (program *Už je čas*) a prešovský zbor na realizáciu pásma *Rozprávka – Vráť mi tvár*.

Po páde komunistického režimu a zmene spoločensko-politických pomerov bol A. Fabián poverený v rokoch 1990–1992 správcovstvom farského úradu v Košiciach – Barci. V nových priestoroch taktiež vybudovali hudobné štúdio. Na jeho pôde vznikol v roku 1991 album *Vianoce v srdci*. Ide o výber vianočných skladieb a kolied. MC kazety sa už rozmnožovali legálnou cestou – vydali ich v desaťtisícovom náklade Gramofónové závody v Zlíne a Lodeniciach.

Činnosť ilegálneho hudobného štúdia nezankla ani po nastolení nových politických pomerov na našom území. Prirodzeným spôsobom sa transformo-

valo na Kresťanské hudobné štúdio, vybavené profesionálnou technikou. Od roku 1992 je súčasťou komisie pre masmédiá pri Diecéznej pastoračnej rade v Košiciach, sídli na Roosweltovej ulici. Naďalej sa orientuje na oblasť sakrálnej tvorby, je k dispozícii všetkým kresťanským zborom a kapelám. Jeho umiestnenie do Košíc – centra východoslovenského regiónu sa ukazuje ako veľmi výhodné aj z praktického hľadiska, predovšetkým vzhľadom na hudobné formácie pôsobiace v tomto kraji. Od roku 1992 v ňom boli realizované mnohé hudobné programy zborov z Košíc, Prešova, Humenného, Bardejova atď.

Ukončením totalitnej éry, v ktorej sa hrubým spôsobom porušovala náboženská sloboda, uvedomujúc si možnosť verejného prezentovania svetozoru, pozorujeme ambície dostať sa do povedomia širšej verejnosti, preraziť do médií. Keďže nevyhnutným predpokladom je zachovanie profesionálnej kultúry zvuku, rozhodli sa prepracovať album *Kráľ z roku 1988*. Hudobný program *Kráľ darov*, pozostávajúci z 12-tich pôvodných piesní a prevzatého titulu *Krásne povolanie* od skupiny *Gen Rosso* (na základe povolenia), bol oficiálne vydaný v roku 1993 na MC kazete. Slovenská televízia realizovala vo februári 1993 aj dva videoklipy pre náboženskú reláciu *Dobrá zvesť*. Jednou zo snáh bratov Fabiánových je zachovať prvotné originály samizdatových albumov s ich príznačnou atmosférou ako historický doklad a dokument. Z technických dôvodov je žiadúce archivovať pôvodiny na CD nosiči.

HUDOBNÁ TVORBA SKUPINY KOŠIČANIA

Debutovým samizdatovým albumom *Zázrak vykúpenia* (1984) rozbehli hlavní aktéri päťročnú zanietenú a cieľavedomú činnosť ilegálneho vydávania MC kaziet v protinábožensky orientovanom režime. *Zázrak vykúpenia* predstavuje prvý hudobný projekt, ktorý sa rozšíril medzi veriacich ľudí.

Odzrazovým hudobným materiálom bola piesňová zbierka *Chváľte Pána Ježiša*, z ktorej čerpali piesne pri tvorbe tohto albumu (i albumu *Nový ľud*). Pozvoľna sa do repertoáru začleňovali pôvodné hudobné príspevky anonymných tvorcov a M. Šiškoviča.

Pre zaujímavosť: po súhlasnom písomnom vyjadrení so zverejnením uvádzame, že autorkou chronicky známych

a populárnych piesní *Mladá deva*, *Zázrak vykúpenia*, *Päťdesiat perál*, *Jedným hlasom*, *Mária, oroduj za nás*, *Len na hriech*, *Tam pred tvoju tvár*, ktoré predstavovali dôležitý impulz k vzniku *Zázraku vykúpenia* je *Anna Radzová – Ficíková*.

Kontakt so zahraničným materiálom dokumentujú skladby nasledujúcich autorov: *Soeur Sourire* (*Poslal Boh anjela*), *Gen Rosso* (*Tajomné ticho*), ďalej príspevok z beatovej omše poľskej autorky *Katarzyny Gärtner* (*Svieti hviezda*), či zakomponovanie populárnej koledy *The little boy – Vianoce v srdci* (slovenský text napísal J. Chalupa). U *Márie Mišenkovej* sa od začiatku dá tušiť výrazný hlasový potenciál a technický talent (široký hlasový ambitus). Pre jej vokálny prejav je príznačná ľahkosť a suverenita, jej soprán znie jasne, sviežo, veľmi pôsobivo.

Zastavme sa pri piesni *Zázrak vykúpenia*, ktorá sa stala ústrednou skladbou rovnomenného albumu. Autorke A. Radzovej – Ficíkovej sa textovým podkladom stali vyňaté časti podobienstiev z knihy *Nového zákona*. Ich dômyselným spojením vznikol kvalitný, hutný text so širokým záberom a silnou myšlienkovou výpoveďou, zahrňujúci napr. podobienstvo o neplodnom figovníku, dobrom pastierovi, stratenej ovečke, hostine, prirovenie viery k horčičnému zrnku – ...môže viera malá ako zrno horčičné, konat' divy, veci zázračné ..., ako i udalosti z Ježišovho účinkovania – zmena života mýtnika Matúša, spasenie kajúceho zločinc, ktorý bol s ním ukrižovaný. Dotýka sa i uzdravení – ...pozri, Boh chcel chromí chodia, slepi vidia, hluchí počujú...

Uctievanie Márie sa v katolíckej cirkvi spája tiež s modlitbou ruženca. V tejto súvislosti metaforické prirovenie ruženca k päťdesiatim perlám považujeme za sympatický, vynaliezavý „ťah“ (*Päťdesiat perál*). Jednoduchý inštrumentálny doprovod – gitara, basgitara a husle – ako aj echový efekt dvojhlasného vokálu v refréne dodávajú piesni jemnú, lyrickú, podmanivú náladu.

Po priaznivých ohlasoch okolia na album *Zázrak vykúpenia* pokračovala skupina Košičania v ďalšom hudobnom projekte. Album *Nový ľud* pozostáva z výberu skladieb z piesňovej zbierky *Chváľte Pána Ježiša*. Úpravu textov uskutočnil M. Šiškovič.

Album *Svet sníva* je zostavený z talianskych, španielskych a brazílskych piesní so slovenskou textovou verziou,

ktorej autorom je M. Šiškovič. Program zboru Južania Ty a ja, ktorý takisto zastrešuje nahrávka Svet sníva, je prevzatým materiálom omšových spevov Noi veniamo a Te talianskej formácie Gen Rosso. V tomto prípade mali k dispozícii originálny notový a zvukový záznam (MC kazetu). Notoviny a ojedinele aj zvukový materiál sa získaval zo zahraničia využívaním kontaktov s Cirkvou bratskou a hnutím Focolare.

Neskôr sa predmetom záujmu stala výlučne vlastná hudobná produkcia (*Král*, 1988), na ktorej sa autorsky podieľali A. a J. Fabiánovi a J. Chalupa.

Mnohé skladby skupiny Košičania sa stali populárnymi, do svojho repertoáru si ich prevzali mládežnícke skupiny po celom Slovensku. Dodnes môžeme

registrovať ich reprodukciu na omšiach. Takisto sa nachádzajú v spevníku Spievatko.

Všetky hudobné projekty skupiny Košičania sa dostali do vysielania Vatikánskeho rozhlasu a rádia Slobodná Európa v Mníchove. Export kaziet sa zabezpečoval rôznymi cestami. Na expedovaní (o. i. aj importe kníh s náboženskou tematikou) sa zúčastňovali poväčšine súkromné osoby – využívalo sa účinkovanie hudobníkov v zahraničí, letné dovolenkové zájazdy, oficiálne poriadané cestovnými kanceláriami.

Z iniciatívy A. Fabiána boli v roku 1989 zo všetkých albumov zostavené a samizdatovo vydané spevníky, na organizovaní sa podieľala Ing. Mária Gáliková. Notový a textový zápis sa vyhotovoval na blany (v roku 1986 mali

na fare v Hýľove k dispozícii liehový rozmnožovací stroj Rota – print). Za pomoci Jána Tirpáka sa potom tajne tlačil v podniku Povodie Bodrogu a Hornádu.

Hudobníci štúdiovej skupiny Košičania sa stretávali vo svojom voľnom čase (najmä počas víkendov, vianočných sviatkov, prázdnin) len za účelom nahrávania toho – ktorého albumu. Počas jeho realizácie iba príležitostne účinkovali na omšiach v Hýľove, kedy uviedli niektoré skladby z pripravovaného albumu. Návčivky prebiehali prevažne v nočných hodinách bezprostredným, živelným spôsobom a vyznačovali sa „radosťou z muzicovania“.

SILVIA DYDŇANSKÁ

V Mariánke sa začala nová tradícia

V posledný októbrový deň sa Exercičný dom v Mariánke ozýval spevom. Obecný úrad a Kongregácia bratov tešiteľov v Mariánke zorganizovali 1. ročník *prehliadky náboženskej piesne malých speváckych súborov*. Predstavili sa na nej od sólových spevákov cez duá a triá až po dvadssaťčlenné spevácke súbory. Aj

v žánri a repertoári vládla „všehochuť“. Oľga a Gitka predniesli na úvod pieseň Ó, Matka Pána – akúsi hymnu prehladky, folkovo boli naladení bratia Barusovci a formácia Verus zo Stupavy, pop scénu zastúpilo hudobno-tanečné zoskupenie Amfortas a s klasickým repertoárom nových duchovných piesní sa predstavili

chrámové spevokoly *Nebeská rosa* z Kráľovej pri Senci, *Ovečky* zo Zohoru a súbor *Veni* z Devínskej Novej Vsi. L. Galanská z cirk. konzervatória a S. Racek sa predstavili ako sólisti, čo na prehliadke náboženskej piesne malých speváckych súborov vyznelo dosť čudne. Ale na to, že to bol prvý ročník prehladky bez veľ-

Chrámový spevokol *Veni* z Devínskej Novej Vsi

kých skúseností organizátorov, dá sa prepáčiť aj istá dávka improvizácie aj koncepcná nevyhranenosť podujatia.

Tu je dôležité asi niečo iné – stretnutie ľudí, ktorí radi spievajú o Bohu, láske, živote... spevom prednášajú svoju modlitbu. Na takomto podujatí je dobré aj to, že poskytuje možnosť konfrontácie prejavu a úrovne malých speváckych súborov na regionálnej úrovni, ktorých je určite veľmi veľa a zvyčajne o sebe navzájom nevedia.

Tešíme sa dovidenia na 2. ročníku v roku 2000 v mariánskom údolí v Mariánke.

JÚLIA POKLUDOVÁ

STRETNUTIE

farského spoločenstva Bratislava – Lamač na záver duchovnej prípravy pred vstupom do Veľkého Jubilea roku 2000

V úvodnom prihovore správcu farnosti, vdp. Rudolfa Daňu, aj v sprievodnom slove dominovali myšlienky Svätého Otca z Bully „Incarnationis Mysterium“, ktorou sa vyhlasuje Veľké Jubileum roku 2000. Podľa nich ťažiskom poslednej fázy prípravy je pokánie, obrátenie, prosba o odpustenie, zmilovanie, o pokoj ... tieto myšlienky sa vinuli ako „cantus firmus“ koncepcie aj hudobnej zložky programu.

Lamačská farnosť má to šťastie, že členmi jej spoločenstva sú kvalifikovaní jednotlivci z oblasti hudby z radov pedagógov a poslucháčov konzervatória a VŠMU, ktorí sú ochotní účinkovať pri takýchto príležitostiach, ale aj na liturgii.

V priebehu niekoľkých rokov sa v Lamači vyprofilovali viaceré mládežnícke súbory; ich hlavným poslaním je účinkovať na liturgii. Ich vývoj neustrnul, hľadajú, zdokonaľujú sa nielen v hudobno-speváckom prejave, ale aj v duchovnej oblasti; sú to živé, fungujúce spoločenstvá.

Obetavá práca pána farára s deťmi prináša svoje ovocie už teraz (spevy na detských

sv. omšiach), a vychováva dorast pre mládežnícky súbor.

Dve desaťročia existujúci miešaný zbor dospelých má svoju tradíciu, jeho repertoár je zameraný na tzv. klasickú zborovú literatúru s propagovaním cyrilo-metodejského odkazu, s orientovaním sa na skladby východného obradu.

Veľkým kladom tohto stretnutia bolo, že sa podarilo zjednotiť všetkých menovaných do spoločného vrúcneho súzvuku prosby, vyzývania, chvály, vďaky...

Ku vzájomnému spoznávaniu sa a zblíženiu prispeli j prihovory vedúcich farských spoločenstiev, ktorých je v Lamači

„Pride Kristus Spasiteľ náš,
cestu mu pripravme!“

Ako?

POZÝVAME VÁS NA STRETNUTIE

CELÉHO FARSKÉHO SPOLOČENSTVA

na záver duchovnej prípravy
pred vstupom do Veľkého Jubilea r. 2000

Slova na zamyslenie, hudba, spev, nám dopomôžu zahliť sa do seba a pouvažovať o našich podližnostiach pravému obráteniu.

Bratia a sestry, podajme si ruky, utvoríme reťaz kresťanskej lásky, a tak vstúpme do milostivého Jubilejného roku.

Kostol Sv. Margity v Lamači
Nedeľa, 28. novembra o 16:00

Všetci ste srdečne vyzvaní a pozvaní aj na agapé.

Rudolf Daňu

požehnaný počet. Doteraz nebývalá hojná účasť veriacich vzbudzuje nádej, že milostivý Jubilejný rok podnieti v lamačskom farskom spoločenstve snahu, aby slová „pokoj a bratská láska nech je medzi nami“ neostali len v polohe slov, ale prejavili sa aj v skutkoch, v ochote vzájomne si pomôcť povzbudením, útechou, či konkrétnymi činmi.

VIERA LUKÁČOVÁ

**Uzávierka
d'alšieho čísla
31. januára**

Koncert chrámových zborov v Nižnej nad Oravou

Pod názvom *Hľadanie svetla* sa dňa 14. 11. 2000 v rímskokatolíckom farskom chráme sv. Gála v Nižnej nad Oravou uskutočnil koncert chrámových zborov, ktorý organizoval miestny Rímskokatolícky farský úrad. Na koncerte vystúpili chrámové zbory z Krivej, Nižnej a Tvrdošína. Zbor z Krivej dirigoval František Mrkva a predstavil sa skladbou *Otče náš* od Mikuláša Schneidra-Trnavského, zbor z Nižnej dirigovala Veronika Iskrová a uviedol skladbu *Stála Matka bolestivá* od Zoltána Kodályho. Zbor z Tvrdošína pod vedením Pavla Bažika spieval skladbu *Ku komu pôjdem, Pane*, od Franza Schuberta. Duchovný a umelecký zážitok obohatili skúsení recitátori: Janka Černá, Ing. Karol Hanuľák a Pavol Adamčák, ktorí prednášali na tému: „Svetlo, ktorým je Kristus, treba hľadať. Ak ho však nájdeme, bude nám neustále svietiť.“ Po vystúpení všetkých troch zborov a recitátorov nasledoval zlatý kliniec programu, spoločné vystúpenie všetkých troch zborov pod vedením Veroniky Iskrovej, študentky žilinského konzervatória. Odznali tu skladby: *To deň* od Jána

Záverečné vystúpenie zborov v Habovke

Foto: J. Vengrini

Levoslava Bellu, *Ave verum* od Wolfganga Amadea Mozarta, *Ave Maria* od Jacquesa Arcadelta a *Zbor Židov* z opery Nabucco od Giuseppe Verdiho. S takto zostaveným programom chrámové zbory vystúpili aj v rímskokatolíckych kostoloch v Habovke, Krivej, Tvrdošíne, Trstenej, Brezovici a Sihelnom. Na organizovaní a zdarnom priebehu tohto podujatia sa podieľali aj vdp. Ján Farkašov-

ský, farár, dp. Dušan Kubica, kaplán a Jozef Vengrini, učiteľ. Veriaci odchádzali z tohto podujatia s hlbokým duchovným zážitkom. Hudobná sekcia Liturgickej komisie Spišskej diecézy aj touto cestou vyslovuje úprimnú vďaku všetkým zúčastneným za to, že takto nádherne a najmä liturgicky správne spievajú pri bohoslužbách.

AMANTIUS AKIMJAK, OFS

Ikony, slovo, spev v bratislavskej Dúbravke

Aj keď o cirkevnom speve byzantského obradu už dávno neplatí, že by bol pre hudbymilovných Bratislavčanov čímsi celkom neznámym, predsa len dve koncertné vystúpenia s týmto zameraním v tesnom slede po sebe sú v kultúrnom živote hlavného mesta Slovenska výnimočným javom. Obe podujatia spolu úzko súvisia.

Najprv sa verejnosti predstavil bratislavský Gréckokatolícky chrámový zbor Chrysostomos v nedeľu 24. októbra 1999 večer v kostole sv. Ladislava, v prostredí dýchajúcom vôňou tymianu a sviec blížiacich pred ikonami Ježiša Krista a Bohorodičky. Jedným z cieľov duchovného koncertu s názvom *Pozdrav Solúnčanom* bolo poslať symbolický pozdrav družobnej metropole severného Grécka pri príležitosti sviatku jej patróna sv. mučeníka

Demetra (26. októbra), ktorého úctu k nám priniesli naši vierozvestovatelia zo Solúna.

Druhým podujatím takisto s výraznými cyrilometodskými súvislosťami bolo otvorenie výstavy bulharských ikon, ktoré sa z iniciatívy miestneho zastupiteľstva a Bulharského kultúrneho a informačného strediska v Bratislave konalo v piatok 5. novembra 1999 o 17.30 v Dome kultúry Dúbravka. Spoločne na ňom vystúpili Rímskokatolícky chrámový zbor Dúbravka-Lamač s Chrysostomom. Pri vernisáži odznela skladba bulharského skladateľa P. Dineva „Bohorodička Panna“, Verbyckého „Aleluja“ a Bortňanského „Mnoholetie“. Súčasťou dúbavského večera bolo hudobno-slovné pásmo *Brázda*, v ktorom sa s textami o živote a diele sv. Cyrila a Metoda prelínali liturgické spevy východ-

nej cirkvi v gréčtine, cirkevnej slovančine a slovenčine. Treba podotknúť, že zazneli nielen skladby uznávaných klasikov (napr. Bortňanského Trisagion, Cherubínsky hymnus č. 7, Megalyrnarion Bohorodičke, Budi imia Hospodne, Čajkovského Tebe pojem a Da ispolňatsia usta naša, Verbyckého Otče náš, Sadovského Nedeľný pričasten čiže žalm na sv. prijímanie, z Rachmaninovho Celonočného bdenia op. 37 časť 7 Pane, otvor moje pery), ale aj menej známe skladby slovenských autorov (Soročinského - Petrášovičov Hymnus na česť sv. Cyrila a Metoda), domáce úpravy liturgického prostospevu prešovskej eparchie (tropár a kondák sviatku sv. Cyrila a Metoda od M. Škovieru) a anonymné úpravy pôvodného gréckeho prostospevu v podaní mužskej časti zboru (vianočný tropár a žalm z typikov Dobroreč, moja duša, Pánovi na 1. hlas).

Napriek tomu, že pre obidva zbory je prirodzeným prostredím chrám a bohoslužba, aj v dúbavskej kinosále pod striedavým vedením P. Fajkusa a M. Škovieru podali nadšený a sústredený výkon a

úspešne umocnili účinok slovnej časti pásma Brázda (jej autormi sú P. Fajkus, J. Hanus a D. Škoviera). Texty čerpajúce z historických prameňov prečítali sami autori jednoduchým civilným štýlom bez akéhokoľvek falošného pátosu, takže o to viac mohla vyniknúť ich jadrnosť, precíznosť a posolstvo: nestratiť spojenie s vlastnými duchovnými koreňmi.

Spoločné vystúpenie rímskokatolíckeho a gréckokatolíckeho zboru s pásmom Brázda možno pokladať za výchovný kon-

cert v najlepšom zmysle tohto slova. Ukázalo plodnosť spolupráce medzi zborní oboch našich katolíckych tradícií, ukázalo príležitosť tejto hudby pre pravých milovníkov kresťanského umenia nevynímajúc mladých, ukázalo však zároveň potrebu orientovať pozornosť mladšej generácie aj na časom overené hodnoty, ba skôr na ne, než na rozmanité módne smery s efemérnou perspektívou, ktoré majú zväčša veľmi ďaleko k tomu, aby nás naozaj duchovne obohatili, hoci sa im prekvapujúco dostáva akosi

viac a efektívnejšej propagácie. Rok kresťanskej kultúry na Slovensku, v rámci ktorého sa uvedené podujatia uskutočnili, je zaiste výbornou príležitosťou na inventúru hodnôt, ktoré kresťanstvo má a môže ponúknuť svetu. Azda by sa lamačsko-dúbravský zbor spolu s Chrysostomom mohli prihovoriť týmto ústrojným prepojením slovesného, hudobného a výtvarného umenia aj inde, pred početnejším publikom.

DANIEL ŠKOVIERA

Chrámový spevácky zbor AD UNA CORDA k Roku kresťanskej kultúry

Konferencia biskupov Slovenska a Ekleziastická rada cirkví v Slovenskej republike vyhlásili rok 1999 za Rok kresťanskej kultúry na Slovensku.

Základným poslaním Roka kresťanskej kultúry 1999 bolo realizáciou odborných, teoreticko-aplikačných, výstavných, festivalových a iných podujatí, televíznych a rozhlasových programov, edičných, publikačných a ďalších aktivít prispieť k ozrejmieniu, definovaniu a priblíženiu fenoménu kresťanskej kultúry odbornej i širokej laickej verejnosti. Taktiež prispieť k duchovnej obnove obyvateľov Slovenska.

Príspevkom pezinského chrámového zboru AD UNA CORDA k Roku kresťanskej kultúry 1999 na Slovensku bolo uvedenie Missa Brevis in d od rakúskeho skladateľa klasicizmu Wolfganga Amadea Mozarta. Slávnostná omša zaznela 4. apríla 1999 so sprievodom orchestra a organa pod dirigentskou taktovkou Mariana Šipoša v chráme Nanebovzatia Panny Márie v Pezinku.

Omša, venovaná pamiatke sv. Gorazda od mladého slovenského skladateľa Mirka Krajčího bola oficiálne zaradená do projektu koncertov Laudate Dominum. Dňa 27. júna 1999 slávnostne odznela v chráme Premenia Pána v Pezinku. Zbor AD UNA CORDA so sprievodom orchestra dirigoval autor. Omša Mirka Krajčího mala premiéru 4. júla 1998 v Dóme sv. Martina v Bratislave v podaní chrámového zboru AD UNA CORDA.

V máji chrámový zbor AD UNA CORDA uskutočnil nahrávku sakrálnych skladieb na svoje prvé CD. Nachádzajú sa na ňom sklad-

by M. Schneidra-Trnavského, E. Suchoňa, M. Moyzesa, L. Rajtera, Z. Lukáša, A. Brucknera, G. P. da Palestrinu, S. Rachmaninova a ďalších. Nahrávanie sa uskutočnilo vo farskom kostole vo Svätom Jure.

Ďalším príspevkom chrámového zboru AD UNA CORDA bolo koncertné turné „AD UNA CORDA USA TOUR '99“, ktoré sa uskutočnilo v dňoch 21.9.-30.9.1999. Tridsaťčlenný chrámový zbor bol pozvaný Štátnou univerzitou v Colorade a Medzinárodným centrom vo Fort Collins na prezentáciu slovenskej a klasickej európskej chrámovej hudby v mestách Fort Collins, Colorado Springs, San Luis. Jadrom programu AUC USA TOUR '99 bolo predstaviť kultúrne bohatstvo Slovenska.

Po návrate z koncertného turné chrámový zbor AUC uskutočnil 17. októbra 1999 ďakovný koncert v chráme Premenia Pána v Pezinku.

Posledným koncertom chrámového zboru AUC v Roku kresťanskej kultúry bola Koledová omša Hej, Mistře od A. Hradila napísaná pre orchester, sólo a zbor. Uvedenie Koledovej omše sa uskutočnilo 25. decembra 1999 v chráme Premenia Pána v Pezinku. Chrámový zbor AUC chcel a chce týmto prispieť k Roku kresťanskej kultúry 1999 na Slovensku, aby poukázal na bohatstvo kresťanskej kultúry, na jej miesto a význam v živote človeka.

REGINA GUŠTAFÍKOVÁ

Koncert speváckeho zboru AD UNA CORDA na Štátnej univerzite v Colorade

Koncom októbra sa v komárňanských kostoloch konal už tradičný 7. medzinárodný festival cirkevnej hudby Harmonia Sacra Danubiana '99. O krátky rozhovor sme poprosili hlavného organizátora festivalu Ladislava Stubendeka, organistu kostola sv. Ondreja v Komárne.

Harmonia Sacra Danubiana – sviatok cirkevnej hudby v Komárne

● Ako sa zrodila myšlienka festivalu?

Všetkým nám je dobre známa situácia u nás na Slovensku: Dlhoročná chýbajúca prítomnosť duchovnej kultúry vo verejnom živote a tiež naďalej pretrvávajúca plochá úroveň našej cirkevnej hudby v rámci živej liturgie. Na druhej strane zasa v našich mestách ležiacich v bezprostrednej blízkosti na oboch brehoch Dunaja (teda v Komárne na Slovensku a v Komárome v Maďarsku) je pomerne veľa kostolov všetkých tradičných náboženstiev s fantastickými nástrojmi a výbornou akustikou. Termín konania festivalu tiež nie je náhodný – 23. október je štátnym sviatkom v Maďarsku, 28. október je sviatkom znovuvysviacky kostola sv. Ondreja (to už na našej strane) a 31. október je pamätný deň reformácie (už bez hraníc). Tieto dátumy vyložene vyzývajú k dôstojnému sláveniu.

● Starat' sa o niekoľko sto spevákov počas desiatich dní predpokladá dobrú spoluprácu.

Áno, bez toho to nejde. A tu treba poďakovať všetkým spoluorganizátorom: mestám a mestským inštitúciám, spoločenským organizáciám a samozrejme všetkým Cirkvám a nespočetným sponzorom na oboch brehoch Dunaja.

Je však pravdou, že táto spolupráca nie je tradičná a samozrejme. Štátne a mestské organizácie by radšej videli celý kultúrny život vo svojich priestoroch a nie v kostoloch, nehovoriac o tom, že cirkevná kultúra je pre nich stále dosť cudzia. Situácia v Cirkvi nie je oveľa lepšia. Na to poukazuje aj skutočnosť, že kostoly sú zaplnené mnohými gýčmi a to nielen výtvarnými, ale aj hudobnými a inými. Vzdelanosť a orientácia v umení je v Cirkvi bohužiaľ veľmi nízka – česť výnimkám!

● Preto nájdeme v programe aj podujatia iného ako hudobného charakteru?

Áno, popri hudobných akciách sú zaradené aj výstavy sakrálneho umenia, ako aj rôzne stretnutia či fórum odborníkov v sakrálnom umení.

● Aký bol konkrétny program festivalu?

V úzkej spolupráci s Maďarskou spoločnosťou cirkevnej hudby sme organizovali trojdňové stretnutie organológov a organistov, pod odborným vedením profesora konzervatória a VŠMU Imricha Szabóa z Bratislavy. Bola to exkurzia po kostoloch juhozápadného Slovenska s podrobným výkladom o nástrojoch. (Vďaka farárom a organistom navštívených miest.) V rámci tohoto stretnutia odznel úvodný koncert festivalu v podaní Imricha Szabóa, a to prá-

ve v deň narodenia skladateľa Franza Liszta – odzneli tu najmä Lisztove a Bachove skladby.

Potom už zneli komárňanské kostoly 10 dní spevom, sakrálnou hudbou od najstarších liturgických obradov v synagóge alebo v pravoslávnom chráme cez klasické latinské bohoslužby až po netradičné liturgické formy v evanjelickom kostole. S obdivom sme počúvali autentické židovské náboženské piesne v podaní zboru Rabínskeho inštitútu z Budapešti alebo zvončekový orchester z evanjelického lýcea zo Šoprone. Veriaci sa mohli započúvať do modlitieb liturgie hodín – vešpier a nón, ktoré sa dnes žiaľ v máloktovej náboženskej obci modlia či spievajú.

Vyvrcholenie festivalu bolo v sobotu, 30. októbra, keď v rámci latinskej slávnostnej sv. omše vystúpilo 12 spevokolov a orchester z domova a okolitých krajín. Nezabudnuteľné bolo spievanie dievčenského zboru univerzity z Viliňusu s doprovodom orchestra litovského mesta Paneževyš, alebo slávnostné aleluja s doprovodom Ústredného dychového orchestra Evanjelickej teologickej univerzity z Budapešti. Organistom bol prof. Pál Enyedi, vedúci katedry organológie na univerzite Franza Liszta z Budapešti. Hlavným celebrantom sv. omše bol otec František Cserháti z Mnichova.

● Ako sa zbory zapájali do liturgie?

Kostol Sv. Ondreja v Komárne patrí medzi najväčšie barokové kostoly na Slovensku. Bol vybudovaný počas panovania kráľovnej Márie Terézie ako budúca biskupská katedrála. Zaujímavosťou kostola je aj súvislý systém oratórií okolo kostola vo výške cca 10 m nad veriacimi – kde boli umiestnené spevokoly. Jednotlivé zbory sa zapájali do ordinária sv. omše podľa dopredu presne určeného poriadku samostatne, alebo v menších či väčších skupinách. Proprium už spieval vždy jeden zbor, tiež podľa liturgického poriadku. Celú svätú omšu predišiel krátky pozdravný koncert začínajúci vyzvaním Duha Svätého. Po požehnaní zasa všetky

zbozy zišli do svätyné a spred hlavného oltára spievali spoločné skladby. V mohutnom spevokole spievalo vyše 400 spevákov.

V rámci festivalu bola otvorená výsta-

va fotografií z architektúry premonštrátov stredovekého Uhorska a výstava ikon bulharskej maliarky Antoanety Temenugovej z Prahy. Uskutočnilo sa stretnutie maďarských organistov na Slovensku a

tradičné stretnutie predstaviteľov cirkví a cirkev. inštitúcií Komárna a Komáromu.

31. október pripadal na nedeľu, a tak jednotlivé host'ujúce spevokoly už samostatne spievali na sv. omšiach a tiež na bohoslužbách na deň reformácie.

Festival bol zakončený veľkolepou organovou hrou Xavera Varnusa z Budapešti v Kostole sv. Ondreja.

● **Aký máte celkový dojem z festivalu?**

Počas festivalu vystúpilo 23 spevokolov a orchestrov v rámci 21 akcií. Prakticky všetky vystúpenia boli v rámci liturgii v kostoloch, výstavy a stretnutia v zasvätených priestoroch, i keď na ukážku obyvateľom sa uskutočnil aj slávnostný sprievod spevokolov s promenádnym koncertom na námestí gen. Klapku.

Počas festivalu sme oslavovali Pána jeho najväčším darom: stáročiami sa vyvíjajúcou umeleckou tvorivosťou. Ja si myslím, že v týchto dňoch sme všetci boli trochu lepší, ochotnejší, príbuznejší. Žila v nás a vyžarovala z nás svätá harmónia.

Ďakujem za rozhovor, dovidenia v októbri 2000!

ZHOVÁRAL SA JOZEF MOLNÁR

Seminár o gregoriánskom choráli (Košice 20. XI. 1999)

V rámci festivalu sakrálneho umenia sa 20. novembra 1999 v Košiciach uskutočnil aj seminár o gregoriánskom choráli, ktorý viedol univerzitný docent Franz Xaver Kainzbauer, vedúci katedry gregoriánskeho chorálu a nemeckej cirkevnej hudby Vysoké hudobnej školy (Mozarteum) zo Salzburgu.

Svoju prednášku rozdelil do troch častí, v ktorých sa snažil v stručnosti rozobrať históriu gregoriánskeho chorálu, pôvod základných neum a základné princípy prednesu. V rámci histórie sa pán docent zameral hlavne na pôvod chorálu, ktorý nachádzame v troch ranokresťanských oblastiach – v gréckej oblasti, v Miláne, kde bol vedúcim predstaviteľom sv. Ambróz a v severnej Afrike, kde bola vedúca osobnosť sv. Augustín. Po tomto úvode prešiel pán docent veľmi zbežne históriou gregoriánu – osobou Gregora Veľkého, vzťahmi a pomermi vtedajšej doby, osobnosťami ako boli pápež Štefan II., panovníci Pipin Krátky a Karol Veľký a ich vzájomné dohody.

Vznik neum definoval pán docent ako urgentnú potrebu zápisu, pretože vtedajšie kresťanstvo bolo pod tlakom troch expanzívne sa rozmáhajúcich sa

nepriateľov. Zo severu prenikali do francúzskej ríše normani, z juhozápadu saracéni (mohamedáni) a z východu avari.

Osobnosť benediktínskeho mnicha

Quida z Arezza označil docent Kainzbauer ako revolučnú postavu dejín chorálu. Tento hudobný teoretik ako prvý použil v hudobnom zápise čiaru, resp. notovú linajku. Touto skutočnosťou sa mení zápis reči (vyslovovaného slova) na zápis melódie. Pán docent označil notovú linajku

ako zmenu reči na hudbu a zmenu pravdy na krásu. Avšak v dnešnej snahe po obnove ide o čo najvernejšiu interpretáciu chorálu, o snahu po návrate k pôvodine.

Možno vysloviť len túžbu, aby sa na Slovensku uskutočňovali čoraz častej-

šie takéto semináre, aby nielen hudobní nadšenci, ale aj hudobní teoretici a ľudia v duchovnom stave čoraz lepšie spoznávali krásu a pravdu o tejto hudbe, ktorá bola v minulom období u nás zakázaná.

P. AMBRÓZ M. ŠTRBÁK, OPRAEM

Nové vydanie Liturgického spevníka II

V decembri minulého roka vyšlo nové, prvé riadne vydanie Liturgického spevníka II s medzispievami na nedele a sviatky na celý liturgický rok. Ide o prvé riadne a upravené vydanie spevníka, ktorý vznikol v r. 1984–89 a bol rozširovaný kopírovaním rukopisu. Vydanie pripravil Ústav hud. vedy SAV pre Slovenskú liturgickú komisiu. Liturgické texty spevníka sú zhodné s pôvodnými textami Lekcionára na nedele a sviatky z r. 1990.

Spevník vyšiel v Roku kresťanskej kultúry s finančnou podporou Vlády SR. Nihil obstat mu udelil Mons. PhLic. Vladimír Filo, biskup, predseda SLK, imprimatur Mons. Ján Sokol, arcibiskup.

Spevník si možno zakúpiť na Rímskokatolíckej teologickej fakulte v Bratislave a na Rímskokatolíckom farskom úrade v Klčove.

Od Cithary k novému evanjelickému spevníku

Tak znel názov konferencie, ktorá sa uskutočnila 24. novembra v Hudobnom fonde v Bratislave a konala sa pri príležitosti 470. výročia vzniku piesne Martina Luthera Eine feste Burg (Hrad prepevný) a Roku kresťanskej kultúry na Slovensku. Na konferencii, resp. seminári odzneli tri referáty – hymnológov Dr. L. Michalkovej, Dr. Waltera Ellera z Nemecka a Mgr. Ivana Valentu. L. Michalková vo svojom príspevku upozornila na alarmujúci stav historických knižníc na Slovensku (Liptovský Mikuláš, Kežmarok), v ktorých sú uložené staré kancionály. Urobila tiež historický prierez kancionálovou literatúrou od prvého evanjelického spevníka Cithara sanctorum k novému evanjelickému spevníku. Walter Eller vo svojom

referáte *Warum ein Mensch singt – in der Not* (Prečo človek spieva – v núdzi) načrtoľ poznámky k hymnologickej stránke piesne „Eine feste Burg ist unser Herr“, reformačnej piesne, ktorá veľmi výrazne pôsobila v dejinách. Na tento fakt – účinok duchovnej piesne upozornil na konkrétnom príklade aj Ivan Valenta. Vo svojom referáte podal pohľad na evanjelické spevníky v 20. storočí a zameral sa na vývoj evanjelictva.

Seminár uzavrel večerný koncert Antala Váradího v Evanjelickom kostole s organovou tvorbou barokových a romantických majstrov a Symfóniou d mol F. Mendelssohna Bartholdyho v podaní ŠKO Žilina.

IVETA SESTRIENKOVÁ

V skratke

Mladí mladým 1999

V sobotu 20. novembra sa v kostole Krista Kráľa vo Veľkej Lehôtke začal program jubilejného 5. ročníka festivalu kresťanskej mládežníckej piesne „MLADÍ MLADÝM“. Začal sa sv. omšou slúženou dp. Štefanom Gallikom – vicerektorom kňazského seminára v Badíne. Počas sv. omše spieval mládežnícky zbor zo Sebedražia „DOMINIK“, ktorý pokračoval v programe aj po sv. omši. Ďalej spievali a hrali na oslavu Boha potechu ľudí počas piatich hodín festivalu ROSNIČKA z piaristických škôl, NÁDEJ a BARTOLOMEJČATÁ z Prievidze, ROSA z Dolných Vesteníc, SKALKÁČI z Partizánskeho – Šimonovian, zoskupenie IMPULZ z Prievidze a program zavŕšilo vystúpenie domácej hudobnej skupiny SPRAY. Na sv. omši bol ako hosť aj P. Ján Hríb SchP. Ako hostia zavítali na festival aj

organizátori festivalu ZVELEBUJTE PÁNA J. Brida a M. Cidorík, ďalej dp. Daniel Bédi zo sekcie pre mládež banskobystrickej diecézy a mnohí ďalší.

Dúfame, že Pán nám aj o rok dožičí potešenie zo spoločného stretnutia na tomto, už pravidelnom festivale kresťanskej mládežníckej piesne na Hornej Nitre.

BRANISLAV BULLO

Seminár gregoriánskeho chorálu

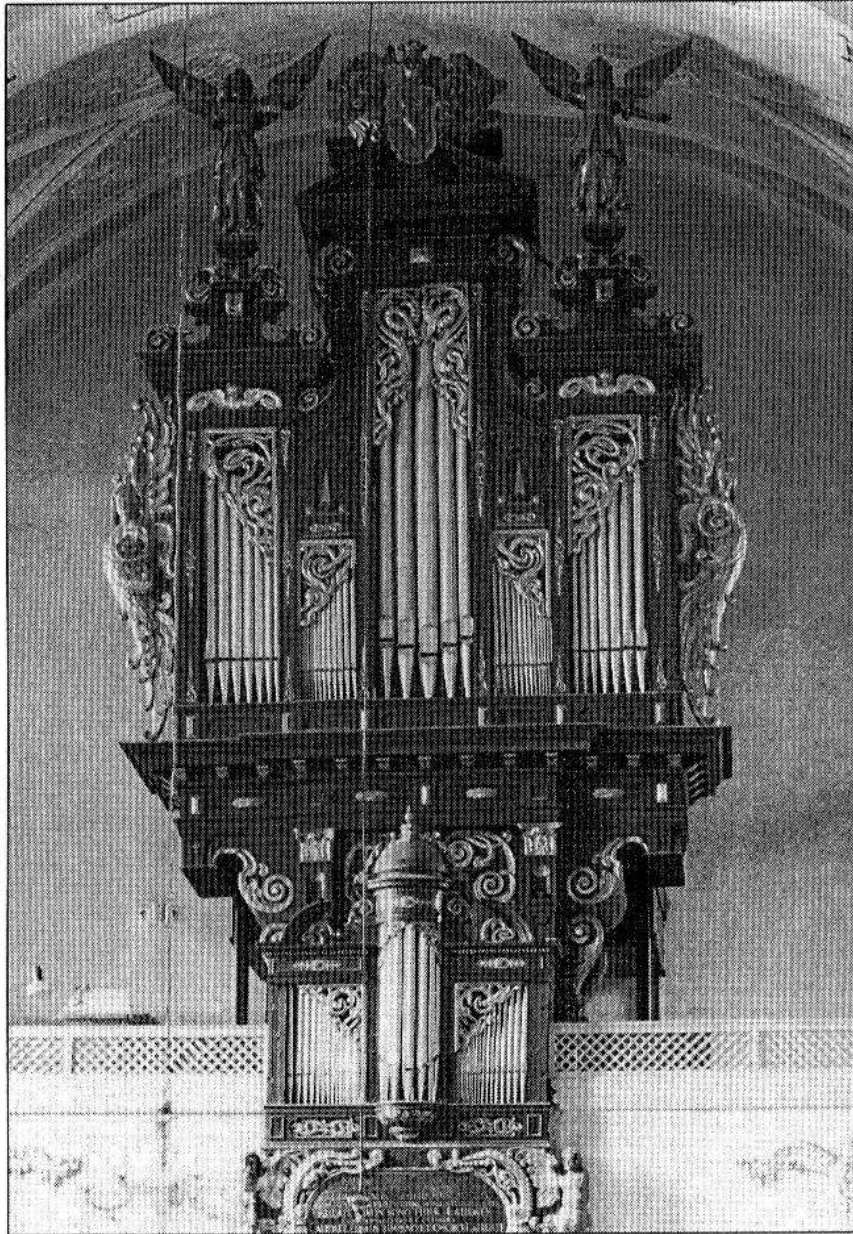
19. februára (v sobotu) sa uskutoční na ALOISIANE – Teologickej fakulte sv. Alojza, Kostelná 1 v Bratislave seminár gregoriánskeho chorálu. Seminár bude viesť vdp. Georg Béres z Viedne. Seminár začne o 14, 30 hod. a ukončí sa o 18.00 hod. sv. omšou v jezuitskom kostole Najsv. Spasiteľa so spoločným spevom gregoriánskeho chorálu.

Vážení čitatelia,

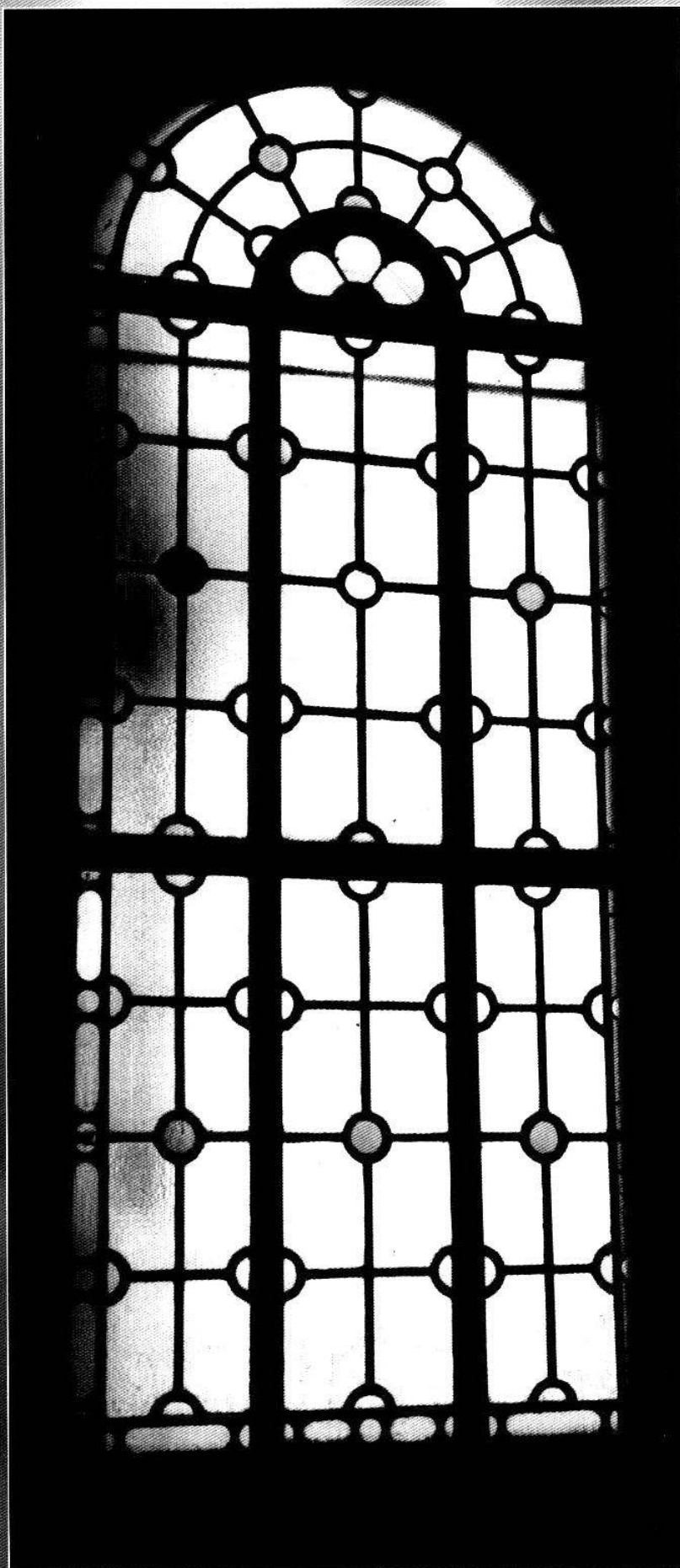
ospravedľňujeme sa Vám za omeškanie tohto čísla, ktoré z technických príčin vyšlo trochu neskôr. Dúfame, že sa nám v novom roku podarí riešiť problémy, ktoré spôsobujú omeškanie.

Redakcia

Organ v evanjelickom kostole Premenia Pána v Pezinku z roku 1662

„Podře,
plesajme v Pánovi,
oslavujme Boha,
našu spásu.“
(Ž 150)